شاهہ لطيف جي شرح

(فقيرائي انداز ۾)

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي

Soorih Sindhi Adab

جي لهوارو لوڪ وهي ، تون اوچو وهه اويار

SAHIB KHAN “SOORIH” MIRANI

0344 3919786 & 0300 3404488

شاهہ لطيف جي شرح

(فقيرائي انداز ۾)

SOORIH SINDHI ADAB

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

SINDH ADABI ACADEMY

سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي

ڪتاب جا حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو: شاهہ لطيف جي شرح
(فقيراڻي انداز ۾)

شارح: فقير يار محمد پيرزادو

ڪتاب نمبر: نائون

ڇپائيءَ جو سال: جون ١٩٩٩ع

ڇپائيندڙ: سنڌ ادبي اڪيڊمي
٥٣٢ سي، بلاڪ-٢،
سينٽرل ڪمرشل ايريا،
پي.اي.سي.ايڇ.ايس ڪراچي.
فون: ٧٧٨٢٥٩٧

ڇپيندڙ: ايڊيوڪيشنل پريس، ڪراچي

ڳاڻٽو: هڪ هزار

قيمت: ٨٠ رپيا

ڪمپوزنگ: ورڊس ڪمپوزرس-ڪراچي
فون: ٧٧٧١٦١٨

SOORIH SINDHI ADAB

ارپنا

شاهه لطيف تي
کيل ڪم جي ارپنا ٻنهنجي ناني
حاجي لعل بخش شيخ
جي نانءِ-

- فقير يار محمد

SOORIH SINDHI ADAB

SOORIH SINDHI ADAB

ترتيب

١- مون سي ڏٺا ماءِ - ستار

٢- خيالِ فقير - فقير يار محمد پيرزادو

٣- سُر ڪاموڏ

٤- سُر ڪيڏارو

٥- سُر ڪنيات

٦- سُر سريراڳ

٧- سُر سامونڊي

مون سي ڏنا ماءِ

اسان پڙهندڙن سان ڪيل وعدي مطابق هي نائون نمبر ڪتاب شاهه لطيف جي شرح ڏئي رهيا آهيون. هن ڪتاب ۾ صرف پنج سُر آهن، ڪاموڏ، ڪيڏارو، ڪنيات، سريراڳ ۽ ساموندي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي ساليانيءَ عرس جي حوالي سان، ڇاپي پڙهندڙن تائين پهچائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي شاعري، سنڌ ۽ سنڌي ٻولي ۽ سنڌي ماڻهن لاءِ اڃان به دنيا جي گولي تي رهندڙ سيني ماڻهن لاءِ. ڪاش! اهي ڪيس سمجهي سگهن ها- زندگي، جدوجهد، وطن سان محبت، انسانن سان پيار، ڌرتيءَ سان لاڳاپو، ٻوليءَ ڪي لوڙهو، ۽ انهن سيني ڳالهين کان مٿيرو روحانيت جا راز سمجهائڻ ۽ سلجهائڻ لاءِ هڪ عظيم تحفو آهي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي شاعريءَ جي سڀ کان وڏي خوبي اها آهي ته

اها جهرجهنگ ۾ مال چاريندڙ ڏنار ڪان وٺي، ڊرائنگ روم جي ڳڪاٽيل ماحول ۾ ويٺل ڏاهي ڏاناسري، پڙهيل ڳڙهيل دانشور تائين، پڙهي ۽ سمجهي وجي ٿي. پر هرڪا مَتِ نرالي ٿيندي آهي، انڪري هرڪو ڪيس پنهن جي سمجهہ، عقل ۽ علم جي ڇاڻ مطابق سمجهي ٿو سگهي. ٻيا اهي بہ آهن جيڪي انهن مٿين ٻنهي طبقن مان ناهن، اهي آهن فقراءَ. اهڙيءَ طرح ڀٽائيءَ جي رسالي جا هيل تائين جيڪي بہ سهڙيندڙ ۽ شارح ٿيا آهن، اهي پنهن جي پنهن جي وقت جا وڏا اڪابر، ڊاڪٽر، شمس العلماءُ ۽ سند ڏرتيءَ جا دانشور هئا، جيڪي ڏاريا ڀٽائيءَ جا سهيڙيندڙ ۽ شارح رهيا آهن، اهي بہ سند ڏرتيءَ تي هٺڻ ڪري. پر اسان جي مطالعي هيٺ هن ڪتاب ۾ آيل شاهہ لطيف جي جن سرن جي بيتن جي شرح ڪئي آهي، اهو هڪ لاطمع فقير هو. جنهن وٽ مال ملڪيت جي طلب نہ هئي، هو انهن مان نہ هو جن لاءِ ڀٽائي گهوٽ فرمايو آهي تہ:

طلب جي تنوار، متان ڪرين مڱڻا،
ڏِڪي ڪندئي ڏار، ماڻڪ ڏيئي مَٽِ ۾.

هُو مال جو طاماعو نہ هو. پر ڏيڻ وارن مان هو ۽ عمر ڀر ڏيندو رهيو، اهو آهي فقير يار محمد پيرزادو. فقير يار محمد سند جي ٻهراڙيءَ جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ فيدر ضلعو نواب شاهہ جيڪو سنڌو درياءَ جي ڪنار تي هو (اڄڪلهہ آهي الائي نہ) اتي ١٩٢٧ ۾ ڄائو. درياءَ شاهہ جي مستيءَ ۾ اچڻ ڪري، لڏي پلاڻي، خيرن سان اچي ڳوٺ ٻلهڙيجي لڳ موهين جو دڙو کان بہ ميل ڏکڻ طرف سڪونت پذير ٿيو. سندس تعليم ان وقت جي رواج مطابق سنڌي فائينل ٿيل هئي.

فقير يار محمد جو نانو ۽ پڙنانو پنهن جي دؤر جا الله تعاليٰ جا پهتل ٻانها هئا. سندس وڏا ڪنهن حد تائين ٻني ٻاري يا پيري مريديءَ تي گذران ڪندا هئا. سندس پڙ نانو سخي شاهه جمال (اڙين آڏار) جي تربت اڄ به ڳوٺ ٻلهڙيجيءَ ۾ موجود آهي.

هو ١٩٤٢ع ۾ ڳوٺ ٻٽَ ۾ معلم ٿيو ۽ ١٩٤٨ع ۾ سنڌي فائنل پاس ڪيائين، پر ڪيس وڏيڪ نوڪري ۾ رکيو نه ويو. ١٩٥٢ع ۾ ڪيس آبپاشي ڪاتي ۾ داروغي جي نوڪري ملي، پر ڪن سببن جي ڪري اهي ٻئي نوڪريون ڇڏي، اچي گهر پيڙو ٿيو. پوءِ مال متاع جي ٽهل ٽڪور ڪري پاڻ ۽ پنهن جي خاندان جي پيٽ گذر لاءِ جاکوڙيندو رهيو. ڳوٺ ۾ واندڪائيءَ جي زماني دوران هن جو نظارو ٿيو. بلڪل ائين جيئن سرمد شهيد جو ٺٽي سنڌ ۾ واپار سانگي اچڻ سان ابيچند نالي هڪ خوبرو هندو ڇوڪري سان نينهن نظارو ٿيو ۽ عشق هن وٽ آيو ته سندس سموري ڪايا تبديل ٿي وئي هئي ۽ هو جڏهن ٺٽي کان دهليءَ پهتو ته هو ڪپڙن کان پاڪ ٿي چڪو هو. چوڻ جو مقصد آهي ته انسان کي جڏهن عشق مجازيءَ جي چوٽ لڳي ٿي ته پٽائي چوائي ته: "عشق جنين سر آئيو، سي ٻانئن ٻک". جڏهن اهو عشق سچل سرمست وٽ آيو ته هن عالمانو ٺٽ ٺانگر ڇڏيو ۽ الفي پائي، يڪتارو کڻي، چوڻ لڳو، "تيري عشق نچايا، ڪرڪي ٿيا ٿيا" يا هن اهو چوڻ شروع ڪيو، " ڪافر مومن ناهيان، جوئي آهيان سوئي آهيان." ائين فقير يار محمد جو نظارو قادر بخش عرف قادن سان ٿيو، هن جي من ۾ هڪ هلچل مچي وئي. هن به ڇڻ الفي پاتي، ڪشتو کڻي سٽر شروع ڪيو ۽ فڪر فراق لاءِ شاهه جمال تي ويٺو ته هن تي ڪيئي راز عيان ٿيڻ لڳا. پر هن اهي راز سيني سان سلڻ ۽ ونڊڻ ورهائڻ شروع ڪيا جو هو قلندر شهباز جو پوئلڳ

سڏائيندو هو ۽ چوندو هو تہ قلندر جو طريقو پيري مريديءَ وارو نہ
پر هو سچي فقر کي ڀائيڙا ڪري سمجهندو هو تنهن ڪري اسين
سڀ ڀائيڙا آهيون. هڪ ٻئي کي سيڪاريون ۽ هڪٻئي جي ڄاڻ مان
سکون ٿا. پوءِ ئي هو صوفي شاعرن ڏانهن لڙيو ۽ انهن کي سمجهڻ
۽ سمجهائڻ لڳو.

ان گهر ۾ رهڻ ۽ نينهن نظارو ڏسڻ کانپوءِ سندس ذهن راڳ
رنگ سان ريجهڻ لڳو ۽ ڳوٺ ۾ ملوڪ شاهہ جي تربت تي ٿيندڙ
راڳ جي محفلن ۾ ويهڻ ۽ راڳ جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ ۽ ڳائيندڙن
مجنون ماڇي، ميهر ڪاسائي ۽ ٻين کي، شاعري، راڳ جا گر ۽
خاص ڪري شاهہ لطيف، سچل سرمست، روحل، خواجہ غلام
فريد، بلها شاهہ، حمل فقير ۽ اهڙن ٻين صوفي شاعرن جي شاعري،
صحيح تلفظ سان پڙهڻ، سيکارڻ لڳو. هڪ لڳا ملوڪ شاهہ جي
تربت تي ويهي تلاوت قرآن پئي ڪيائين تہ هن تي هڪ راز افشان
ٿيو. هو عربي نہ پڙهيل هو ۽ نہ ئي ڄاڻندو هو، ان جي باوجود هن
کي قرآني آيتن جي معنيٰ اچڻ لڳي ۽ ڀانيائين تہ سچو قرآن هن لاءِ
بيان ٿي پيو آهي. في الحال تہ ڇرڪي ۽ ڊڄي ويو، ان مهل ئي قرآن
بند ڪري سڌو گهر آيو ۽ اچي پنهن جي والد محترم ملان شفيع
محمد عرف جمن سان حال اوريائين. جنهن کان قرآن شريف
ولرائي ڪيس ان جي معنيٰ ٻڌائيندو ٿي ويو، جيڪا ڪافي درست
ٿي.

جڏهن دل جي دري کلندي آهي، تڏهن ماڻهوءَ جو اندر اجري
ويندو آهي، پوءِ ڪيترائي راز هن تي عيار ٿي پوندا آهن. ائين ئي
يار محمد تي قدرت [illegible] جو ڪرم ڪيو ۽ هُو شاهہ لطيف جي
شاعريءَ کان ٿيندو، سنڌ ۽ پنجاب جي صوفي شعراءِ تائين پڙهي

عيان ڪندو، اظھاريندو ۽ سيني يارن دوستن جي قلبن تان ڪٽ ڪي ڪوريندو رهيو.

نيٺ ڪيس خيال آيو تہ انھيءَ پنڌ جي پانڌيئڙي ھڻڻ جي ناتي، ڪنھن اهڙي رهبر جي ڳولا ڪجي، جيڪو منزل مقصود تي پھچائڻ جي رهنمائي ڪري. ان لاءِ سنڌ جي اڪثر، سندس خيال سان ٺهڪندڙ درگاهن جي ساجده نشين وٽ طالب ٿيڻ لاءِ ويو، پر ڪوبہ هن سان بحث مان ڪٿي نہ سگهيو ۽ سندس سوالن جا جوڳا جواب ڏئي نہ سگهيو. انڪري هو ڪنھن جو طالب نہ بڻيو، باقي پنھن جي ليکي هُو پاڻ کي قلندر شهباز جو پوئلڳ چوائيندو هو.

پنھن جي ڳوٺ ۾ اول ملوڪ شاھہ تي ۽ پوءِ شاھہ جمال، يعني پنھن جي پڙ ناني جو متولي ٿي وينو ۽ راڳ سان روح رلائي ڇڏيائين. جتي راتين جون راتيون راڳ رنگ جون محفلون ۽ آئي وئي سان قرب جون ڪچھريون ۽ ڀٽائي جي شاعريءَ تي ڄڻ تہ ليڪچر ڏيڻ شروع ڪيائين. هتي هڪ ڳالھہ ھيءَ بہ چوان تہ شاھہ جمال تي ويھڻ کانپوءِ فقيراڻو سٿر ڪري آئي وئي کي ڪارائيندو هو، انھن جو بار ڪڏهن بہ پنھنجي ياڻرن تي نہ وڌائين. ڪيترائي هن جي قرب ۽ ڪچھرين جي ڪري ڪڙجي ويا. هو سدائين اسان نوجوانن کي، شاھہ لطيف کي سياست سان سلھاڙڻ تي رنج هوندو هو ۽ چوندو هو تہ شاھہ لطيف ائين نہ ٿو چوي جيئن اوهين ڪيس سمجھي رهيا آهيو. پر ڀٽائي ائين ٿو چوي جيئن اسين فقير ٿا چئون.

مثال: مارئي انساني ارواح آهي، جيڪو پنھن جي ڪل يعني رب پاڪ جو جزو آهي. پنھن جي انھن جزن جي تانگھہ ۾ آهي سندس ملير عالم الارواح آهي ۽ هتي هن انساني جسم، قيدخاني ۾ آيو آهي. هن جا بند بدا ٿيندا تہ هو اصل وطن يعني ڪل سان ملي

لاء عالم الارواح ڏي ويندو. باقي اوهان ڪڏهن سنڌ ڌرتي يا ملڪ
سان اهڙو واعدو ڪو هو. هو ڀٽائي پڙهندو هو تہ اکين مان ڳوڙها
جاري ٿيندا هئس.

نيٺ هڪ ڏور آيو جو هو اولاد جي ڪري ڪراچيءَ اچي
رهيو. ڪراچيءَ ۾ رهڻ دوران بہ هن وٽ اهي ئي ڪچهريون، اها
ئي شاعري، اهي ئي راڳ رنگ، اهي ئي روح رچنديون. جڏهن هو
تنهہ اڪيلو محسوس ڪرڻ لڳو تہ مان هن وٽ ويندو هوس ۽
ڪيس نيٺ چئي چئي ان ڳالهہ تي آماده ڪيم تہ ڀٽائيءَ ڪي هر
ڪنهن شارح ۽ سهيڙيندڙ جيئن سمجهيو آهي، تيئن لکيو آهي، ورنہ
ڀٽائيءَ جي رسالي جا ايترا ڇاپا نہ هجن ها. ڪيس انهن مڙني ڇاپن
مان ڪلياڻ آڏواڻي جي شرح ڪنهن حد تائين پسند هئي. نيٺ
تنهن جي مَرَ ڇڏو ۽ شير پٺيان ڦيڪاريءَ واريءَ ڳالهہ نيٺ وڃي هٿي
سنڌ ڪيو ۽ هو آماده تي ويو. شاهہ جي شرح فقيراڻي رنگ ۾ ماڻهن
اء اظهارڻ.

اهو اظهار هن شاهہ لطيف جي شاعريءَ جي ٻن ڇاپن ڪي آڏو
ڪي ڪيو آهي. هڪڙو مرزا قليچ بيگ وارو نسخو ۽ ٻيو ڪلياڻ
واڻيءَ وارو نسخو. پر گهٽو تڻو بيت هن مرزا قليچ بيگ واري
سخي تان کنيا آهن ۽ ڪجهہ بيت ڪلياڻ آڏواڻي واري ڇاپي تان
ڻيا اٿس.

هُو سنڌ جي فقيرن سان گڏجي لاهوت ياترا بہ ڪري آيو هو.
ن وٽ بہ ذات پات، ننڍ وڏائيءَ واري ڳالهہ ڪانہ هوندي هئي. هر
ر ويو ان ئي پٽ تي وڇايل تڏن ۽ گودڙين تي مچ جي چوڦير
هندو هو. سندس راڳ بابت چاڻ جي هاڪ ٻڏي ڪيترائي راڳي
هہ جمال تي فقير يار محمد جا مهمان ٿيا تڪيا پيا هوندا هئا ۽

اهي راڳ ڳائيندا هئا ۽ فقير هنن کي فقيرن جا نڪتا ۽ قلندر
طريقت بابت چاڻ ڏيندو ۽ سندن ڳايل صوفياڻن ڪلامن جي راز
ڪان ﭑندڙن کي آگاهه ڪندو رهندو هو. مون جيترو ويجهو فقي
يار محمد سان گذاريو ۽ جيڪي ڳالهيون وقت بوقت مون سا
ڪندو رهندو هو، انهن کي اظهارڻ لاءِ وقت ۽ ڪاغذن جي ضرور
آهي. هي ٻه چار ڳالهيون انهن مان اوهان سان سليون اٿم. هاڻ ه
ڪتاب بابت ٻه ڪجهه ٻڌائڻ ضروري ٿو سمجهان.

هونءَ مان ان ڳالهه جو اشارو ته متي ڏئي ويو آهيان ت
سندس پيٺائيءَ جي شاعريءَ جي باري ۾ ڇا رايو هو. هاڻ مان اوها
کي سندس ڪيل شرح جي ڪلياڻ آڏواڻيءَ جي شرح سان ڀيٽ
ڪري ڏيکارڻ چاهيندس.

سُر ڪنيات مان ساڳيو بيت ڪلياڻ آڏواڻيءَ ڪيئن شرح ڪ
۽ فقير يار محمد ڪيئن ٿو شرح ڪري نموني طور ڏسو:

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر ڪنيات داستان پهريون، بيت ستو

چنڊ! تنهنجي ذاتِ، پاڙيان تان نہ پرينءَ سين،
تــون اَچو ۾ راتِ، سَجَڻَ نِتُ ســـوجهـــرا.

شرح: اي چنڊ! تنهن جي حسن ۽ خوبيءَ کي سُپرين
سونهن ۽ سوڀيا جو مٽ نہ ٿو سمجهان. تون رڳو رات جو
ڀڪين، اسان جو پرين ٻارهوئي پيو ڀڪي.

شارح فقير يار محمد، سر ڪنيات داستان پهريون، بيت- ٢
شرح: اي صفاتي محبوب توهان سهڻن جي سونهن، حق
پرينءَ سان نٿي ڀيٽي سگهجي، اوهان هن خواب واري دنيا ۾
اُجرا آهيو پر منهن جو حقيقي محبوب ٻنهي جهانن ۾ روشن آهي.

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر سريراڳ، داستان ڀهريون، بيت ڀهريون.

مانَ پُڄَنئي سُپرين، چِتان لاهِه مَ چَرَ،
اُنين جا اَمُرَ، ڪڻ تـﮧ خالي نـﮧ ٿئين.

شرح: تون پرينءَ جي ڀچار دل تان نـﮧ لاهـﮧ تـﮧ من پرين بـﮧ تنهن جي سار لهن. سندن مڙئي حڪم مچ تـﮧ ڪڏهن بـﮧ سندن فيض کان ڀالهو نـﮧ رهين.

ساڳيو بيت نمبر ساڳيو سُر ۽ ساڳيو داستان، فقير يار محمد هيئن شارح ٿيو.

شرح: تون اکيون ڀوٽي تصور ڪري پرينءَ جي يادگيري فراق سان ڪر تـﮧ محبوب ضرور ايندو. تون صبر ۽ تحمل سان فڪر فراق ۾، سڪ پيار سان رهُ تـﮧ نااميدي نـﮧ ٿيندي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سُر سامونڊي، داستان ڀهريون، بيت- ٢

پڳهَه پاسي پَچُ، آيل! سامُونڊِين جي،
مَن ۾ ٻاري مَچُ، جِمَ وَڃَنئي اوهِري.

شرح: اي منڊ! سامونڊين جي پڳهـﮧ جي ڀر ۾ ويجي درد ۽ سوز ۾ پچ، متان هُو تنهن جي من ۾ محبت جي آڳ اٿاري، پنهن جي ٻيڙي هاڪاري هليا وڃن.

ساڳئي داستان ۽ ساڳئي سُر ساڳئي بيت- ٢ جي شرح فقير يار محمد هيئن ٿو ڪري:

شرح: جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون بـﮧ انهن سان رهي،

پنهن جي مجازي محبوب جو تصور ڪر، اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائيندا ۽ فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندا.

مرتب ۽شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سُر ڪيڏارو، داستان پهريون، بيت پهريون:

ڏنو مُحَرمُ ماهہَ، سَنَڪو شهزادن ٿيو،
ڄاڻي هيڪ الله، پاڻ وڻنديون جو ڪري.

شرح: محرم جو مهينو ڏنو آهي ۽ دل ۾ شهزادن (امام حسن ۽ امام حسين) جي جهوري لڳي آهي، هڪ الله ڪي ئي هر راز جي ڄاڻ آهي، جو پاڻ ئي وڻندڙ ڳالهيون ٿو ڪري.

ساڳئي سر جو داستان پهريون ۽ بيت ٻہ پهريون ڏسو تہ فقير يار محمد ڪيئن ٿو شرح ڪري:

شرح: چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب ڪي ڏسي، عاشق ڪي انتظار ٿيو، عشق انهيءَ راز ڪي ڄاڻي ٿو جو پنهن جي مرضيءَ سان هلندو آهي ۽ عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر ڪاموڏ، داستان پهريون، بيت پهريون.

تون سمون آءٌ گندِري، مون ۾ عَيبَنِ جُوءِ،
پَسي راڻين روءِ، متان ماڳِر مٽئين.

شرح: تون سمون سردار آهين ۽ مان گندري ذات جي مهاڻي آهيان ۽ مون ۾ اوڻاين جو ماڳ آهي، تون راڻين جو منهن ڏسي، متان ماڳر ذات جي مهاڻيءَ کان منهنڙو مٽي وڃين!

هاڻ ساڳيو سُر، داستان ۽ ساڳيو ۽ بيت ۾ ساڳيو، ڏسو فقير
يار محمد ڪيئن ٿو سمجهائي ڏئي ۽ هن ڪيئن ڀنائيءَ جي ڪاموڏ
۾ رکيل راز سلجهائڻ ۽ سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي.

شرح: محبوب حقيقي تون ڪائنات جو بادشاهه آهين. مان
روٺي گندي آهيان. تون راڻين جو سينگار (پرهيزگارن جي عبادت)
ڏسي متان مون گنديءَ کان نفرت ڪرين ۽ منهن مٽي وڃين.

هاڻ پڙهندڙ پاڻ ۾ انصاف ڪندو ته اسان جي دانشورن جي
راءِ ۽ ڀنائيءَ متعلق فقراءَ جي راءِ ۾ ڪهڙو فرق آهي. سنڌ جا اهي
فقير جن لاءِ ڀنائيءَ چيو آهي، " جي تو سانگ سسئيءَ جو، تان
تون نانهه فقير". اهي فقير جن کي سِسيءَ جو سانگ نه هو، جيئن
سرمد شهيد کي شهادت وقت سندس هڪ پوئلڳ چيو هو ته:
هينئر به وقت آهي جي تون ڪپڙا پهرين ۽ قلمه طيب پورو پڙهين
، تنهن جي قتل جي سزا معاف ٿي سگهي ٿي." جنهن تي سرمد
راڻي ڏني هنس ته: "مان حق تي آهيان، تنهن ڪري مان ائين ڇو
ڪريان." پر ٻئي پاسي گيليلو هو، جنهن کي پنهن جي هڪ پياري
شاگرد چيو ته : "استاد تو اهو ڇا ڪيو جو لکت ۾ ڏنئه ته: ڌرتي
، گول آهي ۽ نه سج جي چوڌاري ڦري ٿي." جنهن تي گيليلو هن
کي وراڻيو هو ته: "منهن جي لکي ڏيڻ سان ڌرتي ڦرڻ ڇڏي ته نه
ڏيندي انڪري لکي ڏنم." هاڻ اهو فرق آهي فقير ۽ دانشور جي
خيالات ۾.

پراڻي عهدنامي جي پيدائش جي باب پهرين جي آيت ٢٦ کان
٢٠ ۾ آيل آهي ته: "خدا چيو اسين انسان کي پنهن جي صورت تي
پاڻ جهڙو جوڙيون ته اهي سمنڊ جي مڇين تي، هوا جي پکين تي،
ڍورن تي، سج ۽ زمين تي، سيني سُرندڙ ۽ جيتن تي حڪومت هلائين

۽ خدا پنهن جي صورت تي انسان کي پيدا ڪيو. خدا جي صورت
تي پيدا ڪيائين. نر ۽ ناريءَ کي پيدا ڪيائين ۽ خدا انهن کي
برڪت ڏيئي چيو تہ وڌو ۽ ويجهو ۽ زمين کي ڀرپور ۽ طابع
ڪريو." هاڻ اسان جي سنڌ جو فقير بہ ان ڳالهہ جو قائل آهي تہ
"اَلاِنسَانُ سِرِي و اَنَا سِرِه." "انسان پيدا ٿيو هوبهو هن جي صورت
جهڙو"، انڪري هُو هر انسان جي تعظيم ڪرڻ لازم سمجهند
آهن، هر ڪنهن سان نوڙت سان پيش ايندا آهن. هر ڪنهن کي
هٿ جوڙيندا آهن. هر ڪنهن لاءِ سٺو سوچيندا آهن، انڪري نہ ته
اهو اسان کان اُتم آهي، پر اهي اها تعظيم هن جي خدا جي صورت
۽ خدا جي نور جي جزي جي ڪندا آهن. جو تہ ان جي شاهدي بہ
پراڻي عهدنامي ۾ آيل آهي تہ "انهيءَ جي ناسن ۾ زندگيءَ جو ساهہ
(نور) ڦوڪيائين تہ هو جيئرو انسان ٿي پيو." ۽ قرآن پاڪ ۾
شاهدي آيل آهي تہ: "ملائڪن جڏهن بوتو تيار ڪيو تہ ان ۾ پنهن
جو جُز يعني روح ڦوڪيائين تہ هو زندهہ ٿي پيو." انڪري فقير يا
محمد بہ ڀٽائيءَ جي ان بيت کي سچو ثابت ڪيو آهي تہ:

هي بيت نہ ڀانيو ماڻهوئا، آيتون آهينِ،
نِيــو مَنُ لائــين، پِريــان سَنــدي پــارَ ڏي.

فقير يار محمد هڪ ڊگهي عرصي کان جسماني طور نبل
صحت جي خرابيءَ ڪري بيمار رهڻ لڳو هو. ان جا ڪجهہ سبب
ڪراچيءَ ۾ هجڻ ۽ هڪ هنڌ ويهي وڃڻ بہ ٿي سگهن ٿا. ان ج
باوجود جڏهن هن ڀٽائيءَ جي بيتن جي شرح ڪرڻ شروع ڪئي
چڻ هن جي جسم ۾ ڦڙتي اچي وئي، ڪيس پوري رسالي جي شر
جيڪا هن صرف بيتن جي ڪئي آهي، ان عرصي دوران ڪانئ

بيماري بہ وسري وئي. منهن جي هر ٻئي ٽئين ڏينهن ملڻ واري نيم ۾ هو مون کي پڙهي ٻڌائيندو هو، ڪڏهن انهن بيتن جي وڏيڪ تشريح ڪري ٻڌائيندو هو ۽ ائين ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڳالهائيندو هو جو ڪڏهن بہ اهو احساس نہ ٿيندو هو تہ ڪو هو بيمار بہ آهي. اهو هو هن جو شوق ۽ ڀٽائيءَ جي شاعريءَ سان لڳاءُ ۽ فقراءَ جي خيالن جي اپٽار سان دلچسپي. جڏهن هن سڄو رسالو تشريح ڪري ورتو تہ ان ۾ ڪافي ڏاهہ ڏوهہ بہ هئي. مون کي اهو فيئر ڪرڻ لاءِ چيائين ۽ اجان ٿوروئي فيئر ڪري سگهيو، تہ هن جي صحت هن جي هٿن مان نڪرڻ لڳي ۽ آخرڪار پورو هڪ سال ۾ اهو پورو ٿيل رسالو فيئر نہ ٿي سگهيو ۽ پاڻ ۱۹۹۸ع ۾ اڌورو ڇڏي وڃي پنهنجي اصل سان مليو.

شاهہ لطيف جو اهو پار اسان کي فقير يار محمد ڏيکارڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، هاڻ اهو اسان تي، پڙهندڙن تي ڇڏيل آهي تہ پريان سندي ڳالهہ ٻڌي، هنئين سان هنڊائين تہ فقير يار محمد ۽ اسان جو پورهيو ثاب پوي. آخر ۾ دعا آهي تہ:

پورهيو سندو پورهيتين، والي ڪيمَ وڃاءِ.

ستار

١٦.٥.٩٩
١٤ڊي، گلشن ڪامپليڪس فيز-٢
راشد منهاس روڊ، ڪراچي ٧٥٢٩٠.

خيالِ فقير

هن جهان جي ٺهڻ جو سبب ڪهڙو آهي. قرآن شريف ۾ ان جو اظهار هن ريت آهي.

جڏهن الله جل جلاله جي اڪيلي ذات هئي، تڏهن هي جهان نه هئو ۽ ڪابه شئي وجود ۾ نه آئي هئي. هن اڪيلي نور جي صورت ظاهر ٿي، جنهن جي ڏسڻ سان مون کي اهڙي راحت ۽ لطف آيو جو مان ستر هزار ورهيه انهيءَ کي ڏسندو هيو. ايتري عرصي گذرڻ بعد انهيءَ صورت سان ڳالهايو ته تون تمام حسين آهين. هن ڪائنات جو مالڪ آهين، ته انهيءَ نور جي صورت مان ڳوڙها ڪري پيا. ته ان صورت ۾ غم جو سبب پڇيو: چيائين ته تون غيب آهين، منهن جو ڪير عاشق آهي، ڪير ربَ چوڻ وارو آهي؟ تنهن تي ان صورت ۾ جذبات اچي ويا. جنهن واريءَ جي مٺ ڀري پٽ تي هڻجي ۽ ڪٺو

ڪٿو ٿي وڃي تيئن مون مان روح ٺهي نور پاڪ صورت وٺي اڳيان بيٺا تہ امر ٿيو (الست بربڪم) روحن چيو (قالو بليٰ) تون اسان جو ربُ آهين. ربُ پاڪ ڏٺو هنن گڏجي قالو بليٰ چيو پر هنن کي ڌار ڌار ڪري پڇجي. تنهن لاءِ (ڪن فيڪون) جو آرڊر ٿيو، آسمان زمين پاڻي ۽ ملائڪ تيار ٿي ويا. وري ملائڪن کي حڪم ٿيو تہ مٽي آڻيو آدم ٺاهيو. آدم ملائڪن اڳ نہ ڏٺو هئو. تنهن ڪري جيڪا شئي ٺاهن پيا تہ اٺ گهوڙو، ڪِول، ماڪوڙو اهڙيءَ طرح ارڙهن هزار ڪائنات تيار ٿي مگر آدم نہ ٺهيو. تڏهن ملائڪن کي امر ٿيو تہ هن وڻ ۾ نظر ڪريو، انهيءَ وڻ جي اوٽ ۾ پنهنجي صورت ڏيکاريائين. ملائڪن اها صورت بنائي، حڪم ٿيو تہ اها بوتي آدم جي سان ملايو. جڏهن صورت آدم جي بوتي سان ملي تہ ڪين حڪم ٿيو تہ سجدو ڪيو. روحن ۽ ملائڪن سجدو ڪيو، مگر عزازيل سجدو نہ ڪيو. هن چيو تہ هي اسان ٺاهيو آهي، باقي تون ظاهر ٿي تہ توکي سجدو ڪريان. ايتري چوڻ سان هُو لعنت جو مستحق بڻجي ويو. تہ تو امر نہ مڃيو ۽ هن رمز جي ڄاڻ توکي ناهي. عزازيل چيو تہ هي تو پنهنجي بندگيءَ لاءِ پيدا ڪيو آهي پر مونکي اجازت ملي تہ مان هن کي ڪنهن طرح تنهن جي بندگيءَ تان هٽائيندس. ربُ جي طرف کان اها هن کي موڪل ملي تہ تون لعنتي آهين، جيڪي منهن جا عاشق هوندا تن کي تون هٽائي نہ سگهندين. تنهن ڪانپوءِ آدم ۾ روح ڦوڪيو ويو، آدم تيار ٿي روئڻ ۾ ويٺو تہ مان اڪيلو آهيان. مان تنهن جي صورت جو عاشق هيس، تنهن جي حڪم سان مون قرباني ڪئي، تڏهن سبب ٺهيو ۽ حوءَ پيدا ٿي ۽ هن جهان ۾ جوڙي جو اضافو ٿيو. تنهن کان پوءِ ڪن سببن جي ڪري آدم زمين تي آيو.

ربُ پاڪ جو مقصد هرهڪ ڪان قرباني ۽ آزمائش وٺڻ وارو ارادو هميشہ دهرايو ويو. آدم کي عزازيل نفس خواهشن ڏي ڇڪيندو رهيو. ربُ پاڪ پيغمبري طريقو چالو ڪيو تہ آدم کي هدايت ڪريو. سڀ نبي آيا، مگر انسان کي سمجهائي نہ سگهيا. آخر محمد صلي الله عليہ وسلم جي آمد ٿي، جنهن انسان کي هدايت ڪئي تہ آدم ۾ رب پاڪ ظهور ورتو هو. يعني (اَنَا احمد بلاِ ميمي) اهڙي نموني ربُ پاڪ پنهنجي پاڻ اظهاري ڪئي آهي. وڌيڪ هدايت قرآن شريف ۾ آئي (الانسان سري وانا سره) يعني منهن جو سر انسان جي سر جهڙو آهي ۽ پيون بہ ڪيتريون تصديقون آيون. جن ان تي عمل ڪيو، سي قلندر، فقير، درويش ٿيا. هنن جيڪا بندگي ڪئي انهيءَ ۾ (موتو قبلل انت موتو) ڪري حقيقت کي ڏسي آيا. انهيءَ جي اظهار لاءِ شعر چوڻ شروع ڪيائون تہ اسان بہ عوام کي اهو پيغام پهچايون. جنهن لاءِ قلندر شهباز فرمايو تہ (عاشق الله معشوقِ محمدؐ) لنگ ثابت تہ منزل آسان. جن ادب تن نصيب. وري ڀٽائي سائينءَ فرمايو:

پڙاڏو سو سڏ، ور وائيءَ جو جي لهين،
هئا اڳيهين گڏ، ڀڏڻ ۾ ڀہ ٿيا.

يعني عاشق ۽ معشوق سچل سائين چيو:

ڪلمہ ڪونہ ڪيو، مونکي مورئون مسلمان.
مکو ڪونہ محمدؐ، ڪو عرب ڏهون ايمان،
سچو سر صبحان، عالم ليکي آدمي.

•••

ماڻ ڪريان تان مشرڪ ٿيان، ڪڇان تان ڪافر،
انهيءَ وائيءَ ورَ، سمجهي ڪو سچو چوي.

خير محمد فقير هيسباڻيءَ چيو آهي تہ:

جبرئيل سلام ڪلام آندا،
اسان ڪلام اتي اسلام آندا.

جڏهن جبرئيل نبي پاڪ ڏي ايندو هئو تہ نبي پاڪ ربَ جي طرف کان آيل وَحيَ جبرئيل کي ڏسي تعظيم ڪندا هئا ۽ پنهن جي ٻر ۾ وهاري پيار مان خيريت پڇي ۽ احوال پڇندا هئا. تڏهن جبرئيل فرمائيندو هئو تہ (بِسمِ اللهِ الرحمٰنِ الرحيمُ) هاڻي شروع ٿو ڪريان نالي الله جي جيڪو رحم وارو ۽ ٻاجهارو آهي.

مان نٿو چوان الله ٿو چوي. جيڪڏهن بسم الله چئي جيڪا عبادت ڪجي ٿي انهيءَ جو مقصد ٿيو تہ مان نٿو ڪريان الله ٿو ڪري. ڇو جو الله عشق ٿيو يعني عاشق ٿيو. جنهن تي بلها شاهہ چيو:

ڪونہ هي ميرا الله ربَ رسول مئن،
يارِبنا ويران بہ مئن هون.

جڏهن عشق (الله) مون ۾ اچي ٿو تہ ڳالهائي بہ اهو ٿو. وري جڏهن هو وڃي ٿو تہ مان عبد آهيان، مان نٿو چوان. ڀٽائي شهنشاهہ بہ چيو تہ: الله جي آس ڪري چارڻ چورِيو چنگ. چارڻ جي دل ۾ اها اميد هئي تہ هي عاشق آهي مونکي سر ڏيندو، تڏهن صدا ڪيائين.

وري (معشوق محمّد جي تشريح) قرآن پاڪ ۾ فرمان آيو تہ هدايت لاءِ هڪ قرآن شريف ٻيو سيد. سيد اهو آهي جنهن جي منهن تي مک نٿي وهي يا هن جو پاڇو زمين تي نہ اچي. تنهن کي سيد چئبو. عاشقن چيو تہ مجازي محبوب جي صورت جڏهن ياد

ايندي اکيون ھوتي ڏسبي تہ اَنَ تصور تي مک بہ نتي وهي پاڇو بہ زمين تي نٿو اچي. معنيٰ اهو سيد تنهن جي اندر ۾ آهي يعني اهو پاڪ سيد (محمدؐ) آهي. هاڻي ثابت ٿيو تہ (عاشقِ الله، معشوقِ محمدؐ)پوءِ چئبو تہ قلندر جو سخن سچو آهي.

جن انهيءَ عشق کي پاڪ صاف سمجهي انهيءَ سان پيار ڪيو ۽ فڪر فراق سان روئندا اکيون ھوتيون پاڻ ڳوليندا رهيا. تن جو موتو قبلل انت موتو ٿِي. اها حقيقت جي اظهار ڪرڻ لاءِ شعر پڙهيائون ۽ چيائون ۽ موسيقي ڪان مدد ورتائون. وقت جو خيال ڪري چيائون تہ من ڪنهن عشق واري کي ڪو ڳرڻ لڳي ۽ اچي عشق مان معشوق سان وفادار ٿئي. باقي زندگي نفسا نفسيءَ جي آهي، جنهن ۾ لذت عيش عشرت عزت مانُ مرتبو ڳولهڻ اها عذاب جي زندگي آهي. فقيرن نفي ڪري اثبات ڪئي تہ هنن شعر بہ اثباتي ٻوليءَ ۾ چيا. اثباتي ٻولي عام کي يا علم واري کي يا عالم علماءَ کي سمجهہ ۾ نہ ايندي. تنهن ڪري ڪنهن بہ فقير جو شعر هنن جي سمجهہ ۾ نہ ايندو. تنهن ڪري ٻوليءَ کي سمجهڻ لاءِ هيءَ هدايت ڏجي ٿي. جو تہ ڀٽائي سائينءَ چيو تہ:

جي تو بيت ڀانئيا، سي آيتون آهين،
وِجي لنءُ لائين، پريان سندي پار ڏي.

اهڙي نموني قرآن پاڪ بہ متقين جي لاءِ آهي. جنهن ڪري فقيرن جي منزل شريعت، طريقت، معرفت، حقيقت هوندي آهي، جنهن لاءِ ڀٽائي سائينءَ چيو:

وحدہ جي وڍيا، الا الله سين اورِينِ،
هِنيون حَقيقت ڳڏيو، طَريقت تورِينِ،

معرفت جي ماٿ سين، ڏيساندر ڏورينِ،
سُک نہ ستا ڪَڏهين، ويهي نہ ووڙين،
ڪُلهنئون ڪورين، عاشق عبداللطيف چئي.

شريعت: پنهن جي مجاز واري محبوب ڪي پنهن جو خاوند يا مڙس سمجهبو آهي.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عورت ٿي حق سمجهي انهيءَ جي ڳولا ڪرڻ اها عبادت اٿن.

معرفت: انهيءَ مجازي محبوب جي معرفت حقيقت سان ملبو. ربُ پاڪ سان ميلاپ ٿيندو، جنهن کي معراج چوندا آهن.

حقيقت: حق ربُ جي ميلاپ لاءِ اهڙي نموني منزلون طئي ٿينديون. فڪر فراق سان جيئن مٿئين بيت جي معنيٰ آهي موتو قبل انت موتو ڪان بعد چيائين؛

وحده کي جڏهن ڏٺائين تہ نفس ۽ عشق ڏار آهن ۽ ياڳا آهن الاالله، سمجهن تہ هن حق ڪانسواءِ ٻيو عبادت جو لائق نہ آهي. حقيقت ۾ حق سان دل جو پيار ڪن.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عبادت ڪن، ڪڏهن عيش عشرت آرام نہ ڪندا نہ بيڪار ويهي رهن، عبداللطيف ٿو چوي تہ عاشق سر ڏيندا آهن.

اهڙيءَ طرح ٻئي سائينءَ سمنڊ، جهاز، ٻيڙيون، ملاح، سپون، موتي، اٿ ۽ اٿ جا ڪم اهي سڀ ڪردار جوڙيا آهن. جبل، ڏونگر، مارئي، وطن، راڻو، مومل اهي سڀ ڪردار آهن. سڄو رسالو ائين تيار ٿيو آهي.

نبي پاڪ عاشقن يا متقين لاءِ قرآن شريف ۾ سيد لاءِ چيو تہ اهي توهان جي هدايت لاءِ آهن پر سيد انهيءَ کي چئبو آهي، جنهن

جي منهن تي مک نہ وهي يا زمين تي پاڇو نہ اچي. تڏهن عاشق پنهنجي مجازي محبوب جي صورت اکيون ھوڻي تصور ڪندو آهي. انهيءَ تصور ۾ محبوب جي منهن تي نہ مک وهندي، نہ ان جو پاڇو زمين تي ايندو. تنهن ڪري اهو سيد بہ آهي تہ محمدؐ بہ آهي. حسن وارو جنهن جو ڪوبہ ثاني ناهي جو مونکي عشق جهڙي امانت ڏئي، اهو هاڻي حاضر ۽ ناظر آهي.

ڀٽائيءَ جي شاعري جن راڳن تي منحصر آهي انهن جو مختصر احوال هن ريت آهي.

چيو ويندو آهي تہ هندستان جا ڪلاسيڪل راڳ تانسين نالي ڳائڻي اڪبر بادشاهہ جي دؤر ۾ ايجاد ڪيا. پر موسيقي جي ڄاڻ رکندڙ ماهرن جو چوڻ آهي تہ راڳ ۽ موسيقيءَ دراصل موهن جو دڙو وارن ماڻهن جي ايجاد ڪيل آهي. ڄاڪاڻ تہ هرهڪ راڳ جو پنهنجو سرگم هوندو آهي، جنهن جي معنيٰ يا مطلب تانسين ڪان وٺي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ ڪئي هئي. جيئن تہ موهن جو دڙو جي ٻولي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ سمجهي سگهي آهي. ايئن سرگم جا اچار سا، ري، گا، ما، پا، ڌا، ني، ڪنهن بہ اڄ ڏينهن تائين نہ سمجهايا ۽ نہ سلجهايا آهن. باقي ڳائڻا ڳائيندا رهندا آهن. تانسين، جنهن کي هندستاني راڳ جو ابو ڪوٺيو ٿو وڃي، انهن راڳن کي ميڙيو، چونڊيو ۽ سهيڙيو ۽ انهن کي ترتيب ضرور ڏني. جن لاءِ بہ اهو نٿو چئي سگهجي تہ صحيح نموني سهيڙيل آهن يا نہ؟ جهڙي طرح شاهہ لطيف جي شاعريءَ لاءِ چيو وڃي ٿو تہ هي ڪيتري قدر صحيح آهي يا نہ؟ پر ڀٽائيءَ جيڪي بيت چيا اهي پوءِ فقيرن جي سينا بہ سينا، نسل در نسل هڪ ٻئي نسل تائين پهچايا ويا جن کي ضرورت مطابق اڳتي هلي ترتيب ڏئي ۽

رسالي جي صورت ۾ عوام لاءِ پيش ڪيا ويا.

هاڻ راڳ بابت منهنجو خيال آهي ته راڳ موهن جو دڙو وارن جو ايجاد ڪيل آهي ڇو جو موهن جو دڙو واري شهر جي کوٽائي مان جيڪو ساز مليو آهي اهو آهي بوڙينڊو. جيڪو ٺڪر جو ٺهيل آهي، ان کي ٽي سوراخ آهن، ٻه سوراخ آڱرين رکڻ لاءِ ۽ هڪ سوراخ ڦوڪ ڏيڻ لاءِ سمجهيو وڃي ٿو.

موهن جو دڙو وارن ماڻهن ٻيا ساز به ايجاد ڪيا هوندا. ڇاڪاڻ جو سهڻي، راڳڻيءَ جي صورت ۾ پڌايل آهي ته هن جي هٿ ۾ ستار آهي. اها ستار اڄ ڏينهن تائين موسيقي جي خاص سازن ۾ شمار ڪئي ٿي وڃي. جيڪو ثبوت آهي ته ٻيا ساز پڻ ايجاد ڪيل هوندا، جيڪي به موهن جو دڙو وارن جا ئي ايجاد ڪيل آهن پر پنج ڪان ڏهه هزار سال زمين ۾ دفن رهڻ ڪري انهيءَ جا نشان غائب ٿي ويا آهن، ڇاڪاڻ ته ايترو عرصو مٽي ۾ دٻيل رهڻ ڪري رڳو ٺڪر، پٿر، عاج يا سپي وغيره سلامت رهي سگهن ٿا. پر ان هوندي به اها سمجهڻ جوڳي ڳالهه آهي ته جيڪڏهن سرگم ۽ ان سان گڏ موجوده دؤر تائين جيڪو راڳ ڳائجي ٿو ۽ ان جي صورت اها ئي آهي، جيڪا قديم دؤر کان هلندي اچي ٿي، ان راڳ جو دڳ سير ساز آهن، جن جي آثار تي راڳڻي يا راڳ ڳايو وڃي ٿو. ڇاڪاڻ ته هر راڳ جي ڏن جدا جدا ٿيندي آهي ۽ وري ڏنن جا به جدا جدا نالا ٿيندا آهن، ان مان اهو ثابت ٿيو ته جيڪڏهن راڳ ساڳي صورت ۾ اڄ ڏينهن تائين موجود آهن ته ساز به موهن جو دڙو جي دؤر کان وٺي، ڪيترائي ساڳئي شڪل ۾ يا ڪجهه نئين شڪل ۾ اڄ تائين موجود آهن.

ان ڪانسواءِ راڳ، سازن جون ڏنون ۽ سرگم مان اهو ثابت

تيو تہ ان دؤر ۾ شاعري پڻ رواج پذير ھئي، ورنہ راڳ ۽ ان جون بندشون، شاعريءَ کانسواءِ نھي ٿي نٿيون سگھن. باقي راڳ ۽ موسيقيءَ کي گھٽو ڪري انھيءَ دؤر ۾ عبادت لاءِ استعمال ڪيو ويندو ھو، جنھن جو مثال مندرن ۾ اڄ بہ جيئن جو تيئن موجود آھي.

مٿين ڳالھہ جي ثابتي اسان کي شاھہ لطيف جي رسالي مان بخوبي ملي سگھي ٿي تہ راڳ ۽ شاعريءَ جو پاڻ ۾ چولي دامن وارو رشتو آھي، جنھن جو مثال خود ڀٽائي جي شخصيت مان ظاھر آھي. ڀٽائي راڳ جي ايتري ڄاڻ رکندو ھو، جو ھر راڳ يا راڳڻي جي جيڪا صورت آھي، ان جي صورت سان ھيلتائين ڳائجندڙ ڳالھہ يا داستان کي موضوع بنايو اٿس. مثال سر سورٺ، جا بيت ھئي ڪنھن سر ۾ ڳائي نہ سگھبا، يا رامڪلي جا بيت سر ڪوھياري ۾ نہ ڳائبا. ھر سر سان لاڳاپيل بيت صرف ان ئي سر ۾ ڳائي سگھبا. ان لحاظ کان ڏٺو وڃي تہ راڳ جي ابتدا دراصل سنڌ کان ٿي آھي ۽ سنڌو درياھہ جي ڪنارن تي سنڌو ماتريءَ واري تھذيب راڳ ۽ موسيقي جي موجود آھي. ھتي آءُ ڪجھہ راڳن جون تصوراتي تصويرون ۽ ڳائڻ جا وقت، راڳن جي ڪيفيت ۽ مزاج بيان ڪريان ٿو.

ڪلياڻ: سنسڪرت ٻوليءَ جو لفظ آھي، جنھن جي معنيٰ آھي شانتي، خير، سک. سر ڪلياڻ ھڪ راڳ جو نالو آھي. ھندستان جي گوين مطابق ديپڪ راڳ کي آٺَ (٨) پُٽَ آھن جن مان ڪلياڻ ھڪ آھي. سر ڪلياڻ جا پنج قسم يا ان مان ڦٽندڙ پنج راڳ آھن. يمن ڪلياڻ، شام ڪلياڻ، ڀوپالي ڪلياڻ، حمير ڪلياڻ ۽ ڪيدار ڪلياڻ. جڏھن تہ خود ڪلياڻ کي شڌ ڪلياڻ ڪوٺيو ويندو آھي.

:يپڪ راڳ تنپهرن ڪانپوءِ ڳايو ويندو آهي، جڏهن تہ ڪلياڻ
سانجهيءَ کان ڏئي پرڻ مهل ڳائبو آهي. هن سر جي ڳائڻ سان روح
کي سک، آرام يا راحت ايندي آهي.

يمن ڪلياڻ: سج لهڻ ڪانپوءِ ڪلياڻ ڳائبو آهي، جنهن
ڪانپوءِيمن ڪلياڻ ڳائڻ جو وقت ٿيندو آهي. هن راڳ کي سمپورڻ
راڳ ڪري چوندا آهن ڇاڪاڻ جو هي سيني سرن سان لاڳاپيل
هي. هن راڳ ڳائڻ سان ڀٽڪيل خيال دور ٿي وڃن ٿا ۽ من کي
رام نصيب ٿئي ٿو.

سر سهڻي: اصل ۾ هن سر جو نالو توڏي راڳڻي آهي جيڪا
ڀيڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. سهڻي راڳڻي کي بہ هڪ
ڪل يا صورت آهي. بدن تي سفيد ساڙهي ڪلهن تي نيلو ڪنجرو
اکيون آسمان ڏي. هٿ ۾ ستار اٿس، جنهن تي پنهنجي سنئي مٺي
از سان ڳائي رهي آهي ۽ جانور صفون ٻڌيو چوڌاري بيٺا اٿس،
هچ ساون ميدانن سان گهڻي دل اٿس. هيءَ راڳڻي سهڻي آهي. هن
ڳڻيءَ کي صبح جو پهرين پهر ڳائبو آهي.

سر ديسي: سنسڪرت ۾ ان کي سر ديشي چوندا آهن. هي
ر يا راڳ ديپڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. هن راڳ کي
؛ هڪ صورت آهي. گوري ورن جي عورت، نيلي رنگ جو ويس
س، سارو بدن مٽين سان جڙيل اٿس، آواز ڪوئل جهڙو مٺو اٿس،
۽ پنهنجي پلنگ تي ليٽي پنهنجي محبوب مڙس جي پير ۾ ويٺو
ي ويٺي آهي. ۽ هن سان ناز نخرو پئي ڪري، هي راڳڻي ٻنپهرن
ڳائبي آهي.

سر سورٺ: هي راڳڻي ڀيرو راڳ جي ٽئين پٽ دنني پريا جي
، آهي. هن راڳڻي جي صورت هن ريت آهي. بدن تي ڳاڙها ڪپڙا

اٿس ۽ منهن ۾ گهنڊ پيل اٿس، سياءَ جي ڳنيير آهي، جڏهن ت
روش پهلوانن جهڙي اٿس. هيءَ راڳڻي ٻپهري جو ڳائي ويندي آهي
هن راڳڻي کي ڳائيندي مٿئين آلاپ ۾ پنج سر لڳندا آهن ۽ هيٺ سن
سرن ۾ ڳائي ويندي آهي.

سر ڪيڏارو: ڪيڏارو يا ڪيدار راڳڻي ديپڪ راڳ ج
پنجن زالن مان هڪ آهي، سندس صورت جوڳين سان ملندي آهي
جوڳين جهڙو ويس، اکين مان وهندڙ پاڻي، منهن چوڏهين جي چن
جهڙو، اکيون ڪنول جي گل جهڙيون ۽ ڳچي ۾ نانگن جي مالا پا
اٿس. بدن تي ڀڀوت لڳل اٿس. برپٽ ۾ عبادت ڪندي نظر اچ
ٿي. هيءَ راڳڻي اڌ رات جو ڳائبي آهي.

راڳ ڀيروي: هي راڳ ۴ وڳي صبح کان ۸ وڳي صبح تائ
ڳائبو آهي. هن راڳ جي تصوير هن ريت آهي: اکيون ٽي اٿس، اک
مان پاڻي پيو وهيس، مٿي تي واسينگ نانگ ويڙهل اٿس، ڳچيءَ
پرين جو ڪنٺو پيل اٿس.

راڳ هنڊول: هن راڳ جي تصوير ڪجھ هھڙي آهي: ،
سوني هندوري ۾ پيو لڏي، سندس چوڌاري سهڻيون عورتيون
ٻانهيون ٻيڻل آهن، جي هندوري کي پيون لوڏين ۽ راڳ ٻـ پيو
ڳائين. هي راڳ صبح جو ۸ وڳي کان ۲ وڳي منجهند تائين ڳائ
آهي.

راڳ ميگهه: هن راڳ جو ورن ڪجهہ هيئين ريت آه
پوشاڪ پيلي پيل اٿس، هٿ ۾ تکي تلوار اٿس ۽ هڪ ڪڪر
سواري ڪري رهيو آهي. هن راڳ کي ڳائڻ جو وقت ۲ منجهند
۴ وڳي شام تائين آهي.

سري راڳ: هن راڳ جي صورت ڪجهہ اهڙي آهي: سه

جوان آهي، پوشاڪ اڇي رنگ جي پاتل اٿس، جن ۾ لعل ۽ بلور پوئيل اٿس، هٿ ۾ ڪنول جو گل اٿس. هي راڳ ۴ وڳي شام کان ۸ وڳي رات تائين ڳايو ويندوآهي.

ديپڪ راڳ: هي راڳ ۸ وڳي رات کان ۲ وڳي رات تائين ڳايو ويندو آهي، هن کي ۵ زالون ۽ ۸ پٽ آهن. هن جي صورت هيئن آهي: باهه جهڙا چمڪندڙ ڪپڙا پاتل، وات مان باهه جا الا پيا نڪرنس، هڪ مست هاٿيءَ تي سوار آهي. هن جي ڳائڻ مان روايت موجب ڳائڻ وارو جلي سڙي ويندو آهي.

راڳ مالڪوس: ۲ وڳي رات کان صبح ۴ وڳي تائين ڳائڻ وارو هي راڳ نوجوان ڳيرو آهي، منهن مان رت پيو ٽميس، اکيون نشي ۾ مخمور، هٿ ۾ لٺ اٿس، لباس نيلو ۽ ڳچيءَ ۾ موتين جي مالها پيل اٿس.

فقير يار محمد پيرزادو

مجاهد ڪالوني
ڪراچي.
۱۹۹۷ع

سر ڪاموڏ

داستان پهريون

(١)

ٿُون سَمون، آئون گندِري، مون ۾ عيبنِ جُوءِ،
پَسي راڻنِ رُوءِ، مَتان ماگرُ مَتئين.

(٢)

ٿون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيب اَپارَ،
پَسي لِيَ لَغارَ، متان ماگرَ مَتيِنِ.

(٣)

ٿُون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيبَنِ ڪوڙَ،
پَسي ڪِڪيءَ ڪوڙِ، متان ماگرَ مَتيِن.

(۴)

ٿُون سَمون آئون گندري، مون ۾ عيبَنِ ويهہَ،
پَسي مِئَڪي ڏِيءَ، مَتان ماگرِ مَتيِنِ.

محبوب حق وارا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مان گندي رڻ واري آهيان، تون راڻين جو سينگار ڏسي متان مون گندواريءَ کان نفرت ڪرين ۽ مونکي ڇڏي ڏئين.

تون بادشاهہ آهين حق وارا محبوب، مان گندي رڻ واري آهيان، مون ۾ عيب بہ گهڻا آهن، مون ۾ اها ڪکيءَ (عيبن) جي بوءِ ڏسي متان مون کان پري ٿي وڃين.

محبوب حق جا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مون گندي رڻ واريءَ جي ڪروڙين عيبن کي ڏسي ۽ وهندڙ گند جي بوءِ ڏسي متان مونکي ڇڏي وڃين.

محبوب حق جا تون ڪائنات جو مالڪ آهين، مان گندي رڻ واري، مون ۾ عيبن جون ويهون آهن. مون روئڻ واريءَ کي ڪم ذات جي ڏيءَ سمجهي متان ڇڏي وڃين.

(٧)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، آيـــا جُنـــگَ جُوانَ،
ڏَرتـي ڏِيـي لَرزِي، تَرَتِلَئـا آســمـــانَ،
ڪَرَمِ هُئي ڪان، هُئو نِظارو نيهَن جو.

(٨)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، پـانَڻَ آيـا پـيـــهِي،
پَهِــ ڪَيـائـون پـانڻَ ۾، مُقـابِلِ ويـهـي،
قَضا هيءَ ڪيهي، هَئُہ هَئُہ تي حُسينَ سينِ.

(٩)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، آيـا اَچُ اَمـــيـــرَ،
وِيهي ويرِنِ سامُهون، تِڪا هَنيائُون تِيرَ،
هُئي اِيَ تـقـديـرَ، اِمـــامَنِ سـين اَکِـينِ.

حقيقت وارا عاشق عشق سان گڏجي حقيقت ڏي هلڻ جي جدوجهد ۾ جڏهن شروع ٿيا. فڪر فراق سان جوش ڪري جڏهن زمين ڇڏيائون تہ ڌرتيءَ بہ لوڏا ڪاڏا ۽ مٿي جڏهن آسمان جو رخ ڪيائون تہ آسمان بہ ڏڪڻ لڳو. هي حقيقي محبوب وٽ پهتا تہ پيار جي حد ڪانہ هئي، اهو نظارو نينهن جو هو. جنهن ۾ موتو قبل انت موتو تي معراج ٿيو. تہ موت قبول پيو.

حقيقت وارا عاشق، حقيقي محبوب جي ميلاپ لاءِ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ پاڻ پهچي ويا. محبوب جي تصور سان روبرو ٿي ويچار ڪيائون تہ حسين پاڪ سان هيءَ تقدير کهڙي ٿي، جو محبوب جي نظرن سان گهائجي مرڻ ۾ ملاقات ڪري آيو، جو اڳي ڪنهن ٻئي پيغمبر سان بہ اهڙين ملاقات نہ ٿي آهي. تڏهن ٻڌائين تہ هي حسين پاڪ جو پنهنجو فيصلو آهي جو مون کي بہ مجبور ڪيو ويو.

حقيقت وارا عاشق اڄ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ امير عاشق آيا آهن. محبوب جي سامهون ويهي نفس جي مارڻ لاءِ تلوارن جا تير هنيائون ۽ مرڻ کان اڳ مري ديدار ڪرڻ لاءِ هن ڪائنات جي وجود کان اڳ ۾ اهو فيصلو امامن لاءِ ٿيو هو. تہ عاشق قرباني ڪندو رهندو.

(٥)

تون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيبَنِ لکَ،
هِنَ منهنجي حالَ جي، توکي سڀُ پرکَ،
ڪارڻِ ربَ آلکَ، مَتان مانگر مَٿيِنِ.

(٦)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَٽي، آئون مُهاڻي مي،
مون ڏُهاڱُ مَ ڏي، جا نالي سُيسِ تنهنجي.

(٧)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَٽي، آئون گندَري غريبِ،
توسين ڄامَ قَريبَ، ڪِي ڏَنُ ڄڏائي ڏِيج مُون.

(٨)

ڪاڄُ جَنين جو ڪِکيون، مالُ جَنينِ جا مِڏَ،
سَمي سيئي سِڻَ ڪِيا، هيٺا جَنينِ هَڏَ،
ڄامُ پَرِتَئِي لَڏَ، سانگَينِ جي سيد چَئي.

محبوب حق جا تون بادشاهہ ڪائنات جو مان گندي رئڻ واري، مون ۾ عيب بہ لک آهن. ۽ تون دلين جي ڳالهہ بہ ڄاڻين ٿو توکي سڀ معلومات آهي، تون محبوب رب. مون الله واري عاشق کي متان ڇڏي وڃين.

تون شهنشاهہ آهين مجازي محبوب واريءَ ٿر جو بہ تون مالڪ آهين، مان گهٽ ذات ۽ ڪکيءَ واري تنهنجي ٿي سڏجان، متان مونکي وڇوڙو ڏئي ڏار ڪرين ۽ مان رهندو عيبدار ٿي وڃان.

محبوب حق وارا تون شهنشاهہ آهين ۽ مجازي محبوب واري ٿرَ جو بہ مالڪ آهين. آئون گندي رئڻ واري غريب آهيان. مگر تنهن جي ويجهو آهيان. تون منهنجو ورُ آهين، جيڪو عاشقن ٿي مجازي محبوب کي سر ڏيڻ، ڏنَ جي صورت ۾ ضرور ڏبو آهي، اهو مونکي معاف ڪر، ڇو تہ مان هاڻي تنهنجي آهيان.

جيڪي اکيون روئي گذارو ڪن. ۽ تصور ۾ مڏ ٿاهينديون آهن. حقيقت واري محبوب انهن اکين سان پيار ڪيو آهي جيڪي تمام ضعيف آهن. سيّد ٿو چئي تہ محبوب سرڪار هي ڪمزور لڏو تنهن جي حوالي آهي ڇو تہ هِنَنِ مسافر اکين جو گهر ناهي، جي گهر آهي تہ محبوب تون.

(٩)

چارا ۽ ڪـارا، مـال جَنجو مـڪـڙيون،
تمـاچيءَ جي تـڪـئـي، اچن سَوارا،
ميءِ ميچيءَ مارا، سمي سيئي سينڻ ڪِيا.

(١٠)

ڪِڪيءَ هاٺِيون ڪارِيون، ڄِڄيءَ هاٺا ڄَڄَ،
پـانـد جَنـينِ جي پـانـدَ سِين،لَڳو ٺِئـي لَڄَ،
سَمــون ڄامُ سُهَجَ، ايــو ڪَري اَنَ سـينِ.

(١١)

ڪارِيون ڪوجِهيون، ڪُ وَڙِيُون، مورُ نـہَ موچارِيون،
وٺِي ويـٺِيــون واٽَ تــي، ڪِڪــيءَ جون ڪــاريــون،
اَنَهَنِ جون آرِيــون، سَمــي رِيءَ ڪــيــرُ سَهــي.

عاشقن جون اکيون ننديءَ ٻيڙيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن، محبوب جي صورت کي اکين جي چار ۾ قاسائي اکيون بند ڪري تصور ڪرڻ ڇڻ ڪاري ۾ وجهي ڇڏڻ آهي ۽ سوير اٿي محبوب جي مڪان واري صورت کي ياد ڪن ٿيون. هتي اکين پاڻيءَ وهائڻ وارن جي ذات اهڙي آهي جو اکيون اکين جو شڪار ٿينديون آهن. محبوب انهن اکين سان مائٽي ڪئي آهي.

رئڻ وارين اکين جي عام ماڻهن ۾ بدنامي هوندي آهي پر انهن ڇڇن جهڙين اکين مان عشق جي اظهاري بہ ٿيندي آهي، انهن جن اکين ۾ هميشہ ڳوڙها هوندا آهن، انهن سان ڪوبہ ماڻهو اک ملائي شرمائبو آهي. محبوب حق وارو انهن اکين کي عشق جو انعام ڏئي ۽ پيار ڪرڻ لاءِ تيار ٿي ويهندو آهي.

عاشق جون ڪاريون اکيون ڳوڙهن سان ڀريل ڇڻ ڪوجهون ۽ عشق ۾ بدنام ٿيل آهن. ڪڏهن بہ اهي سهڻيون ناهن. رئڻ واريون اکيون محبوب جي اچڻ وارو رستو جهلي ويٺيون آهن. انهن جون اميدون محبوب کانسواءِ ٻيو پوريون نہ ڪندو.

(١٢)

ڄاريون ڪاريون ڇَڄَ ڇپريون، جَنِ جي مُحَبَت مَڃيءَ ساڻُ
رَهَنِ وِهَنِ سِر ٻانڌئين، سَيئي بَدبوءِ هاڻ،
لَڌَّنِ جيئَن لطيف چَئي، پاٽيءَ وِجهَنِ پاڻ
تَنِ مَلاحَنِ جو ماڻُ، سَمي سِرِ ڪَيو پانهنجي.

(١٣)

گندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاڀوڙا پوشاڪَ،
اُنهين جي اوطاقَ، راجا ريجهي آئيو.

(١۴)

گندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاڀوڙا پيغامُ،
اُنهينِ ڪي اِنعامُ، ميَرُ مِڙوئي ڏيو.

اڪيون محبوب جون مڇيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن. عاشق جون اڪيون ڪاريءَ ۾ ڇڄ ڇپرن وانگر هٿ ڪرڻ لاءِ اهڙو ڪردار ادا ڪنديون آهن. عشق ۾ بدنام ٿيل سدائين تصور ڪري اڪيون ٻوٽي پنهنجي اندر محبوب جو انتظار ڪنديون آهن. لطيف ٿو چئي ته جيئن لڏڙو سڪيءَ ۾ پاڻيءَ ۾ رهندو آهي. عاشق جون اڪيون به سدائين پاڻ ڪي روئڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ وجهنديون آهن. اهڙا جيڪي عاشق آهن، انهن جي سدا پنهن جي محبوب ڪي ملڻ جي خواهش هوندي آهي، تنهن ڪري انهن عاشقن جو انگل محبوب حقيقت وارو ديدار ڪرائي پورو ڪندو آهي.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر بند ڪري روئندي پيا محبوب ڪي ياد ڪن. انهن جي اکين واري اوطاق تي محبوب حق جو راضي ٿي ايندو آهي. ڇو ته انهن جي اکين ۾ ڳوڙها گند وانگر ايندا آهن ته اکيون ڇپر جي پوشاڪ ڍڪينديون آهن.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر، پاپوڙن وانگر، بند ڪري پوشاڪ ڍڪي رُوئندي محبوب ڪي ياد ڪندا آهن. انهن عاشقن ڪي محبوب ديدار ڪرائي، رُوئڻ معاف ڪري هيءَ دنيا جيڪا ڍنڍ آهي انعام طور ڏني انهيءَ ۾ ڏوهه گناهه هنن عاشقن لاءِ ناهي.

(١٥)

گَندَ جَنينِ جي گـوڏِ ۾، مٿَنِ تي مُوڙِيون.
اَڃَنِ سَنـيُوڙِيـون، سَمـي جي سَلامَ تـي.

(١٦)

ٿِيا تَمـاچي ڄامَ سينِ، مُهـاڻا مَحـرومَ.
نـنڍِي وَڏِي گـنـدِرِيءَ، مَٿـي مـاڙِيءَ ڏَوُمَ
جي ڪِينجهَرَ جي رُومَ، سي سَڀُ اِنعامي ٿِيا.

(١٧)

نـَ وَڏي نـَ وِڪِـٽي، نـَ مــاري نـَ ڏاري،
ڪـارو وِڏائِينِ ڪـوهـَ ۾، نِرتَئُون نِهـاري،
سـائِي پَرِ پاري، جا گـهَرِ سَمـي جي سَپِجي.

(١٨)

نـَ وَڏِي نـَ وِڪِـٽي، نـَ ڪَٽـي ۾ ڪــاري،
اَهجَ سُهـنجَ سـاهِمـيُون، ڏِرِيـان نـَ ڏاري،
سائِي پَرِ پاري، جا گـهَرِ سَمـي جي سَپِجي.

بيڪي عاشق محبوب جو تصور ڪري، روئندا آهن. محبوب
جي اکين ۾ اکيون ملايون حقيقي محبوب کي نياز ۽ نوڙت
ڪرڻ لاءِ تيار ٿيون پيون اچن.

حقيقت واري محبوب سان سڀ عاشق مائٽ ٿي ويا. ننڍي وڏي
عاشق جي اک، حقيقت واري محبوب کي ڏسڻ پئي آئي. پوءِ
بيڪي به عاشق هئا. پري يا ويجهو انهن کي ديدار انعام ۾
ميو.

عاشق جي اک نه ڪنهن کي وڏي نه وڪرو ڪري نه ڪنهن
جي ڏاري ملڪيت ناهي. باقي محبوب جو تصور ڪري اکيون
وٺي اندر جي ڪوهه ۾ تصور ۾ اندر جي اکين سان پئي ڏسي.
سائي ڪار ڪري جنهن ۾ محبوب راضي ٿي اچي ديدار
ڪرائي.

عاشق جي عشق واري اک نه ڪنهن کي وڏي نه ڪنهن کي
وڪرو ڪري نه وري ڪاري ڪٽي وڃي وڪرو ڪري. محبوب
سان حساب ڪتاب شروع ڪان وٺي نه ڪيو اٿئين. مگر تصور
ڪري اکيون ٻوٽي پنهن جي اندر فڪر فِراق سان محبوب کي
ياد ڪندي رهي ٿي اها ڳالهه محبوب کي وڻي ۽ اچي ديدار
ڪرايائينس.

(۱۹)

پاڇوڙو پيشِ ڪيو، نئون نورِيءَ نيئي،
حاضرُ هُيون هَڪِيون، سَمِيون سيئي،
نَوازي نيئي، ڳاڏِيءَ چاڙهي ڳنڍرِي.

(۲۰)

مُهاڻيءَ جي مَنَ ۾، نہ ڳيرَبُ نہ ڳاءُ،
نيٺَن سينِ نيازُ ڪَري، ريجهايائين راءُ،
سَمون سِپِنِ مُلاءُ، هيرِايائين حرِفَتَ سين.

(۲۱)

نوريءَ جي نيازَ جو، عَجَبُ اَجهلُ هوءِ،
سمون سِرِ سِپِنِ ۾، مَيءَ مون رچيو سوءِ،
اَچئو اُپِينِ پوءِ، هُجَتَ پڳي راڻِيئين.

(۲۲)

هٺين پيرين آرڪٺين، مُنهن نہ مهاڻي،
جيئن سڳو وچ سرندڙي، تِئَن راڻِن ۾ راڻي،
اصل هئي ان ڪي، اهل ڄاماڻي،
سمي سڃاڻي، ٻيڙو ٻڌس ٻانهن ۾.

ن زور واريءَ اک ٻين سڀني پيغمبرن کان آلهَدي عبادت چپربند
ڪري ڪئي، اندر تصور ڪري ربّ پاڪ وٽ سڀ پيغمبرن
نهنجي اکين سان موجود هئا. انهن سڀني مان اسان جي نبي
حمّد پاڪ کي ربّ راضي خوش ٿي، معراج ۾ گڏ وهاريو
انهيءَ ڪانپوءِ اها عبادت امام ڪئي تنهن ڪانپوءِ قلندر ۽ پوءِ
ر عشق واري لاءِ آساني ٿي پئي.)

شق واريءَ اک جي من ۾ تعصب ۽ ٻيائي نہ هئي. تنهن ڪري
ماٺا نيڻ ڪٽي پنهن جي حاڪم کي (وَرَ ڪي) راضي ڪري
رتائين. سڀ راتين مان هيٺاهينءَ ۽ سچائيءَ سان سڀني راتين
ي وچ مان پاڻ سان راضي ڪري ورتائين.

ن عشق واري نور واريءَ اک جو هي هيٺاهينءَ وارو نياز عجيب
ي. رب تہ هر ڪنهن ۾ وسي ٿو. پر هن اک هن کي موهي
ٚو. جنهن ڪري پيغمبرن کان دعوا توڙي اسان جو نبي پاڪ
ۏ مرتبو انهن اکين جي ڪري وڏي ويو ۽ آخري نبي بنجي
و.

سان جي اک جي وصف يا هن جي روش مان ذات پڌري
هي.هن اک جي نظر سڳي وانگر آهي پر سڄي جسم ۾ هن
ۏ ڪم اول ڏسڻ آهي. جيئن انسان پيدا ٿيو تيئن هن جو
سڻ شاهاٺو هئو. تڏهن ربّ پاڪ هن محبوب سان پيار ڪيو.
يءَ ڏسي هن جي تعريف ڪندي. انهن جي حالت هن کي
ندي.

(۲۳)

مـئـيءَ مَڇيءَ ۾ هَتَڙا، ويـئـي ڪَري وَرَن،
راءِ آڳهين رکـي، مــهــاڻي مَنجهہ مَنِ،
تَماچيءَ جي تَنِ، ڳالِهيُون ڇيَسِ ڳجِهيُون.

(۲۴)

تَهڙو ڪِينجَهر ۾ ڪِينَ پِيو، جَهڙي سُونهَن سنديا
مَڏَ، مِيـاڻيــون، مَڪِڙا، مــڙِئي مــعــافُ تِيــاسِ
مــورِچَــلَ مَــتــانــسِ، اَيــو تَــمــاچِــي هَــٿِ

(۲۵)

تَڙِ تَمــاچي ڄامَ جو، تمــاچي تــڙ راءُ،
تماچيءَ جي تڪـيـي، تون تماچي ڪاءُ،
تہ تون تمـاچياءُ، تمـاچي تـڙ لـهين.

(۲٦)

ڪـوءِ سَمِيـون، ٻَنِ سُومَرِيون، جي آڇَنِ اوڇي ڳاٿِ
وَرَسي ڪِـينجُهـرَ ڄائـيـون، جَنِ تماچيءَ جي تـاتِ
راڻــنِ مُــلا راتِ، مــاڻِڪَ مِــيءَ پِــرائِــيــو

عشق واري اک پنهنجي محبوب حق جي اک ۾ هئي ۽ ويئي نياز نوڙت سان محبوب کي ساراهي. محبوب جو هن سان الست کان وٺي پيار هو. تڏهن محبوب حقيقت واري ديدار واريون اهي ڳالهيون کيس جيڪي دنيا کان ڳجهيون هيون. موٽڻ وارو راز لکل آهي.

هن رب جي ڪائنات ۾ حسن اخلاق اهڙو پيو ڪونہ ٿيو جهڙو عشق واريءَ جو. تنهن ڪري سڀ عبادت بہ معاف ٿي وَئيَس. ۽ محبوب حقيقت وارو پاڻ هن جي مٿان ڇانوَ ٿي پيو. تڏهن بنا عبادت جي وحي جبرئيل جي معرفت گهرائي ديدار ڪرايائينس.

حقيقت واري محبوب سان. صفات واري محبوب جي معرفت ملبو، ڇو تہ صفات واري محبوب جو حقيقت وارو مالڪ آهي. صفاتي محبوب بہ حقيقت واري جي تعريف آهي تہ تون حق جا عاشق صفات واري محبوب جو تصور ڪر تہ انهيءَ تڙ تان توکي حقيقت وارو ملندو.

اهي حقي عشق وارا يا مجازي عشق وارا گهوريا جو عشق ۾ غرور ڪن. اهي سچا عاشق آهن، جيڪي پاڻ وساري محبوب جي تعريف ڪن. پوءِ سين عاشق مان جيڪا هيٺاهين ڪندڙ ڪ هئي، انهيءَ سان محبوب مليو. اهي هن ڪائنات ۾ پلي پيدا ٿيون.

داستان ٻيو

(١)

سِرُ صَلابَتَ سِپِرينِ، مَرَڪَڻَ تون مَ مَرِيجِ،
آهينِ تارُ اکين جو، وِتان مون مَ وَڃِيجِ،
تَماچِيَ تڳيجِ، ڪو ڏِينهَن ڪيجهرَ ڪَنڌِيِنِ.

(٢)

ڪو ڏِينهَن ڪِينجهرِ ڪَنڌِيِن، تون تَماچِي تڳُ،
اونچو تِيومِ اڳُ، مون ڪَرُ مَلاحَنِ ۾.

(٣)

هيٺِ جَرُ مَٿي مَجَرُ، پاسي ۾ پِرِينِ سَنداَمِ،
ڪوڙين ڪاڄ سِڏامِ، اَڻ سِڏو ڪونہَ رهيو.

(۴)

هيٺِ جَرُ مَٿي مَجَرُ، پاسي ۾ وَٽِراءِ،
اَچي وَڃي وِچِ ، ۾ تَماچِيءَ جي ساءِ،
لَڳِي اُتَرَ واءِ، ڪِينجهرُ هِندُرَو ٿِئي.

نهنجا مجازي محبوب ڪلٺا تون سدا شاد ۽ آباد هجين. شال
وت توڏي نہ اچي، منهنجي اکين جو نار آهين. مونکي اڪيلو
ڏي نہ وڃجانءِ. تون سدا خوش گذارين. شال منهنجي
وٽندڙ اک جي سامهون هن ڪائنات ڪينجهر ۾ اچين.

ي محبوب مجازي منهنجي پيار ڪرڻ وارن هن ڪائنات ۾ اکين
ي سامهون ڪجهہ ڏينهن تہ گذار، ڇو تہ تنهنجي پيار ڪري
ن عاشقن ۾ منهنجو ...عنة اڳي ڪان مٿي ٿيو آهي.

ڏهن عشق اچي جنبش لائيندو آهي، تڏهن اکيون ڀوتي رئندو
يان تہ هيٺان پاٽي وهندو مٿان اک ڏنڍ وانگر هوندي. پاسي
مجازي محبوب جو تصور هوندو آهي انڙيءَ طرح محبوب
نسان پيو ڪيترا دفعا ملندو آهي. ٻئي طريقي سان ڪونہ
ندو.

ڏهن اکيون ڀوتي هيٺ پاٽي پيو وهندو آهي، مٿان اک ڏنڍ
گر هوندي آهي ۽ پاسي ۾ تصور مجازي محبوب جو هوندو
ي، انهيءَ وچ ۾ حقيقي محبوب لاءِ فڪر فراق ڪبو آهي،
هن سان اتر وارين اکين ۾ پاٽي ايندو آهي، اک ڪينجهر ڏنڍ
گر لوڏا ڏيندي آهي.

SOORIH SINDHI ADAB

(۵)

هيتِ جرُ مٿي مچرُ، ڪنڌِيءَ ڪؤنر ٽِڙنِ،
وَرئي واهوندنِ، ڪِينجهرُ ڪَٽورِي ٿِئي.

(٦)

سَمِيُون ڪَري سينگارُ، راءُ، رِيجهائِڻ آئِيُون،
چامَ هَٿَ ۾ چارُ، ٻُلي چِبيرِن وچ ۾.

(٧)

مَيءَ هَٿَ ۾ مَڪَڙِي، چامَ هَٿَ ۾ چارُ،
سچو ڏينهن شِڪارُ، ڪينجهر ۾ ڪالَ ٿِيو.

(٨)

جيلانهن نوري نوازيئين، ٿِيؤ تماچِيءَ تي،
گاڏيءَ چاڙهي گندرِي، ماٺهو ڪيائين مي،
ڪِينجهرِ چُئندا ڪي، تہ سَچُ سَيائِي ڳالهڙِي.

SOORIH SINDHI ADAB

عشق جڏهن عاشق تي جنبش ڪندو آهي، تڏهن اکيون ٻوٽي هيٺ رئندو آهيان مٿان اکيون ڍنڍ وانگر هونديون آهن. مجاز واري محبوب جون اکيون تہ گلن وانگر پيون ٽڙنديون آهن. مٿان وري عشق جو اهڙو طوفان آيو جو رئندي عاشق سان محبوب جي ملاقات ٿي تہ عاشق جي هن دنيا ۾ نيڪي ٿي وئي.

جيڪي دنيا ۾ محبوب حقيقت واري جا پوڄاري هئا، انهن جون اکيون پنهنجي عبادت ڪٺي محبوب وٽ پهتيون تہ محبوب حقيقت وارو پنهن جن اکين کي ڪولي چار وانگر انهن مان پنهنجي پسند ڳولهڻ لاءِ عاشقن جي وچ ۾ پيو گهمي.

محبوب جي اک مڪڙيءَ وانگر هر عاشق کي ڏسندي رهي. حقيقت وارو محبوب پنهن جي پسند چونڊڻ لاءِ عاشق جو متحان وٺندو رهيو، اهو سلسلو ڪالهہ. سڄو ڏينهن هُنَ ڪائنات ۾ ٿيندو رهيو.

کيون جنهن کي قبول ٿيون ڪن، انهيءَ جو اظهار پاڻ محبوب بان سان ٿو ڪري، جيڪڏهن محبوب ڪنهن کي عزت ڏئي و تہ اها اکين هن کي نڙوت ڏني. هن ڪائنات ۾ ٻئي ڳالهيون سچيون آهن.

(٩)

جامَا اَڳِي جي ڄائِيــون، تَنِ جي نِرتِ نـورِيءَ کي نـاءُ
نـہ مَنَهــِ نـہ مــارکــي، نـہ وِجنِ کــنــهــن وهـانءُ
سي کِينجَهُر کنديون ڪاءُ، جَنِ تَمـاچي تَڪِيـو

(١٠)

نـہَ کِهہُ ڄائو ڄامَ کي، نَڪو ڄامَ وِياءُ،
نـنـديءَ وڏِيءَ ڳنـدَرِيءَ، سَيَنِ آهـِ سِيــاءُ،
لَمر يَلــدِ وَلَمر يُولَدِ، اِي نِجابَتَ نِيـــاءُ،
ڪِبُر ڪِبــرِيــاءُ، تختُ تمـاچي ڄام جو.

(١١)

پِڪَنِ پَئـي پِچارَ، اَڄُ تَمـــاچي آئِيــــو،
مَرڪَنِ مــلاحَنِ جا، مَٿي ٻـانـڍِيءَ ٻـارَ،
وَڏي ڄامَ ڄمارَ، جَنهنِ مِياڻيون موِڪيُون.

يا پيغمبر جيڪي اسانجي نبي پاڪ کان اڳي آيا، انهن کي هن
ڪين جي عبادت جي ڪهڙي خبر. هنن نہ ڪو پنهنجو وَرُ ڪيو
، انهيءَ جي خوشيءَ ۾ ڪو ڪردار، ڪين نہ وري ڪو ڪري
مراج ڪين. هُنَنِ کي صرف دنيا جي بادشاهي کپندي هئي.
ن پنهنجي محبوب سان پيارو ڪيو، انهن جو دنيا، دولت،
ادشاهي سان ڪوبہ واسطو ناهي.

ب پاڪ محبوب جيڪو آهي سو ڪنهن جو ڇٽيل نہ آهي، نہ
ري محبوب جو ڪو اولاد آهي. مگر اک هن محبوب جي عزيز
، آهي ۽ ان تي محبوب جو ڀروسو بہ آهي. ۽ هر اک سان
جهڙائپ جو واسطو بہ اٿس. محبوب ڪنهن جو ڄڻيو ڄائو
هي. تڏهن بہ اڪين جي ڪري، اکين جي شرافت ۽ عدل انصاف
ڪري. حقيقت وارو محبوب عام رواجي تخت تي نہ آهي. هو
ي شان و شوڪت وارو بيپرواهہ آهي، ساري ڪائنات هن
و تخت آهي ۽ انصاف تي ٻڌل آهي.

قيقت واري محبوب جي ديدار لاءِ جيڪي عاشق اکيون
تيون تصور ڪيو ويٺا آهن. اڄ محبوب انهن کي ديدار
ڪرائيندو. تڏهن انهن عاشقن جون اکيون خوش ٿيڻ لڳيون.
ازي محبوب کي دعا ڪرڻ لڳيون، انهيءَ جي عمر وڏي
ي، جنهن اڄي اکين کي مجاز جو عشق ڏنو.

(١٢)

پَڪا پڪارِيو، چامَ تماچِي آئِيو،
گوندرَ لاهيو گندرِيُون، آتَڻَ اُجارِيو،
ڪِينجُهرَ قرارِئو، سَمي سامَ بَخِشي.

(١٣)

ڪو جو ڪامڻَ مي، آهي اُڪَرِيُنِ ۾،
تَنَ تَماچِي چامَ جو، نائِيُون پايو ني،
عشقَ اِيءُ ڪَري، جِيئَن چارو چامَ ڪُلهي ڪَيو.

اشق اکيون ڀوتي اندر مجاز جو تصور ڪريو جو حقي محبوب
بو آهي، هاڻي عاشق غم نہ ڪريو. تصور ۾ نظر وجهي عشق
ان روئي صاف ڪريو. عاشق جي اندر واري ڪائنات خوش
يندي جو محبوب حق جي توهان عاشقن جو سڀ بار پاڻ تي
نيو آهي.

اشقن جي اکين ۾ هيٺاهين ۽ سچائيءَ جو اهڙو جذبو آهي جو
قيقت واري محبوب کي بہ مجبور ڪري پاڻ ڏي ڇڪي ورتو
س. جنهن ڪري حقيقت واري هڪڙي عاشق جي وفا تي
ضي ٿي سڀني عاشقن جو بار کنيو اٿس.

سر ڪيڏارو

داستان پھريون

(۱)

ڏِنو مُحَرَمُ ماھَ، سَنڪو شَھزادنِ ٽِيو،
ڄاڻي ھيڪُ اَللهُ، پاڻَ وَڻنديُون جو ڪَري.

(۲)

ڏِنو مُحَرَمُ ماھَ، سَنڪو شَھزادَنِ ٽِيو،
مَڪي، مَديني، ماٺِھَئِينِ، رُنو مَٽي راھَ،
تَنھِن واحِدَ ڪي واھَ، جو حُڪُمَ مھِڙائي ڪَري.

(۳)

مُحَرَمُ موٽِي آئِيو، آيا تان نَہ اِمامَ،
مَديني جا ڄامَ، مولي مُونکي ميڙِيِنِ.

(۴)

مُحَرَمُ موٽِي آئِيو، موٽِيا تان نَہ اَميرَ،
مَديني جا مِيرَ، ڏاترَ ڏِيڪارِئِينِ.

چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي. عاشق کي انتظار ٿيو تہ عشق انهيءَ راز کي ڄاڻي جو پنهنجيءَ مرضيءَ سان هلندو آهي. عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي عاشق کي انتظار ٿيو تہ عاشق معشوق ۽ عام بہ عشق جي منزلن تي روئي ويٺا. عشق هڪ اڪيلو اهڙي شئي آهي، جنهن جا اهڙا سخت حڪم آهن، جو عاشق سان موت ۾ محبوب جي ملاقات ڪرائيندو آهي.

مجازي محبوب چنڊ جهڙو تہ موٽي آيو مگر ان جو عاشق جيڪو منهنجي امامت ڪري سو تہ نہ آيو آهي. جيڪو حقيقت واري محبوب وٽ پهچائي سو مولي مونکي ملائين. ڇو تہ پاڻ بہ موت ۾ حقيقت واري محبوب سان ميلاپ ڪري نہ موٽيو.

مجاز وارو محبوب تہ موٽي آيو مگر مون وٽ عاشق تہ اچا نہ آيو. اهو عاشق محبوب جي ملائڻ وارو مولي مونکي ڏيکار. جيڪو پاڻ مرڻ ۾ معراج ڪري ويو.

(٥)

مِيرَ مَدينہ نِڪري، ڏيرا ڏِناءُون،
ڪاٽِيءَ پاٽيءَ گاهہَ ڪي، ماٿهو مُڪائُون؛
چَڙهندي چِيائُون، تہ تِيندي ويڙهہ وَڏاندِري.

(٦)

مِيرَ مَدينئان نِڪري، رِڙهيا مَٿي رَندَ،
گهوڙا تَنِ گهوٽَنِ جا، پُرِيا مَٿي پَندَ،
جتي رَهيا راتڙِي، سي سُونهارا هندَ،
ڪَلا ڪَرِنگهرَ ڪندَ، جهَرِنَ جُهونجهارَنِ جا.

(٧)

مِيرَ مدينئا نِڪري، آئِيا نہَ موٽي،
ڪارا رڱِج ڪَپڙا، آدا نِيروٽي،
آءٌ تَنِين لَئِيَ لوٽي، جي مِيرَ مُسافر رانئِيا.

عاشق مجازي محبوب کان نکري حقيقت ڏي هليا تہ پڙها ڏنائون تہ سڪل بہ ساوا ٿيندا. پاڻي سبيل ٿيندو. ۽ ملڪ سبرآباد ٿيندو. اسان هاڻي محبوب حقيقت واري سان ملڻ جي ڪوشش ٿا ڪريون، هن نفس سان ڏکهو عرصو جنگ هلندي آخر مرڻ ۾ ملاقات ٿيندي ۽ هن جهان جو فائدو ٿيندو.

عاشق مجازي محبوب مان نظرون ڪڍي، اکيون ٻوٽي تصور ڪري پنهن جي اندر وارو رستو وٺي هلڻ لڳا ۽ عشق کي هنن عاشقن گهوڙن وانگر تيز ڪري انهيءَ پنڌ تي هليا. جتي اندر ۾ محبوب کي انهيءَ اونداهيءَ رات ۾ ڳولهن پيا. اهي بہ ڀلارا هنڌ آهن، جتي عاشقن جا ڪلها ڀڃيءَ جو ڪنڊو سور پيو ڪري پر محبوب کان منهن موڙ نہ ڪيائون. مرڻ کان اڳ مري ملاقات معراج ڪيائون.

مجاز کان عاشق جڏهن حقيقت واري محبوب ڏي ويا. تہ وري موٽڻ واري نہ ڪَيَنِ. تنهن ڪري ڪاري رنگ جو ڪپڙو پائڻ فقير لاءِ لازمي ٿيو جو حق جي نور پاڪ جو نزول ڪاراڻ تي ٿيندو آهي. يا نير وارو ڪپڙو پائجي، مان انهن لاءِ ٺي پٺي تي سڪ ۾ سڙان جيڪي عاشق عشق جي سفر ۾ محبوب ۾ فنا ٿي رڳجي وڃي ديدار ڪيائون.

(٨)

سَختِي شَهادَتَ جي، سَڻُ شادِيءَ جو ڏِينهُن،
ذَرو ناهِ يَزيدَ کي، نِسورو ئِي نِيهُن،
مَرڳُ اُنو مِينهُن، عَليءَ جي اولادَ تان.

(٩)

سَختِي شَهادَتَ جي، مِڙوئِي مَلارُ،
ذَرو ناهِ يَذِيدَ کي، اِيُ عِشقَ جو آثارُ،
ڪُسَڻُ جو قَرارُ، اَصُلُ اِمامَنِ سِينِ.

(١٠)

سَختِي شَهادَتَ جي، مَلارُ مِڙوئِي
ذَرو ناهِ يَذِيدِ کي، آثارُ اِهوئِي،
ڪُسَڻُ هو ڪوئِي، اَصُلُ اِمامَنِ سِينِ.

(١١)

سَختِي شَهادَتَ جي، نِسورو ئي نازُ،
رِندَ پَروڙِنِ رازُ، قَضِيي ڪربَلا جو.

موتو قبل انت موتو، حقيقت واري محبوب سان ميلاپ، عاشق پنهنجي محبوب کي وَرَ سمجهندو آهي، تنهن کري اهو شاديءَ جو ڏينهن آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهه نه سمجهبو آهي. هي نينهن جي جدوجهد آهي. موت ۾ ملاقات اڳي پيغمبرن کي به نصيب نه هئي، مگر عليءَ جي اولاد عاشقن ئي ڪئي آهي. جن پوءِ ملاقات عام ڪري ڇڏي.

حقيقت واري محبوب سان مرڻ کان اڳ مرڻ ۾ ميلاپ ٿيندو آهي. جنهن جي تڪليف عاشق لاءِ ملهار جي مثل هوندي آهي ۽ انهيءَ ۾ نفس جو ڪوبه ڏوهه نه ليکيو ويندو آهي، هي سڀ عشق جا پار آهن. عاشقن سان ميلاپ ڪسڻ ۾ ٿيندو آهي. اهو اصل حقيقت جو فيصلو آهي.

محبوب حقيقت واري جو معراج عاشق سان مرڻ کان اڳي مري ٿيندو آهي. انهيءَ جي تڪليف عاشقن لاءِ باغ بهار آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهه نه هوندو آهي. اهي به عشق جا آثار آهن. باقي اصل کان اهو فيصلو ٿيل آهي ته مرڻ کانپوءِ ديدار ٿيندو.

اهو محبوب جو عاشق سان ناز آهي ته مرندين ته توسان ميلاپ ٿيندو. موتو قبل انت موتو. انهيءَ راز جا واقف اهي رند فقير آهن تن کي ڪربلا جي قضيي جي به خبر آهي، ته اهو عاشق معشوق جي ميلاپ لاءِ تڪليف هوندي آهي.

داستان پیو

(۱)

چنڊَ وِھائيءَ چڙھئا، مَلَ مَدينئا ميرَ،
تَنِ سين طَبلَ بازَ تَبِرُون، کُندَ ڪَٿارا ڪِيرَ،
عليءَ پُٽَ اَميرَ، ڪَندا راڙو رُڪَ سين.

(۲)

چنڊَ وِھائيءَ چڙھئا، مَلَ مدينئا گھوٽَ،
اَنَ سين طَبلَ بازَ تَبِرُون، کُندَ ڪَٿارا ڪوٽَ،
علي پُٽَ اَموٽَ، ڪندا راڙو رُڪَ سين.

(۳)

چنڊَ وِھائيءَ چڙھئا، مَلَ مدينئا چامَ،
اَنَ سين طَبلَ، بازَ، تَبِرُون، نيزا ۽ نيشانَ،
عليءَ پُٽَ اَيامَ، ڪندا راڙو رُڪَ سين.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي مجاز وارا عاشق هليا. انهن اکيون ٻوٽي مجازي محبوب جو تصور ڪري وڏيءَ خوشيءَ سان باز وانگر تيز اچي تصور جي اکين سان اکيون ملائي مرڻ لاءِ تيار ٿيا، جو محبوب جون اکيون کهاڙن، ٻرڇين، ڀالن، خنجرن جهڙن رڪ وارن سان مرڻ لاءِ پيار ڪندا ۽ موتو قبل انت موتو ماڻيندا. عليءَ شير جا پٽ اکين جي نظرن رڪ سان پيار ۾ روئي محبوب کي ٻه رئاريندا.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي هليا خوشيءَ سان اکيون ٻوٽي تصور ڪري باز وانگر، انهيءَ تصور تي مرڻ لاءِ تيار ٿي ويا. تصور ۾ محبوب جون اکيون کهاڙن، ٻرڇين، خنجرن وانگر آهن، جيڪي عاشق نه موتڻ وارن کي گهائي. موتو قبل انت موتو ڪرائي ديدار ڪرائيندڙيون آهن.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي ڀهلوان عشق جا سردار تيار ٿي هليا، اهي وڏيءَ خوشيءَ سان اکيون ٻوٽي اندر تصور تي باز جان تيز اچي مرڻ لاءِ پيا. محبوب جي تصور جون اکيون کهاڙن، ڀالن وانگر ظاهر آهن. انهن رڪ وارن سان معصوم عاشق پيار مان گهائجي موتو قبل انت موتو ڪري محبوب جو ديدار ڪندا. اهي عليءَ شير جا پٽ آهن، جيڪي محبوب جي رڪ جهڙين نظرن کي ڏسي پيار مان روئي رئاريندا آهن.

(۴)

ڪربَلا جي پِڙَ ۾، خيما ڪوڙِيائُون،
جهيڙو يذيد ساءُهون، جُنبي جوڙِيائُون،
منهن نہ موڙِيائون، پَسي تاءُ ترارِ جو.

(۵)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، اَهَلبيتَ آيا،
ماري مِصرِيَنِ سين، تَنِ ڪافَرَ ڪَنبايا،
سَچُ ڪِ بيبيءَ چايا، هَهِڙا سورِهَ سُپرِين.

(٦)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، آيا سيدَ شيرَ،
ماري مِصرِيَنِ سِين، ڏُنيَ ڪَيائون ڍيرَ،
دَهَلئا اُتِ دِلير، پَسي حملو ميرَ حُسينَ جو.

عاشق اکيون ٻوٽي تصور ڪري انهيءَ ۾ نظرون ڪپائي. نفس
سان سامهون ترڪ ڪرڻ جي ڪوشش ڪيائون. نفس سان
گڏ محبوب جي تصور جي نظرن جا تير ۽ تلوارون به سهندا
رهيا ۽ انهن کان به منهن موڙ نه ڪيائون.

مي عاشق حقيقت واري محبوب سان مليل، وري محبوب سان
ملڻ لئي پنهنجي اندر ۾ تصور ڪري حقيقت جا اهل انهيءَ گهر
۾ آيا. محبوب جون نظرون مصر جي تلوارن جهڙيون تيز انهن
سان پنهنجي نفس کي ماري ترڪ ڪيائون. اهي سچيءَ ماءُ
ڄاوا سورهه سهڻا ڄاوا هئا. جن عشق جي شروعات اڇي ڪئي
۽ عشق جا محافظ به رهيا.

هي ڪمال تي پهتل عاشق جيڪي حقيقي محبوب سان اڳ ۾
مليل هئا سي وري محبوب جي ملڻ لاءِ اکيون بند ڪري پنهن
جي اندر جي ڪربلا ۾ شينهن مرد آيا ۽ هنن محبوب جي نظرن
جيڪي مصر جي تلوارن جهڙيون تيز هيون، انهن سان پنهنجي
نفسن کي ماري ڍير ڪري ترڪ ڪري ڇڏيائون. جهڙي
نموني حسين پاڪ انصاف سان نفس تي حملو ڪيو، اهو ڏسي
وڏا دلير ترڪ وارا فقير به في الحال دهي ويا. ۽ عاشقن جو
حقيقي محبوب سان ديدار ٿيو.

(١٠)

دوستَ کُھائي دادَلا، مُحبَ مارائي،
خاصَن خَليلَنِ کي، سَختيُون سَھائي،
اَللہُ الصَمَد بي نياز، سا کَري جا چاھي،
اِنھيءَ مَنجھِہ آھي، کا اُونهي ڳالھہ اِسرارَ جي.

داستان ٽيون

(١)

ڏٿو کالَھہ کَھين، جُھنجھارِکو جھڳِڙوُ،
هاٿِنِ هَڏَ مُڃائيا، ريلو رَتَ نَئين،
يائِنِ سا سَئين، جِئان جِيءَ جوکو ٿئي.

(٢)

کارِي کَکَرِ هيٺِ، مون جھيڙِيندا ڇَڏيا،
کارا کُندَ هٿَنِ ۾، آڙَلَ وَڃيرا هيٺِ،
ٿي تَنين سِين ڏيٺِ، موتَڻُ جَنينِ ميھِڻو.

حقيقت واري محبوب جو جن دوستن سان پيار هوندو آهي، تن کي مرڻ ۾ ميلاپ ڪرائيندو آهي. (جو تہ هونءَ ظاهر واريون اکيون ديدار ڪري نٿيون سگهن (حضرت موسيٰ وانگر) خاص عاشق جيڪي سر جي قرباني ڏيڻ وارا هوندا آهن. هيءَ تڪليف انهن کي ڏيندو آهي. محبوب بيپرواهہ آهي، تنهن ڪري انهيءَ جي مرضي هوندي آهي. اها ڳالهہ انسان جي فائدي ۾ آهي. جنهن کي هو پاڻ ئي چاڻي. عاشق لاءِ ديدار وڏي نعمت جهڙي ڳالهہ آهي. جنهن جي عام کي خبر نہ آهي.

ڀٽائي ٿو چئي تہ ڪالهہ فڪر ڪرڻ وارن عاشقن جو نفس سان جهڳڙو توهان ڏٺو، جتي هاٿيءَ جهڙو ٿلهو نفس بہ غرور واري هڏي ڪپائي ويٺو ۽ اهو بہ مجبور ٿي روئي پيو ۽ ڪنڌ نمائي پيو. عاشقن تڪليف ۾ ڀلائي سمجهي. اوترو محبوب راضي ٿيَن.

ڀٽائي ٿو چئي تہ مون ڏٺو تہ مجاز واري محبوب جي ڪارين اکين ۾ پاڻي ڪڪر وانگر تري پيو. عاشق کي عشق ڏيڻ لاءِ جهيڙو ٿيو. جهلئي نہ مڙڻ وارو محبوب ننڍڙي وڇيري وانگر اکين جون نظرون بڙڇين وانگر عاشق تي وار پيون ڪن. مون ڏٺو تہ جيسين عاشق کي عشق ڏئي پنهنجو نہ ڪندو تيسين موٽڻ هن لاءِ مهٺو آهي.

(٣)

آيــا اَجارِيــنِ، تَنــڪَ، تَرارِيــون تِئُرا،
سـ نِگيوُن، سائِنِ هَٿَ ۾، ڪُلهَنئُون نـَ لاهينِ،
اَيــا ئِي آهــينِ، مُهــائــي مَرڻَ تــي.

(٤)

هَٺُ هَڪلِڻُ، ٻيلي سارِڻُ، مـانجِهيان اِيَ مَرَڪُ،
وِجهَنِ تــان نــَ فَراقُ، رُڪَ وَهــنديءَ رانــدِ ۾.

(٥)

ٻهادُرَ ڳڏيا ٻهادُرِين، ڪَڙِڳَ ڪِلوِلِ ڪَنِ،
وِجهَنِ ڏَڙَ ڏَڙَنِ تــي، هــاڪــارِيــنِ هَٽــنِ،
ڪِرَنِ ڪـنـدَ نَڇَنِ، رِڻَ ڳجِيــو راڙو ٿِيــو.

مجاز وارو محبوب پنهن جي اکين کي سينگاري ڪجل پائي نظرن جون تبرون تراريون تازيون تيز ڪري عاشق جي سامهون آيو آهي. محبوب دليري ڏيکاري عاشق جي سامهون تراريون تيار ڪري بيٺو آهي، گهڙي به ساهي نٿو ڏئي، تڏهن عاشق به اتي بيٺا آهن، سامهون مرڻ ٿئي ته حق جو ديدار ٿئي.

محبوب مجاز وارو پنهنجي عاشق کي نه وساريندو آهي، وقت تي ياد ڪري اکين جي نظرن سان حملو ڪرڻ جي محبوب جيڪو امامت مهداري ڪندو آهي، عاشق جي حق جي طرف ڏانهن هوندي آهي. اهو هن رڪ جهڙن نظرن جي راند ۾ ذرو به فرق نه وجهندو آهي، جيسين عاشق حق کي پهچي. موتو ٿي انت موتو ڪري.

عاشق ۽ معشوق جڏهن گڏبا آهن ته هڪٻئي سان نظرن ملائڻ سان آواز ڪندا آهن. عاشق پنهنجون نظرون مجازي محبوب تان ڪٽڻي تصور تي وجهندو آهي ۽ وري ديدار لاءِ ٻاڪاريندو آهي ته وري محبوب نظرن جو وار ڪندو آهي، تڏهن عاشق جو نفس فنا ٿيندو آهي ۽ عاشق خوش ٿيندو آهي. تڏهن رڻ (اندر) ڳاج ڪري رڙي ڪري حقيقي محبوب کي ٻڌائيندو آهي ته عاشق ۽ معشوق هڪ ٿي ويا.

(٦)

هوڏانهن هُنِ هاڪارِيو، هيڏانهن هِي هَٺَنِ،
سُرِنايُون ۽ سُنڌِڙا، ٻنِين پارِ ٻَرَنِ،
گهوٽن ۽ گهوڙن، رِڻَ ۾ لائُون لَڌِيونُ.

(٧)

گهوڙڻ ۽ گهوٽن، جيڻ ٽورا ڏينهڙا،
ڪڏهن منجهہ ڪوٽَنِ، ڪڏهن واهي رڻ جا.

(٨)

گهوڙو گهوٽَ پَلاڻئو، مَٿِس زِينَ ڏَري،
عَلي شير پُٽَنِ ڪي، اڀو سَڏَ ڪري،
قَضا ڪِيئَن ٽَري، اَمُرُ الاهي آئِيو.

عاشق مجازي محبوب جو تصور ڪري اڪيون ۾ وتي اندر فڪر فراق سان محبوب حقيقيءَ کي ياد ڪندو آهي. هوڏانهن حقيقت واري تصور ۾ اظهار ٿي نظرون عاشق سان ملائيندو آهي ته پنهي وٽ ميلاپ جي خوشي ايندي آهي ۽ عاشق پنهن جي حقيقت واري محبوب کي پنهنجو وَرُ سمجهي، اندر رڻ ۾ لائون لهندا آهن.

عاشق ۽ معشوق جا ڏينهن جلد گذري ويندا آهن. پيار وارا ڏينهن ٿورا ٿيندا آهن. ڪڏهن عاشق معشوق پنهنجي پنهنجي جسم جي ڪوٽ ۾ وري ڪڏهن عاشق جي اندر رڻ ۾ محبوب صرف ۾ هوندا آهن، عاشق ۽ معشوق اندر رڻ جا مالڪ هوندا آهن.

حقيقت واري محبوب، مجاز واري محبوب کي پنهنجي صورت ڏئي تيار ڪري موڪليو، تڏهن حضرت علي پنهن جي پٽن کي بيٺو سڏي ته اچو اچي عشق وٺو. دير نه ڪيو، اهو الاهي امر آهي. اهو توهان لاءِ تقدير ٿي آيو آهي. نه ٽرندو اچو اهو مجاز جو عشق نبي پاڪ جو دين آهي، جنهن کي دنيا ڪائنات ۾ عام ڪيو.

(٩)

جهمَنديوَن اَچَنِ، جهوليوَن جُهنجهارَنِ جيُون،
پايو پُکَ پُهارَ جا، اَنِ جيونَ وَهون واکا کَنِ،
پٽيـنِ پارَ کَـدَنِ، رِڻ گـجو راڙو ٿيـو.

(١٠)

کانڌَ کَلارين کَپڙيـن، وَرَ وَناهيـو آءُ،
جِتِ سانگيَنِ جي سَٽَ وَهي، اُتِ وِکَ وڌندي پاءُ،
تان تان پوءِ مَ ياندءِ، جان جانِ نُوندڍيءَ نـ چڙهينِ.

(١١)

پکو آئون نـ چوان، مـارِيـو تـ وِسَهـان،
کانڌَ مُنهَن ۾ ڌَکَڙا، سيکِيندي سُونهان،
تـــ پُڻُ لَجَ مَران، جي هــونِسِ پُٺِ ۾.

عاشق بهادر اکين کي جهڪايون ٻوٽيون ڳوڙهن جون جهولون ڀريون حقيقي محبوب جي سامهون اندر ۾ ٽا اچن. تنهن تي مجازي محبوب ٻڪ سرمي جو اکين ۾ پايون عاشق کي روئي واڪا ڪري ٿو چئي ته عاشق اکيون ٻوٽي نه روءُ. مون ڏانهن ڏس. مگر عاشق حقيقي محبوب جي ملڻ لاءِ اندر رڻ ۾ گجگوڙ پيو ڪري، تنهن تي مجازي محبوب عاشق لاءِ رئڻ، پٽڻ ۽ راڙو ڪرڻ لڳو ۽ ٻئي پيا پٽين پار ڪڍن، رڻ گجيو ۽ راڙو ٿيو.

اي محبوب مجاز وارا تون منهنجو ور آهين، جڏهن ته تون اچين ته رنگين ڪپڙا پائي گهوٽ ٿي سينگارجي ايندو ڪر. محبوب جون نظرون ترارن وانگر عاشق جي مارڻ لئي ڪوششون پيون ڪنديون آهن. عاشق اتي تون جلد پهچ. تيسين نه ڊڄجان ۽ جيسين موتوا قبل انت موتو ڪرين. حقيقي محبوب جو ديدار ڪرين.

ائين موٽي اچڻ جو مان نٿو چوانءِ. هنن کي ماري محبوب سان راضي ٿي ايندين ته مان خوش ٿيان. مڙس تي محبوب جي نظرن جا تير سامهون اکين سان جهل ته انهن اکين جا ڳوڙها اگهڻ فخر جي ڳالهه آهي. پر جي عاشق جي پويٺون ايندين ته ونکي شرم ٿيندو ته منهنجو پاءُ/عاشق عشق ۾ ڪامياب نه ٿيو.

(١٢)

يَجِي آئـيِنِ يَجِتِـــا، لَجِايُئِي مـــون يـار،
وينيون كَنِ كُوارَ، مُنهن مَتاهان جَنِ جا.

(١٣)

يَجِي آئـيِن يَجِتِـــا، لَجِايُئـي مُون سِيـڻَ،
وينيون وِجهَنِ ويڻ، مُنهن مَتاهان جَن جا.

(١٤)

مُنهنَ مَتانهان جَنِ جا، سي پِتوُ كَيَن پارَ،
جِيڏيُون هِنَ جُهنجهارَ، اُجاري سَبُ اَچا كِئا.

داستان چوٿون

(١)

كـا جا ڌِرِي ڌِنگِرِي، كـو جو وَرِئـو واءُ،
عَلـيءَ شـيـرَ وِيـاءُ، رِڻَ ۾ پِيَنِ راتڙِي.

فس کي نہ ماريئي پاڙي تي پڇي آئين. عاشق اسان دوستن کي
ہ لڄايئي، جن عشق وارن نفس کي ماري حقيقي محبوب کي
اضي ڪيو سي اسانکي طعنا پيون ڏين، ڇو تہ انهن جا منهن
تي آهن.

ي عاشق پاڙي تي پڇي آئين نفس کي نہ ماري سگهين. اسان
ي محبوب کي بہ شرمسار ڪري آئين، جيڪي نفس کي ماري
حبوب کي راضي ڪري آيا. اهي سخن پيا ڏين، ڇو تہ انهن
ا منهن مٿي آهن.

يڪي عاشق نفس کي ماري عزت مرتبو ماڻي آيا، سي اڄ
قيقت واري محبوب جي فڪر فراق ۾ پيا ٿا تصور ڪن ۽
وئين، انهن عاشق پنهن جي نينهن کي وري اجاري تازو ڪري
قيقت ڏي ٿا هلن.

ڙو ڪو مجازي عشق جي ماڪ پٺي ۽ طوفان آيو، علي شير
ي اولاد لاءِ، ناني نبي پاڪ جي ڪري هتن لاءِ ضروري ٿيو ۽
.ر جي رڻ ۾ محبوب حقيقيءَ سان گڏ رات رهي ديدار
يائون. تنهن ڪري عشق مذهب تي ايريو. جنهن جي
اظت بہ پاڻ ڪيائون.

(٢)

جهيـــڙو لاهـِ يُـذيـدَ! عَلـيءَ جي اولادَ ســـين،
سا نـہ پَسنديِن عيدَ، جا هونديِ مير حُسينَ سين.

(٣)

جَنـيِن جهـيـڙئو كـالَهـہ، عـلـيءَ جي اولادَ سين،
هـيءُ تَنـينِ جي حـــالَ، جي جَمـــاعِتي يَذِيـدَ جا.

(۴)

جَنينِ جهـيـڙِئو اَجُ، عَليءَ جي اَولادَ سينِ،
يوءُ تَنينِ كان بَجُ، جي جَماعِتي يَذِيدَ جا.

(۵)

كُوفِيَنِ قَهَر كيو، تِيا جَماعِتي يَذِيدَ سين،
پَلـيـــتَنِ كـي پِڙَ ۾، وَرِنَهـــــُ وَرِ پِيـــو،
سَذَرِ هُونِ سِهـو، شـيـرُ شَهـادَتَ رَسِيـو.

(٦)

كُوفِيَنِ كـاغَذَ لِكـيـــو، وِچِ وِجهـي اَللهُ،
اَسـينِ تـابعُ تـنـهـنجا، تـون اَسـان جو شـاهـُ،
هَيـكـر هِيـذي آءُ، تـہ تَخِتَ تـابِيئي تُنهنجي.

ي نفس تون ضد نہ ڪر علي شير جي اولاد سان. جڏهن امام
ٴسين سان محبوب حقيقت وارو ملاقات ڪندو تڏهن توکي
ري ڪري ڇڏيندا ۽ تون اهو ديدار ڪري نہ سگهندين.

ٴن عليءَ جي اولاد سان اڳي بہ جهيڙيو هو، مجازي عشق واري
دايت تي نہ هليا، انهن جي راءِ کان اسان ناراض آهيون جو
و نفس جا پوڄاري هئا ۽ حق کي نہ سڃاتائون.

ن ايا بہ عشق جي راض کي نہ سمجهيو ۽ اڄ بہ عليءَ جي
لاد حسين پاڪ جي هدايت تي نہ ٿا هلن، انهن کان ڏڄي
ٴي ويو. ڇو تہ هو نفس جا پوڄاري آهن ۽ عشق جي مذهب
ٴ نٿا مڃن.

ٴوفي وارن بہ قهر ڪيو جيڪي فقير سڏائيندا هئا. نفس جو
ٴو وٺي بيٺا. عشق جي ميدان ۾ عاشق مڃڻ وارن فقيرن جي
ڙي ۾ اچي ويو. موقعو ڏسي عاشق کي ڇڏي اڪيلو ڪري
ا. تڏهن عاشق فڪر فراق سان اکيون ڀوڻي اندر ۾ جهاتي
ي تہ موتو قبل انت موتو تي ويس ۽ مشاهدو ماڻي آيو.

وفي جا فقير جي مڃيندا هئا تن عاشق کي لکيو تہ اسان
ٴق کي مڃون ٿا. تون اعتبار ڪري سمجهہ تہ اسان تنهنجا
ٴون ۽ تون اسان جو سچو عاشق شهنشاهہ آهين. هڪڙو
ٴعو تون اسان ڏي اچ تہ اسان توکي وهاري خدمت
ٴداسين، اسان تنهن جا فقير مڃڻ وارا آهيون.

(٧)

كُوفي كربَلا ۾، پاٺي نـَ پيارِينِ،
اُتي عَليَ شاهـَ كي، شَهزادا سارِينِ،
نِكرِئو نِهارِينِ، چڙهُ مِيرَ محمَد عربيِ!

(٨)

پِرِهـَ پَكِي آئيو، كربَلا مان كهي،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، تَنهِن هَلي هاكَ هَنئِي،
ڏِنيَمِ رُكَ رئِي، چڙهُ مِيرَ مُحمَد عَرَبي!

(٩)

پِرِهـَ پكي آئيو، صُبُوحَ سَهارو،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، هنيائين هاكارو،
مانجهِينِ كيو مارو، چڙهُ ميرَ محمَد عَرِبي!

(١٠)

پِرِهـَ پكي آئيو، كربَلا مان كالَهـ،
آهـِ، آلودُو رَتَ سِين، حيرَت گڏيو حالَ،
گهوٽَ وِڻاهِيا كالَهـ، ٻيلِي ميرَ حسينَ جا.

— شاھ جو شعر

عاشق جڏهن اڪيون پوري تصور ڪري پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان حقيقت واري محبوب جو انتظار ڪندو آهي. اتي ڪوفي وارو پاٽي بہ پياري نٿو سگهي. اتي عاشق علي شير واري عشق کي سڏ ڪندا آهن ۽ بار بار پيا نهاريندا آهن. محمّد صورت حقيقي محبوب واري ديدار ڪرائي جنهن لاءِ هي جهان ٺهيو.

وحي جبريل سوير حقيقت واري محبوب جي دربار ۾ اچي عرض ٿيو تہ عاشق پنهنجي اندر واري ڪربلا ۾ محبوب جي نظرن سان پنهنجي نفس کي فنا ڪري ڇڏيو آهي، هاڻي توهان هلي عاشق کي ديدار ڪرائي سگهو ٿا.

سوير وحي جبرئيل ربّ پاڪ، حقيقي محبوب جي دربار ۾ وڏي آواز مان عرض ڪيو. عاشق پنهنجي نفس تي مارو ڪيو آهي، تنهن ڪري توهان هلي ديدار ڪرايوس.

سويرو وحي جبريل آئيو، عاشق جي اندر واري ڪربلا مان ڪالهہ وارو احوال ڏنائين. مايوس ٿيل اکين ۾ پاڻي هيس. چيائين تہ عاشقن پنهنجي نفس کي ڪالهہ ناس ڪري ڇڏيو، جيڪي بہ امام حسين جا پوئلڳ هئا، انهن اها بهادري ڪئي.

(١١)

كربَلا ۾ كوكَ، سامُهون شَهزادَنِ جي،
عالَمَ جا مَلوكَ، رُکَ روهي جهَلِيا.

داستان پنجون

(١)

حَسَنَ نا حُسينَ وَٽِ، ٻيلي نہ ٻانُهون،
سانڍِيَهہ شَهزادَنِ جو، آهي آڳاهُون،
يَذِيدَ! جيلاهُون، تيلانهنُ کَرِين تکڙِيُون؟

(٢)

کِلي وِيرَ کَتَکَ ۾، هي! جي حَسَنَ هو،
ٻيڙو ٻيڙو ٻنهنجي ٻاءُ سين، پَتنگَ جِيئَن پِيو،
آهي کيرُ ٻيو، جو کَري هَلان مِيرَ حُسينَ تان؟

(٣)

کِلي وِيرَ کَتَکَ ۾، سائُو سَڀُ نہ هُونِ،
پِڙَ تي سيئي پُونِ، مونَٺ جَنين ميهِٽو.

ـق پنهنجي اندر ڪربلا ۾ فڪر فراق سان پنهنجي محبوب سامهون پيئي التجا ڪئي. هاڻي محبوب اچي انهن تي نظرن تلوارن جا وار ڪيا آهن، جنهن ڪري عاشق صبر ۾ آهي ۽ ـﻪ آواز ڪونهي جو هو راضي آهي.

عشق جي راهه ۾ ڪنهن ياءُ ۽ ڀانهي دوست جي مدد جي ـرت نه آهي، ڇو ته عاشقن جي منزل پري حقيقت واري ـوب ڏانهن آهي، نفس تنهن ڪري عاشق تي حملا پيو ـو آهي.

ـن جي ميدان ۾ نفس جي جنگ هوندي آهي. نفس سان ، جيڪو عاشق وٽ لشڪر آهي سان لڙڻ لاءِ تنهن ۾ ـي محبوب جيڪڏهن ساٿ ڏيندو ته عاشق کي ڀيڙو ٿي ـو ٿي پتنگ وانگر سائس همدردي ڪندو، انهيءَ ڪان ـيو ڪير آهي، صرف نفس ئي آهي، جيڪو عاشق سان جي منزل ۾ لڙندو آهي.

ـه هر انسان تي اچي ٿو. مگر انهن انسانن ۾ ڪي اهڙا هوندا آهن، جيڪي وفادار ۽ سچا هوندا آهن. انهن لاءِ ـيڻ يا پوئتي موٽڻ مهڻو هوندو آهي.

(۴)

ڪلِي ويرَ ڪَتَڪَ ۾، پاڪَرَ جو پائي،
اَجا اُنَ کي جِيئَڻَ جو، آسانگو آهي،
سُورِهہُ سو چائي، جو رُڳوئِي رِڻِ گهڙي.

(۵)

سُورِهہَ مَرِين سوبَ کي، تہَ دِلِ جا وَهَمَ وِسارِ
هَڻُ ڀالا وِڙهہُ ڀاڪُرِين، آڏِي ڍالَ مَ ڍارِ
مَتان تيغَ ترارِ، مارِ تہَ مَتارو ٿِئين

(٦)

حُرُ هَلِي آئيو، مانجِهي مَرِدانو،
”آهِيان عاشِقُ اڳَ جو، پَتنگ پَرِوانو،
مانَ راضي ٿِئي رَسولُ رَبَّ جو،نَبي تو نانو،
هيءُ سِرُ سَمانو، گهوٽَ! مَتائِين گهورِيان.

ـق وارن جوانن جي لشڪر ۾ نفس جو جامو اهي پائيندا
، جن ڪي جٺري رهڻ سان محبت هوندي آهي. نفسي
هش سان پيار هوندو آهي. مگر سچو عاشق اهو آهي
ڪو نفس جي جامي ۾ اچي محبوب سان پيار ڪري.

عاشق جيڪڏهن محبوب حقيقت واري سان ملڻو اٿئي تہ
ۦ ڏاءَ ڪان پاسو ڪر. پنهنجي مجازي محبوب جي سامهون
ن جا پيالا پنهنجي اکين ۾ جهل ۽ پيار ۾ پاڪر
ـ لهرائجي. انهيءَ ڪان اکيون بند نہ ڪجن.
ن جون ترارين بہ نفس کي ماري عاشق

نالي عاشق نفس کي قربان ڪرڻ وارو
ـان مجازي عاشق محبوب مٿان سرن
ي آيو آهيان تہ نبيءَ جو دين عشـ
، آهي تہ من ربَ جو رسول راضي
ـانو آهي. جيئن مان بہ نفس ڪ
ي، پنهنجي پرين حقيقت واري سـ

(٧)

هُئـــي هِدايَتَ حُرَ كــي، اَزلَ ۾ اَصـــــلا،
چَڙهِــي آئِيــو جَنـگِ تــي، هَلـي هُنَ پــارا،
اِينديئي چَيائين اِمامَ کي، گـهوريَس آن مـٿاءَ،
لايُڪَلِفُ اللهُ نفساً اِلاّ و سعُها، جيڪا پُڄنديَمِ سا،
گـهوتَ بـہِ لڳا گـهاءَ، سو بـہِ شيرُ شـهيدُ ٿـيو.

(٨)

پـاوَنـگُ اُيــو پِڙَ ۾، هَـٿي هَزارِي هـولُ،
جوهَرَ ۽ جَڙاءَ سينِ، ڪـامِلَ سِرَ ڪَنـگولَ،
رَتورَتَ رَتـولُ، مـولِهيـو مـيـرَ حُسينَ جو.

(٩)

ڏاڙهيءَ رَتَ رَتِياسِ، ڏندَ تہَ ڏاڙهونءَ گُلَ جيئَن
چوڏِهينءَ مـاهـہَ چنـدَ جئَـيِن، پِڙَ ۾ پـاڳَڙِيـاسِ
مـيـڙِي ۾ مـحـمَدَ جي، مَرُ مَرِڪـي مـاسِ
ٺهن سُورِهـہَ کي شاباسِ، جو مَٿي پِڙَ پُرِزا ٿِيو

کي تقدير ئهڻ کان اڳ ۾ عشق مليو هو. هن ڪائنات جي
ڻ جو سبب ٻـ عشق آهي. نفس جو ساٿي هئو، اهو ساٿ
ي عاشق ڏي آيو. اچڻ سان امام سان واعدو ڪيائين تہ مان
بوب تان قربان آهيان. مون تي محبوب سهڻ جيترو بار
.و، اهوئي مان نپائيندس. تڏهن محبوب جي نظرن جي
، سان گهائجي نفس کي ماري موتو قبل انت موتو ڪيائين
حبوب حقيقت واري جو ديدار ٿيس. ۽ حق جي شاهدي
، شهيد ٿيو.

عاشق بهادر اچي هزارن جو گفتگو ڪيو تہ مان عشق جو
اري آهيان، نفس وارن سان منهن جو واسطو ناهي. مان
چو ٿو چوان جو مونتي امامت جي دستار متي تي آهي. ائين
، پاڻ موتو قبل انت موتو ڪيائين ۽ شهادت ۾ سندس
ار ڳاڙهي ٿي وئي.

ي پاڪ امام حسين کي امت جي شفا لاءِ انهيءَ شان سان
ڪيو. موتو قبل انت موتو ڪرايائينس. انهيءَ جي صورت
ق جي صورت ظاهر ڪري هن جي ڏاڙهي ڪڪي ڳاڙهي،
رت جو رنگ آهي. ڏند سهڻا جيئن ڏاڙهونءَ جو گل، هن
صورت حقي محبوب، چوڏهينءَ جي چنڊ وانگر دنيا ۾
ر ۽ سندس امامت جي پڳ جو عشق جي ميدان ۾ مقبول
سندس ماءُ ٻـ هن تي فخر ڪري. قيامت ڏينهن محمّد
م جي سامهون چوندي منهن جي پٽ امت جي شفا
ئي. انهيءَ عاشق سورهہ سين حسن عشق اميدن تي پورو
پنج تن جو شان وڌايو، جو عشق جي ميدان تي قرباني
سخاوت، شجاعت ۽ غربت کي اظهار ڪيو.

(١٠)

ڏاڙهي رَتُ رَتِياسِ، ڏندَ تہ موتِنِ ڳتِيا،
چوڏهينءَ ماهہَ چندَ جِيئَن، پِڙَ ۾ پيشانِياسِ،
اَللهُ نُورُالسمٰوات، جَلوو زَمينياسِ،
سيماهُمُ وُجُوهِهِم، مُنهَن ۾ مَڻِ ڳتِياس،
ڪُڪِرا ڪَربَلا جا، مادرِ ٿي ميڙِياسِ،
ڦَتَنِ تان رَتَ ڦڙا، عليءَ ٿي اڳهِياس،
مِڙيئي معافُ ڪِياسِ، خالق بَدِلي خون جي.

(١١)

ڪربَلا ڪَڪُوري، دُلدُلِ رَتا پيرَ،
سَٿُون ڏِيندي شيرَ، مَٿان سجُ مُرڪِئو.

مي ڳاڙهي صفا رت جهڙي ۽ ڏند جيئن موتي ڳتيل آهن. هن
موتو قبل انت موتو ڪرائي امت جي شفا لاءِ تيار ڪيائين.
جي صورت حقي محبوب واري صورت چوڏهينءَ جي چنڊ
ڪر پئي روشن چمڪي. ربّ پاڪ اهو نور جو جلوو آسمان
مين تي موڪليو آهي، جيئن سندس منهن موتي داٽي وانگر
جنهن جي ڏسڻ سان سجدو ادا ٿئي. امامت جو فيض پيو
، شهادت جي وقت سندس ماءُ موجود هئي، جنهن سندس
هن تان ڪڪرا پري پئي ڪيا ۽ علي مشڪل ڪشا به
جود هو، جنهن ڦٽن تان رت کي پري ڪيو ۽ شاباس پئي
بائينس. انصاف سان بنا ڪنهن جي رنجائڻ جي، رب سان
معاهدي مطابق شهادت پائي ويا. محمّد صلعم جي امت،
سان ذات لاءِ آزادي ۽ شفا ورتائين. جو قدرت ڪان عذاب نه
دو، ڪنهن به گنهگار جي صورت نه بدلبي ۽ بدصورت
سان نه چمندو، تڏهن محبت ٿي ۽ ملڪ ۾ آزادي ٿي.

شق اندر ڪربلا ۾ مجاز واري جو تصور ڪري ڳاڙهي
رت ڏنائين ته انهيءَ جي اکين ۾ پاڻي هو. پوءِ عاشق جنبش
چي ويو ته محبوب جي اکين ۾ ڳوڙها ڇو آهن؟ تڙپندي
نق قرباني ڪئي، تڏهن حقيقت وارو محبوب مجاز واري کي
ي ڪري اچي ديدار ڪرايس.

(١٢)

چارِ تَرارِيُون چيلِهہ سِين، ٻَڌي ٻہ پاڱون،
اڱَڻِ جِيُون آڱون. ڪَئُونَر ڪِلي ۾ موڪيون.

داستان ڇهون

(١)

ڪَؤنَر ڪِلي جا ڪوڏِيا! جا نڪِي تائِين جِي،
مَٿان اَڙَنِ آسِري، رُڪَ پِيالو پِي،
ڳاهُ ڳِجهَنِ جو ٽِي، ويٺَي جَنِ وَرِهہَ ٽِيا.

(٢)

پاڪَ جَنِينِ جا پيرَ، ڪَٽاءِ هِيٺِ نَہَ ڪوڙِيا،
تَنگَ تَرارِنِ پڇيا، ڇٽيو پَوَنِ ڇڳيرَ،
ڏُنڊَ تَنينِ جا ڏيرَ، ڳِجهڙِيَنِ ڳولائِيا.

امام حسين عشق جي ميدان ۾ مجازي ۽ حقيقت واري محبوب جون نظرون چارئي تراريون جهلي نابوريءَ سان عشق ۽ شهادت جي پڳ ٻڌي، موتو قبل انت موتو ڪري معراج ڪري پنهن جو قول پورو ڪيو ۽ وڏن کي ملهايو. انهن جيڪو واري سان عشق جو بار رکيو اهو پورو ڪيائين.

اي عاشق گل جهڙا شهزادا پنهنجي محبوب کي پنهنجي اندر واري ڪلي ۾ ديدار ڪرڻ وارا جيسين تون زنده آهين. تيسين محبوب وٽ قرباني ڏئي انهيءَ اکين جي رڪ جهڙين نظرن مان وفاداريءَ وارو ثبوت اکين جي رڪ جهڙين نظرن سان ڳوڙهن مان وٺي بيءُ. انهيءَ ۾ فنا ٿي پنهن جي اندر ۾ فڪر فراق سان موتو قبل انت موتو ڪري. حقيقت سان ملي انهي عاشق جي اکين کي خوراڪ ڏي، جن ورهين کان تنهن جي ميلاپ جو انتظار پي ڪيو. ته ڪڏهن موتو ڪرائڻ ايندو.

انهن عاشقن جون پاڪ نظرون جو ڪڏهن بہ بد نيت سان ڪنهن کي هيٺ نہ ڏنائون، تن کي محبوب جي نظرن جي تراڙن اهڙو ڪپيو جو انهن کان ڳوڙها هارجي پيا. ۽ سڪ فراق ۾ فنا ٿي موتو قبل انت موتو ڪري حقيقي محبوب اڳيان ڍير ٿي پيا. ته محبوب جي اکڙين انهن کي سيني سان لڳايو ۽ پيار ڪيو.

(٣)

چَپَرِ جِئَن پَهوُن، تِيئَن رِنُ ڳِجهَنِ چائِيو،
وَنِڪا وَنَڪَنِ گڏِيا، ڏوڙِئو ڏِيَنِ ڍَهُون،
مُهايَنِ وَهوُن، نِيرُ مَهِنگو ڪَندِيُون.

(۴)

ڳِجهُون ڳوٺِ نَہ هُونِ، وَتَنِ ڪِلِي ڪوڏِيُون،
حَسَنَ مِيرَ حُسَيِنِ، لَمِئو لائُون ڏِينِ،
ڪُتا آڪوڙِينِ، چوٽا چُوڙِيَرَنِ جا.

(۵)

ڳِجهَڙِيَنِ ڳارو، راتو ڏيهان رِنَ ۾،
ٻِيٺُون ٻُچَنِ ٻانَ ۾، ڪَنهِنِ مُنهِن ڪيڏارو،
ڪائِنِ ڪڳمارو، ڪانئِر پِئو ڪِنو ٽِئي.

جيئن جبل تي ٻڪرين جا ڌڻ چائنجي ويندا آهن. تيئن عاشق پنهن جي اندر ۾ جڏهن حقيقت واري محبوب سان ملاقات ڪندو آهي تہ محبوب اندر واري سچي رڻ تي ائين چانيل نظر ايندو آهي. عاشق ۽ محبوب ٻئي ڳڏبا آهن تہ محبوب نظرن جا وار پيو عاشق تي ڪندو آهي. پوءِ جيڪي عاشق جون اکيون سامهون محبوب کي ڏسنديون آهن، انهن جو روئڻ بند تي ويندو آهي. جو هڪ ڳوڙهو بہ نہ ايندو اٿن.

محبوب حقيقيءَ جون نظرون پنهنجي ڳوٹ نہ هونديون آهن، انهيءَ جي نظر سچي جهان تي هوندي آهي. وڏيڪ انهن عاشقن جو انتظار هوندو اٿن. جيڪي نفي ڪري پنهنجي اندر جي ڪلي ۾ محبوب کي ڳوليندا آهن. تنهنڪري حسن مير حسين جهڙن عاشقن سان انهن جي اندر ۾ اچي اهڙن ڪنوارن سان حقيقت وارو گهوٽ لائون لهندو آهي. اهڙن ڪلنگهيءَ وارن جوانن جا منجهيل خيالي ديدار جا انتظار اچي دور ڪنديون آهن. تڏهن اهي عاشق خوشيءَ جو اظهار ڪندا آهن.

حقيقت واري محبوب نظرون رات ڏينهن انهيءَ عاشق جي اندر واري رڻ ۾ ويجهو هونديون آهن. جنهن ۾ عاشق محبوب جو انتظار ڪندو آهي. پاڻ ۾ جنگ جي ميدان ڏي هلڻ جي صلاح پيون ڪنديون آهن. چو تہ هنن جو ڪم انهن بهادرن سان آهي، جيڪي نفس جي نفي ڪري اچن، باقي جن کي نفس پيارو هوندو آهي، انهن جي محبوب پچا نہ ڪندو آهي. اهي ٻلي وچي دوزخ ۾ پون.

(٦)

ڳائو ڳِجهہ نہ ڪاءِ، مِيهي ماسِ نہ هيرَئِين،
تَنينِ لَئي واجهاءِ، ڪَلَنگيونُ جَنِ ڪَپارَ ۾.

(٧)

اَڪِيونُ ڪَدَ ۾ ڳِجهڙي، تارا تون ۾ ڪاءُ،
پِنو نہ پَسينِ پَٽَ ۾، ريڳڙِيارو راءُ،
جِنَري جَنهنِ جُوانَ جي، لڳا نَوَ سَوَ نَوَ گهاءَ،
راتِ جَنهينِ جي ماءُ، روئِي پَرِتيو رَبَ کي

(٨)

ڪَنبَ ڪسنئي ڳِجهڙي، لِڳين پوئِي واءُ،
اَمِيرَن مَتاءُ، جِيئَنَ تو ڦَلِينِ چائُون نہ ڪِيون.

(٩)

ڳجهَنِ ويٺي ڳارِيا، ڏَنجها ڏُکَ گهڻا،
تَنگي لَتِينَ تُونڊِ جي، سُورِهہ ساماڻا،
ڪَندا راماڻا، ڪوُنرَ ڪِلي جا ڪوڏِيا.

حقيقت واري محبوب جو پيار انهن سان هوندو آهي، جيڪي محبوب تان سر قربان ڪندا آهن، باقي جيڪي ڊورن جهڙا انسان آهن تن جي يادگيري به نه هوندي اٿس. (محبوب انهن جو انتظار ڪندو آهي، جن جو لقب پيغمبري، امامت، شهادت، قلندري، درويشي، فقيريءَ جو هجي.)

اي محبوب حق وارا توهان عاشق تي ناراض ٿي نه ڏسو ۽ هن جي اکين کي رعب ڪري نه ڊيڄاريو. توهان ڏسو ته ڪيئن پٽ تي عاشق پيو آهي، اکين ۾ ڳوڙها اٿس، ايڏو بهادر آهي جو توهان سان سڪ جو اظهار پيو ڪري. جيئري محبوب جي نظرن جا تمام گهڻا گهاءَ لڳل اٿس. تنهن ڪري هن جي ماءُ روئي توهان جي حوالي ڪري پارت ڪئي هئي.

ڀٽائي شهنشاهه حقيقت واري محبوب کي مخاطب آهي، ته توهان عاشق ڏي اچڻ جو ارادو ئي نه ڪيو ها.پر توهان کي چانوَ ڪرڻ جي طاقت ته هجي ها، توهان نه اچو ها. امير حسين پاڪ جي متان جيڪڏهن آئيو ته گلن جهڙين اکين سان متان پنهنجي چانوَ ڪريو ها ته شايد ڪيس ميلاپ ۾ دير نه اچي ها.

حقيقت واري محبوب هي جهان ڏاڍا ڏک ڏنا هئا. جو ڪوبه پيغمبر ڪامياب نه ويو. جڏهن پنجتن پاڪ آيا ته حقيقي محبوب تان تنگي لهي وئي. هن ڪان قوم جو انتظار لهي پيو. هيءُ حڪم بجا ڪري عبادت ڪندا هئا جو حقيقت واري محبوب جو پاڻ ۾ معراج ڪندا هئا. محبوب جو ديدار ڪيائون، ڇو ته هي گل جهڙا شهزادا انهيءَ ڪلي جا ڪوڏيا هئا.

(١٠)

ڪُوپا ڪِلي ڪوڏِيا، راوَتَ ڪِينَ رَهَنِ،
سائِنِ سِرَ فِدا ڪئا، اَڳِيان اِمامَنِ،
مُجاهِدُونَ في سَبيلِ اللهِ، ڪَمِ اِهوئي ڪَنِ،
حُورُون هارَ ٻَڌَنِ، سِهرا شَهِيدَنِ ڪي.

(١١)

ڪُوپا ڪِلي ڪوڏِيا، سائُو صلحَدارَ،
هِڪُ ڀائِرَ، ٻِيا ڀائِٽيا، ٽِيان جانِي جِگرَ يارَ،
آرِڻَ ۾ احسانَ سِينِ، سوڀِيا ٽِيا سَرِدارَ،
حُورُنِ ٻَڌا هارَ، سِهَرا شهيدَنِ ڪي.

(١٢)

جَنَتَ سَندِيَنِ جُوءِ، فائِقَ هليا فِردوسَ ڏي،
فانِي ٿئا فِي اللهِ ۾، هوءِ ۾ ٻِيا هُوءِ،
رَبَ! ڏيکارِيَنِ رُوءِ، اُنَين جي اِحسانَ سِينِ.

جيڪي عاشق جوش وارا هوندا آهن. اهي محبوب حقيقت واري لاءِ فڪر فراق سان پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جو انتظار ڪندا آهن. اهي غاري ڪڏهن به پوئتي نه ٿيندا آهن، پنهن جي استاد جي عاشق سامهون اهي محبوب تان سر فدا ڪندا آهن، ڇو ته انهن جو ڪم محبوب تان قربان ٿيڻ آهي. محبوب جي راهه ۾ نفس کي فنا ڪرڻ ڪانپوءِ موتو قبل انت موتوا ڪري... شهيد ٿيندا آهن، تن کي محبوب حورون موڪلي هار ۽ موڙ پٽرائيندو آهي.

عاشق عشق جي جوش ۾ اچي پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جي ڏسڻ جا شوقين هوندا آهن. ۽ انهن کي محبوب جي نظرن جا سڀ ڀالا تلوارون هونديون آهن، جنهن سان نفس کي ماري محبوب جو ديدار ڪندا آهن. جيتوڻيڪ هن جو نفس تمام اڙدو هوندو آهي، تڏهن به عشق جي جوش سان سردار سوڀارا ٿيا، تڏهن شهادت پاتن ۽ حورن هار پائي موڙ اچي پڌانِ.

عاشق جي پهرين منزل مجازي محبوب جي صورت جيڪا جنت آهي، فردوس حقيقي محبوب جي صورت آهي. اهي عاشق فردوس ڏي هليا. هن محبوب خاطر نفس کي فنا ڪري متي الله اوري عشق ۾ قدم رکيائون. تڏهن رَبَّ حقيقت واري محبوب پنهن جي صورت جو ديدار ڪراين، اهو امام حسين جو احسان آهي جو هن عاشق لاءِ اها راهه کولي.

(۱۳)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ جي، سُئي جَنگِ جَهانَ،
اَڏاٽا اور ڪَري، ڪارِي پڪي ڪانَ،
پِيءُ ڏاڏاٽا پانءَ، سَيدَ سَڀُ مَلهائِيا.

(۱۴)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ ڪي، رُنو ٽِنِ ٽولَنِ،
گهَرِ ماٽهين، جَهنگ مرُئين، آيِنِ مِ مَلڪَنِ،
پڪنِ پانءَ پَڇاڙِيو، تہ لَڏِئو هوتَ وَجَنِ،
آلا! شَهزادَنِ، سوپُون ڏِئينِ سَچا ڏَٽِي.

(۱۵)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ جو، جن نہ هِنيڙي جار،
خالق ربَ جبار، ڪين مرهيندو تن ڪي.

حسن ۽ مير حسين پاڪ جي جنگ سچي جهان ڀڏي. پر اها
نفي اثبات جي خبر ڪنهن کي ڪانہ آهي، صفات ڪان پوءِ
حقيقت واري محبوب رب پاڪ پاڻ نظرن جا ڪانَ امامن سان
ملايا تہ ديدار ٿيو. تڏهن روبرو پنهن جي محبوب کي ڏسي.
منن پاڪن واعدو پورو ڪرڻ لاءِ پيءُ ڏاڏي وارو معراج جو
رمان پورو ڪيو. سيد ٿو چئي تہ سين کي مرتبي وارو بنايو.

حسن مير حسين جي شهادت تي ساري ڪائنات غم ڪيو.
ماڻهن گهرن ۾ جهنگ ۾ جانورن، ملائڪن آسمانن ۾. پکين
۾ افسوس ڪيو تہ هڙا سچا عاشق وفادار محبوب جا اڄ اسان
ي ڇڏيون ٿا وڃن. محبوب حقيءَ ڏي. الله تون هنن شهزادن
ٰي ديدار ڪرائجانِ، تون سچو محبوب حق وارو آهين.

حسن مير حسين جي عشق وانگر جن کي عشق ڪرڻ جو
شوق ناهي، انهن کي خدا تعاليٰ قيامت جي ڏينهن پنهنجو ديدار
، ڪرائيندو.

سر ڪنڀات

داستان پهريون

(١)

ڀَلا ئِي آهِين، ڀِرِين ڀَلائِيءَ پانهنجي،
سَڀاجهَا سِرِ چڙهيو، ڏوراپا نَہ ڏِين،
مان ڏي مَديُون ٿِين، سَڄڻ سَڄايُنِ ۾.

(٢)

پيشانِيءَ ۾ پرينءَ جي، ڀَلائيءَ جا ڀيرَ،
اَگڙِ اَڪندَنِ جي ڏِئي، پايُوهي پيرَ،
قَمرُ پاڙِي ڪيرَ، شَمسُ سُپَرِينَ سين.

(٣)

هي چندُ اِموئي، جو هُتِ ڀَسي ڀِرِينَ ڪي،
آڏتِ ڇَئج اَنَ ڪي، ڏِيانءِ جو روئِي،
هيڪانڌِيءَ هوئِي، سانگ مَ ڀَوي سَڄَڻِين.

(٤)

مَرُ هيڪاندا هَونِ ڀِرِين، سانگ مَ وَڃَنِ سينڻ،
رَهيا آهن رُوحَ ۾، نِتُ جَنين جا نينڻ،
وَماسِيا جَنِ وينڻ، تَو تاريءَ تيگِي تَنِ هِنيَون.

محبوب اهڙي وڻندڙ شخصيت آهي، جنهن جي ڏسڻ سان حضرت عشق ملي ٿو، عشق ۾ گهٽ وڌائي ٿيندي، تڏهن بہ محبوب روبرو اچي ميار نہ ڏيندو. جيڪڏهن بيوفائيون عاشق ۾ ٿي پوَنِ، تڏهن بہ محبوب وفادار رهندو آهي.

محبوب جي صورت ۾ بہ اڪيون ٿيون نڪ آهي جنهن جي ڏسڻ سان عشق جهڙي نوازش ٿي ٿئي. جيڪي سڪ سان انتظار ۾ ويٺا آهن، تن لاءِ حق جي صورت ٿي اچي ديدار ڪرائي. چنڊ يا سج محبوب جي سونهن سان پيٽي نٿو سگهجي.

صفاتي محبوب ڪي عاشق ٿو چوي تہ تون اهوئي آهين هُت حق جي صورت آهين ۽ هُت صفات جي صورت آهين، تنهن ڪري مان روئي جيڪڏهن عرض ڪيان، اهو پيغام وٺي ڏجانءِ تہ مون سڪ واريءَ سان ڪنهن سانگ سان ديدار ڪرايو.

منهن جو محبوب مونکان ڌار اڪيلو رهڻ ٿو چاهي، پر ڪنهن پري سفر تي نہ وڃي. مون تصور ڪري سندس نيڻ هردم پيو ٿو ڏسان. جنهن جي صورت ۾ گفتگو ڪُٺيءَ جهڙي آهي، تنهن ڪري انهيءَ سهاري منهن جو جياپو آهي.

SOORIH SINDHI ADAB

(٥)

راتِ سُهائِي، ڀُونءِ سَئِينِ، پَٽِينِ وَڏو پَندُ،
هَلندي حَبِيبَنِ ڏي. ڪَرَهاَ مُوڙِ مَ ڪَندُ،
ٻندڻ سوئي ٻندُ، جو پهچائي پرينءَ ڪي.

(٦)

راتِ سُهائي ڀُونءِ سَئِين، ڀائي گهُرِجي ڀَلُ،
آهُرَ ۾ ايلاچِين، چَندَن چَري چَلُ،
مون توسان ڳالهڙِي، ٻِي ڪَهِين مَ سَلُ،
هاهُرَ ڪندو هَلُ، تہ ڪِبايُن ڪَرن ڪي.

(٧)

راتِ سُهائي ڀُونءِ سَئِين، پِرتِ نَئِين پَندُ پُورِ،
ميا، محبوبن جي، هَلي وَنءُ حضُورِ،
جي چِٽِڪَنِ چِتَ ۾، سي ڪيئن سَجَڻَ ڏور،
الله لڳِمَ اَسُورِ، اَئائين تي آءُ تون.

عاشق جي جڏهن موتو قبلل ٿيندي آهي تہ محبوب جي نور واري صورت روشن هوندي آهي. انهيءَ رات ۾ زمين سڌي هوندي آهي، جنهن ۾ ڪابہ رنڊڪ نہ هوندي آهي پر اهو پنڌ بَرَپٽ وانگر تمام وڏو لڳندو آهي. اي منهنجا جا نفس تون پرينءَ ڏي هلڻ ويل ڪنهن اُٺ وانگر ڪنڌ نہ موڙجان. نفس تون، مان ۽ عشق پاڻ ۾ ٻڌي ڪيئون تہ پرينءَ وٽ هلي پهچئون.

اها رات وڏي رتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جو ديدار نوري صورت ۾ روشن ٿيندو آهي. ۽ رات ۾ زمين سڌي هوندي آهي. نفس باقي تنهنجي هلڻ جي همت گهرجي. محبوب ڏي هلڻ لاءِ ساراهہ جو ڪم آهي، تنهن ڪري تون فڪر فراق ڪندو هلُ. مون توسان حقيقي محبوب جي ملڻ جي ڳالهہ ڪئي سا ڪنهن سان نہ ڪرهيج.باقي خوشيءَ سان ڪلندو هل تہ پلي رقيب سڙي، ناراض ٿئي يا چڙي پوي.

اها رات وڏي رُتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جي نوري صورت روشن نظر ايندي آهي. زمين سنئين هوندي آهي. عشق بہ ٺئون لڳل آهي، تنهن ڪري منزل طئي ڪرِ. اي نفس اٿ ٿي محبوب جي حضور ۾ ڳڏجي هَلُ. جيڪو محبوب منهن جي اندر ۾ روشن آهن، انهن ڪي پري نٿو سمجهي سگهجي. عشق الله آهي، انهيءَ سانگي يا انهيءَ ڪري پريات تائين اتان ٿي اچ.

(٨)

اَڄ پُڻُ اَچائِي، چوڏِهين ماهَ چنڊَ جي،
مون گهَرِ مون پِريَنِ جي، اَچڻ جي وائِي،
مون گهَرِ واڌائِي، پَئي ڪامَ ڪَرَنِ ۾.

(٩)

اَڄ پُڻُ اُمارو، چوڏِهين ماهَ چنڊَ جو،
مون گهَرِ مون پِريَنِ، اَچَڻَ جو وارو،
سَڄَڻُ سويارو، پِيچَ پِنيءَ گهَرِ آئيو.

(١٠)

چوڏِهينءَ چَنڊُ اُڀريو، اُٿِهين پَسي عام،
مَٿِسِ ناهِ مَلامَ، جيڪي پُڄِين پُڄُ سو،

(١١)

چوڏهينءَ چَنڊَ اُڀرِين، سَهِسَين ڪَري سينگارَ،
پَلَڪُ پريان جي نَہ پڙين، جي حِيلا ڪَرين هَزار،
جهڙو تون سَبُ جَمارَ، تهڙو دَمُ دوستَ جو.

ي مجازي محبوب تون سينگار ڪري چوڏهينءَ چنڊ وانگر روشن ٿي آيو آهي. تنهن ڪري حقيقي محبوب جي ملڻ جا آثار پڌرا ٿيا آهن. جڏهن محبوب ملندو تہ مونکي مبارڪون ملنديون ۽ رقيبن جي هار ٿيندي.

منهنجو محبوب سهڻو سينگار ڪري چوڏهينءَ چنڊ وانگر اچي بيهي رهيو آهي. شايد حقيقي محبوب جي اچڻ جو ڏينهن آهي، جو جو مجازي محبوب جي اچڻ سان فتح ٿيندي آهي، حقيقي محبوب منهن جي اکين ۾ پاڻي ڏسي اچي ويو.

عاشق لاءِ محبوب چوڏهينءَ جو چنڊ يا پاڪ نور آهي، مگر عام لاءِ هو پانهو عبد آهي ۽ اٽيهين اونداهي آهي. تنهن ڪري عام تي ڏوهہ نہ آهي، جو هنن ڪيس عشق ڪانسواءِ ڏٺو آهي. هيءَ ڳجهارت عشق وارن ڪان پڇ جيڪي محبوب جي باري ۾ پڇڻو اٿئي.

مجازي محبوب چوڏهينءَ چنڊ جهڙا سينگار ڪيترا بہ ڪرين. تڏهن بہ هڪ پلڪ حقيقي محبوب جي ديدار جهڙو تون نٿو ٿي سگهين. توڙي ڪيتري بہ ڪوشش ڪرين. تون سڀئي چمار سينگار ڪندو رهہ مگر محبوب جو هڪ پلڪ ۾ جيڪو ديدار آهي، اهڙو تون نہ آهين.

(١٢)

سَهَسين سِڄَڻَ آيري، چوراسِي چَنڊن،
بِاللهِ رِيءَ پِرِيَنِ، سَڀِ اُونداهِي پائيان.

(١٣)

چنڊَ تُنهن جِي ذاتِ، پاڙِيان تان نہ پِرينءَ سينِ،
تُون اَڃو ۾ راتِ، سَڄَڻُ نِتُ سوجهِرو.

(١٤)

چنڊَ چِٽائي تُنهن جي، سِياهيءَ ۾ سُور،
لايان لالَ لِڱنِ کي، چنڊَنَ ٻَري ٻُورُ،
کوماٽو ڪَپُورُ، واجهائيندي پِرينءَ کي.

(١٥)

چنڊَ لَڱنئي منڊَ، سنجهي ئِي سيخَ ٽِئينِ،
کَرِ اُونداهي اَنڌَ، تہ مِلان مَحبُوبَنِ کي.

(١٦)

چنڊَ چَوانءِ حَقُ، جي وِڙَهِين جي ورچين،
پہ اکِيون ٽيون نَکُ، تو ۾ ناهِ پِرِينءَ جهو.

مجازي محبوب تون سينگار ڪري چنڊ وانگر چوراسي دفعا اچين، توسان پيار ڪري حقيقت سان ملجي ٿو. تنهن ڪري تنهن جي تعريف آهي. باقي ته تون عبد ٻانهو آهين، تنهن جو هر ميلاپ اونداهو آهي.

صفاتي محبوب توهان سهڻن جي سونهن جي ذات حقيقي پرينءَ سان نٿي ڀيٽي سگهجي. ڇو ته توهان صرف هن خواب واريءَ دنيا ۾ روشن آهيو مگر منهن جو حقيقي محبوب هن دنيا ۾ به روشن آهي ته آخرت واريءَ دنيا ۾ به روشن آهي.

مجازي محبوب تنهن جو حسن چنڊ جهڙو آهي، مگر تنهنجو ڇوڙو صدمو ٿو ڏئي. محبوب توکي سينگار ڪرائي خوشبوءِ لائي پيو ڏسان. اها خوشبوءِ به اڏامي ٿي وڃي ۽ تنهن جو حسن به نظر نٿو اچي، جڏهن حقيقي محبوب نظر ٿو اچي.

مجازي محبوب توکي به ڪو عشق لڳي جو پنهن جي معشوق جي ڳولا ۾ هليو وڃين. هاڻي مون ڏانهن هليو آيو آهين، پر تون ڇ ته مان اکيون ٻوٽي تنهن جي تَصَوُرَ ۾ حقيقي محبوب سان لان.

صفاتي محبوب حقيقت جي ڳالهه چوانءِ، پوءِ وڙهين يا ناراض ٿين ته حقيقي محبوب جهڙو روشن نڪ ۽ نه اکيون تو ۾ نه ۽ن، ڇو ته هو نور آهي.

(۱۷)

چنڊَ چوانءِ سچُ، جي مَٽي مُور نہ پائِيين،
ڪَڏِهن اُڀرِين سَنهڙو، ڪڏهن اُڀرين ڳَچُ،
مُنهَن ۾ بَرَئِي مَچُ، توءِ ناهِ پيشانِي پرينءَ جي.

(۱۸)

ڪَٽي نِينءُ خُمارَ مان، جان ڪَيائُون نازُ نَظَرَ،
سُورَجَ شاخُون جهَڪِيون، ڪُوماٽو قَمَرُ،
تارا ڪَتِيون تائِبَ ٿِيا، ديکِيندي دلبرُ،
جهَڪو ٿِيو جوهَرُ، جانِبَ جي جمال سِين.

(۱۹)

آوندا‌هِيءَ اَڌَ رات جو، پِرِينءَ پَسايو پانُ،
چنڊُ ڪَتِيَنِ سانُ، پيهِيَ وِيو پَڙلاءَ ۾.

(۲۰)

تارا تِيليءَ رُوءِ، لَڌا لالَنَ اُڀرِين،
جهِڙي توءِ صبوح، تهڙِي صافِي سَجَڻِين.

صفاتي محبوب سچ تو چوانءِ ناراض نہ ٿجانءِ. ڪڏهن وڏيڪ
سهڻو لڳندو آهين، ڪڏهن سادو لڳندو آهين. پر جي تو ۾ باهہ
جهڙو تجلو هجي تہ بہ حقيقي محبوب جي صورت جهڙي تو ۾
روشني ناهي.

جڏهن عاشق جي موتو قبلل ٿيندي آهي. قرآن پاڪ ۾ في ليلة
القدر توهان جي لاءِ هڪ رات خلقي اٿم، جيڪا ستر هزار
مهين جي عبادت کان مٿي آهي. انهيءَ رات ۾ حقيقي محبوب
جو ديدار ٿيندو آهي. جڏهن حقيقي محبوب خمار مان عاشق
جي نظرون ڪٽندو آهي، تڏهن سورج شاخن سوڏو گم ٿي
ويندو آهي. تارا ڪتيون محبوب کي ڏسندي ئي گم ٿي ويندا
آهن. منهن جي محبوب جو اهڙو حسن آهي. ٻي ڪابہ روشن
شئي ظاهر نہ هوندي.

حقيقي محبوب جڏهن ديدار ڪرائيندو آهي، تہ مُوتُو قبِلَلُ
ٿيندي آهي. اهڙي رات هوندي آهي، جنهن ۾ چنڊ ڪتيون تارا
نہ هوندا آهن، صرف محبوب روشن هوندو آهي.

صفاتي محبوب تون حقيقي محبوب اڳيان تيليءَ جهڙو تارو
آهين، پر جي لڏي تاري وانگر لالن تون روشن ٿي اچين جهڙو
جهڙن صبوح جو هوندو آهين. منهنجو حقيقي محبوب ائين
ڏيئيءَ سان ملندو آهي جو ٻي ڪابہ شئي نظر نہ ايندي آهي،
صرف محبوب روشن ڏسڻ ۾ ايندو آهي.

(۲۱)

توڏانھن گھڻو نھارِيان، تارا تيلاهِين،
سَڄَڻُ جِيلاهِين، تون تِيڏانھون اُپرِين.

(۲۲)

هُنَ تاري هُنَ هَندِ، هُتِ مُنھنجا سُپرين،
سَڄَڻُ ماڪِيءَ مَندِ، ڪوڙا تِينِ نہ ڪَڌهِين.

(۲۳)

هُنَ تارِي هُنَ هِيٺِ، هُتِ منھنجا سُپرِيَن،
سَڄَڻُ ماڪيءَ ميٺِ، ڪُوڙا تِيَنِ نہ ڪَڌَهِين.

(۲۴)

هُنَ تاري هُنَ جاءِ، هُتِ منھنجا سُپَرِين،
سَڄَڻَ ماڪِيءَ ساءِ، ڪوڙا تِيَن نہ ڪَڌهِن.

(۲۵)

تارا تِرَ تَروڪَٽِيونُ، مَـَتنِ ڦُلڙِيُون،
ڪوءِ سي راتَڙِيوُن، جي مُون پِرِينءَ پُڄاڻا پيئُون.

صفاتي محبوب مان توڏي انهيءَ ڪري ٿو نهاريان جو جهڙي حقيقت واري محبوب جي صورت آهي، تهڙي تنهن جي بہ صورت آهي. تون بہ اِلانسان سِرِي وَ اَنَا سِره آهين.

ٿن مجازي محبوب جي صورت ۾ اتي منهنجو حقيقي محبوب هي، تنهن ڪري مجازي محبوب منهنجو تمام مٺو آهي. هو ڪوڙو ٿيندو ئي ڪونہ.

حقيقي محبوب هن مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي. تنهن ڪري صفاتي محبوب بہ مٺو آهي، ڪوڙو ڪڏهن نہ ٿيندو.

حقيقي محبوب مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي، تنهن ڪري صفاتي محبوب بہ مٺو آهي. ڪوڙو نہ ٿيندو آهي.

صفاتي محبوب جي منهن تي ڪارا تر، خال ۽ ڦلڙيون مونکي وڻنديون آهن. اهڙي محبوب ڪان سوا جيڪي راتيون پون سي سڀ نڪي نہ وڻنديون آهن. اهي راتيون گهوريون جيڪي پرينءَ سان نسواءِ پيون.

داستان ٻيو

(۱)

نـاسِيـنـدي نِگـاهـہَ، ڀَهـرِيـن ڪَـجِ پِرِيـنءَ ڏي،
اَحـــــوالَ عـــــاجِزَنِ جا، آڪِجِ لـــڳـہِ الله،
روز نِهـارِيـان راهـہَ، اَڪِـيـون اَوَهـان جي آسِري.

(۲)

نـاسِيـنـدي نَظَرَ، ڀَهـــرِيـن ڪَجِ پِرِيـنءَ ڏي،
قَمـــــرَ چَئَجِ قَرِيـــبَ ڪـــي، نِسَتِ آءٌ نِبَر،
ٻِي ٻِيـٺِي نـاهي ٻِرَ، اَڪِـيـون اوهـان جي آسِري.

(۳)

نـاسِيـنـدي نـرتِ، ڀَهـرِيـن ڪَجِ پِرِينءَ ڏي،
قَمَرَ چَئَجِ قَرِيـبَ ڪـي، ســاري ســانُ سُرِتِ،
ٻِـيـو ٻِرِوَسـو نـہَ ٻِتِ، اَڪِيـون اَوهـانجي آسِري.

جيئن صفاتي محبوب کان عشق ملي. تيئن ئي پنهن جي نظر حقيقي محبوب ڏانهن ڪجان. صفاتي محبوب، حقيقي محبوب هن عاجز جا احوال الاِلله ڪارڻ ڇئجان تہ روز توهان ڏانهن پيو ٿو ڏسان، هي منهن جون اکيون اوهان جي آسري آهن.

جيئن مجازي محبوب کان عشق اچي تيئن اها صورت حقيقي محبوب جي سمجھہ. صفاتي محبوب کي چؤ تہ قمر جھڙا سهڻا تون منهن جي حقيقي محبوب کي ڇئجان تہ، آءٌ توهان جي سڪ ۾ لاچار مجبور آهيان، پيو منهنجو ڪوبہ وَسُ نٿو هلي، بس اکيون اوهان جي آسري آهن.

صفاتي محبوب کان جيئن توکي عشق ملي تہ تون اهو حقيقي محبوب جو پيغام سمجھہ تہ منهن جي صورت صفات جھڙي آهي. تنهن ڪري صفاتي محبوب کي ڇئجانءِ تہ قمر جهڙا سهڻا تون منهن جو نياپو هوش سان حقيقي محبوب کي ڏجانءِ تہ مون کي ڪنهن جو بہ آسرو نہ آهي، صرف توهان ڏانهن ڪيون ڪٽي نهاري رهيو آهيان.

(۴)

ناسيندي نهارَ، پَهرِين ڪَج پِرِينءَ ڏي،
آءُ جي ڏِيانءِ سَنيها، چَئج چندَ اپار،
ساجَنَ سَڀُ چمارَ، اڪيون اَوها جي آسري.

(۵)

چڱا چندَ چَئينج، سَنيها ڪي سَڄَڻِن،
مَٿان اگڻ اُڀرِيَ، پِرِينِ جي پئيج،
جِهيٽو ڳالهائيج، پِرِين وِجهي هٿڙا.

(٦)

آءُ جي ڏِيانءِ سَنيها، سي تون چَندَ پَلَءِ ٻَنڌُ،
چَئج حالُ حَبِيبَ کي، نيئي نوڙائي ڪَنڌُ،
تَو تِيڏانهن پَنڌُ، جيڏانهن عالَم آسِرو.

(٧)

اُڀرُ چند پَسُ پِرِينِ، تو اَوڏا مون ڏُورِ،
سِڄڻ سُتا وِلَهه ۾، چوٽا پَرِي ڪپُورِ،
پِرِين آءُ نـ پُڄَڻي، ٻاڍلُ ڏَئي نـ ٻُورُ،
جنهن تي چڙهي اَسُورِ، سَنجهي سَڄڻ سيٽيان.

صفاتي محبوب کان جيئن عشق ملي تہ تون پھرين نظر حقيقي محبوب ڏي ڪر ۽ سمجھہ تہ هي انهيءَ توڏي پيغام موڪليو آهي تہ منهن جي صورت هھڙي آهي. تنهن ڪري تون بہ هن جي معرفت پيغام يا عريضو موڪل. اي چنڊ جهڙا سھٽا آءٌ جيڪي عرض ڪريان سي حقيقي محبوب کي سگھا پھچاءِ. تہ محبوب سرڪار سڄي جھار اکيون توهان جي آسري آهن.

چنڊ جهڙا سھٽا، حقيقي محبوب کي گھٽا نياپا ڏجانءِ. محبوب ي صحن تي لاچارن وانگر وڃي پيرن تي ڪري پئجانءِ ۽ ما‌م نياز منديءَ سان آهستي ڳالهائجانءِ.

سھٽا چنڊ جهڙا محبوب صفاتي آءٌ جيڪي حقيقي محبوب لاءِ ياپا ڏيانءِ سي پَلَوَ ۾ ٻڌ. منهن جي محبوب کي ڪنڌ نوڙائي ـوال چئجانءِ. صفاتي محبوب تنهن جو پنڌ اوڏهين آهي، يڏانهن سڄي عالم جو آسرو آهي.

ـفاتي محبوب، تون چنڊ جهڙو سھٽو آهين، تون وڃي منهن ي حقيقي پرينءَ کي ڏس. هو اڪيلو ڪلي هوا ۾ وار چوڙيون تو پيو آهي. پيرن سان پنڌ ڪري نٿو پڄي سگهجي. منهن ، نفس بہ ڪو آبي جو اٿ ناهي جو مان صبوح جو چڙهي ام جو وڃي پهچان.

(٨)

آءُ اُڪنديائي مَران، پِرِين، پَلا، پَرَ ڏُورِ،
پاپَلَ ڏِئي نہ پُورَ، پَنڌُ نہ جوڳي پيءَ ري.

(٩)

ڏَٽي ڪَرِينديِن ڪَڌَهِين، حَياتِي هيڪاندِ،
مَن ۾ مشتاقن جي، ڪي رنجائي راند،
پِرِين ڏيساندَرِ پاندِ، ڳجهُ ڳَرَهِيان ڪَنِ سين.

(١٠)

هِنئَڙي سَجَڻَ سارِيا، ڪِٿي هوندَمِ هِيرَ،
اَچِي لالَنَ نہ ڏِئين، مَٿي پَلنگنِ پيرَ،
ٿي وَرُونهَڻ ويرَ، ڳجهہ ڳَرِهيان ڪَن سين.

(١١)

وَڏَپڻ ۾ واءُ، ڪَرَهي ڪاڏُو ڪوڙِيو،
ڪوءِ، ٻَنِ پَلاٽِياءُ، اَولاٽِيو نہ اَٽين.

(١٢)

پَلاٽِيان پِيو، اَولاٽِئو نہ اَٽين،
جيڏانهُن وڳُ وِيو، اُيو تَرِسي اَوڏَهِين.

مان سڪ ۾ پئي ٿي گهاريان، ڇو ته منهن جو محبوب حقيقي تمام پري آهي. منهن جو نفس به بابي ڏاڏي جو اڻ نه آهي. ۽ پنڌڙين جو به پنڌ نه آهي. مان ڪيئن پهچان.

مولا پاڪ تون منهنجي حياتي الائي ڪڏهن وڏي ڪندين، درد عاشق کي طرحين طرحين رانديون ڪيڏايون آهن، جو حقيقي محبوب ڪنهن پري ڏيهه ۾ آهي. مون کي جيڪي ڳجهيون ڳالهيون آهن سي مان ڪنهن سان ڪريان.

منهنجي دل پنهنجي محبوب کي ياد ڪيو ته الائي ڪٿي هينئر هوندو ۽ جيڪڏهن منهن جو صفاتي محبوب اچي پلنگن تي وهي ته منهن جي روح رهاڻ ٿئي. ۽ ڳجهو احوال به ڪريانس ته تون وفا ڪر ته حقيقي محبوب سان ملان.

عشق ۾ جڏهن فراق وڌندو آهي ته عاشق محبوب جي سڪ ۾ رُلندو آهي ته نفس ڪمزور ٿيندو آهي. جيڪڏهن پاڻ سان وٺي هلڻ لاءِ تيار ڪريانس، لٽا ڪپڙا پارائي، ڪارائي پياري وٺي هلانس، پر هو هلڻ لاءِ ائين ئي تيار نه آهي.

مان پنهنجي نفس کي محبوب ڏي هلڻ لاءِ تيار ٿو ڪريان، ته ڪائي پي لٽا ڪپڙا پائي هل. مگر هو هلڻ لاءِ اڳيئي تيار نه آهي. اُٿي ئي نٿو. جاڏي عام ماڻهوءَ جا نفسي ولر ويا، هي به اوڏانهن هلڻ لاءِ تيار آهي.

(١٣)

كَرهَو نَہ كيكانُ، پيرِين آءٌ نہ پُڄڻي،
جو مُون رات رَساڻِي، نيئِي ساڄَنَ سانُ،
مُون نہ وَهيڻو پاڻُ، وِيئي نيڻَ نچوئيان.

(١٤)

كَرَها كَسَرَ چڏِ، وِكُون وِجهہ وَڏنديُون،
هيكَرَ حَبيبنِ سان، مُونكي نيئي گڏِ،
مَچُڻُ پوَنئي هڏِ، آهُون اُكَندَنِ جُون.

(١٥)

كَرَها كَسَرَ چڏِ، وِكَ وَڏندِي پاءِ،
منهنجو هَلڻُ اُتهِينِ، جِتي جانِبَ جاءِ،
توكي چَندَنُ چارِيان، پِيو وگُ لاڙي كاءِ،
اِئين اُتَ اَناءِ، جيئن هوندي رات هُتِ مڙان.

(١٦)

كَسَرَ چڏِ كَنواتَ، وِكون وِجهہ وَڏنديُون،
سَئين سُپِرِيَنِ جِي، وِنگي پاڻءِ مَ واتَ،
چڏِي جهورِي ڏي جهاتَ، تہ هوندِيءَ رات هُتِ مڙُون.

منهن جو نفس اٺ يا گهوڙو تہ نہ آهي، پيرن سان پهچڻ جو بہ پنڌ نہ آهي جو مان وڃان. رات ۾ محبوب جيڪو ديدار ڪرائيندو تنهن لاءِ ڪير محبوب وٽ پهچائي. هاڻي مان پنهنجي وس نہ آهيان تنهن ڪري وڃي ٿي رئان.

اي نفس محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي ڇڏي، وِڪون وڌاءِ. مهرباني ڪر هڪڙو دفعو محبوب سان مون ڪي ملاءِ. سڪ وندن جون آهون ٻڌي مَنَ ڪو اثر پوئي.

اي نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي نہ ڪَر، تورو تڪڙو هَلُ. منهن جو هلڻ اوڏهين آهي جاتي منهن جي محبوب جي جاءِ آهي. توڪي خوشبوءِ وارو يا ساراهہ جو ڪم ڪرايان. اتي ٻين جي جاءِ ناهي. ائين مونسان گڏجي هل جيئن رات ۾ ئي هلي محبوب سان ملون.

اي نوجوان نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ لاءِ تڪڙو هل، جلد ڪر. ڇو تہ محبوب ڏي هلڻ لاءِ سڌي سنئين رستي ڪي ڏکيو نہ سمجهہ. ڳڻتي ڇڏي، هوشياري ڪر تہ انهيءَ رات ۾ هلي محبوب سان ملؤن.

(١٧)

ڪَرَهــا ڪُرَ سُجاڻُ، پِيَڪـو ۽ پـانـهـنـجو،
اَصل آهــي اَوهــان جو، نــاليـــرو نِڌاڻُ،
ڪَرَها! آسان ساڻُ، ڪي چانگا ڪَرِ چڱائِيون.

(١٨)

آٺـــي ٻَڌَمِ وَڻَ جاءِ، مـــانَ مُڪَڙِيُون چَري،
ڪُڌا تُورو ڪَرَهــو، لِڪـــيـــو لاڙيِ ڪــاءِ،
اِنَ مَئِي سَندي ماءِ، مون ڳالهَڙِنِ ڳوڙها ڪيا.

(١٩)

مَيـــا، مَچ مِنٿَ، اَڄُ مُنــهــنــجي ڪَرَهـــا،
جهـاڳِينديِ جَرَ ڀَٽِيـون، مَتـان ڪَرِين ڪَٽَ،
سُپَرِيـان جي سَٽَ، مـونـکـي نيـئِـي ميـڙِيـنِ.

(٢٠)

ڳَلِ ڳانَا يـاقُوتَ جا، مـــوتِيُنِ ڳَتِيَسِ مـــالَ،
ڪَڏيـفـيءَ جي ڪَرَهـا، هَيـڊِيءَ پـائـين حـال،
چندَنُ چارِيانءِ جال، جي مون رات رَسائيين.

اي نفس تون پنهنجو بنياد سڃاڻ جو تو (شيطان) الله پاڪ جو حڪم نہ مڃيو هو. تنهن جو ابو ڏاڏو ۽ ڪٽنب اصل اوهان جو ناليوارو آهي. انسان ڪي حق ڏي هلڻ کان جهليندو آهي پر تون ڪي مون تي چڱايون ڪر احسان ڪر، تون نئون جوان آهين.

مون پنهنجي نفس کي محبوب جي سامهون آندو تہ هو محبوب جون نورَ واريون اکڙيون ڏسي ۽ پنهن جي نيت کي صاف ڪري، پر نيت جو خراب پنهن جا ارادا محبوب ۾ خراب پيو رکي. منهن جي نفس جي ماءُ هن جي باري ۾ جيڪي ڳالهيون ڪيون تہ هن پنهنجي ربَ جو بہ چوڻ نہ ڪيو تہ مون روئي ڏنو.

مست جوان نفس منهنجي اڄ منٿ مڃ. مان پنهنجي محبوب جي فراق ۾ جيڪي روئي رڙي حال وڃائي ترڪ ڪريان ٿو تنهن جو مونسان حساب نہ ڪر ۽ مونسان گڏجي هلي پرينءَ جي منزل مقصود تي رسائي ملاءِ.

اي منهنجا نفس! مان توکي فقيراڻو حال ڪريان توکي ڳچيءَ ۾ ڳانا، ياقوت جا مٽڪا، موتن جي مالا، ريشم جو ويس يا جهل ٿهہ پهہ پارايان ۽ جنهن ۾ تنهنجي نيڪي ٿيندي، جيڪڏهن مونکي اڄ رات محبوب سان ملائين. تہ تون وڏو فقير ٿيندين.

(٢١)

ٻَلِ ڳانا ياقوتَ جا، موتي مَنجهہ مَهارَ،
چانگا چَندَنَ چارِيانءِ، اَنَئِي پَهَر اَپارَ،
سندي پِيءَ پَچارَ، جي مون رات رسائيين.

(٢٢)

ميا تو مَهارَ، سَڄي پايان سونَ جِي،
چارِيانءِ چَندَنَ چوتِيون، نايو ميندي ءَ ڏار،
سَندي پِيءَ پَچارَ، جي مون راتِ رَسائيين.

(٢٣)

اَٺَ نہ وِجي وڳَ سينِ، چَري نہ لاٺو،
مَئي ڪي مَجاز جو، ٿوهي ۾ ٿاٺو،
پَٿاري پاٺو، مَرندي سِين نہ مَٿيو.

(٢٤)

اَٺَ نہ وَجي وڳَ سين، چَري نہ چَانگو،
لِڳس نا نيهن جي، نهوڙيو نانگو،
ڇڏي سو سانگو، رِڙهي رَندِ پِرينءَ جي.

اي نفس مان توکي حال فقيراڻو ڪرايان. ڳل ڳانا ڪنٺا ياقوت جا موتين مالها ڳچيءَ ۾ خوشبودار لقمو ائي پهر کارايانءِ. پوءِ تنهنجي ملڪ ۾ نيڪي ٿيندي، جي مونکي رات پرينءَ وٽ پهچائين.

اي منهنجا نفس مان توکي سون جي مالها ڳچيءَ ۾ پارايان، خوشبوءِ دار کاڌا کارايان ۽ اهڙا طرحين طرحين کاڌا کارائي ڳاڙهو ڪريانءِ جئين تنهن جي ملڪ ۾ نيڪي ٿئي، جيڪڏهن مونکي رات ۾ پرينءَ وٽ پهچائين.

منهنجو نفس هاڻي پنهنجي سنگت سان به نٿو وڃي، نه وري پنهنجي پسند جو کاڌو ٿو کائي. هن کي عشق مجاز اندر ۾ وڃي گهر ڪيو آهي، تنهن ڪري اتي نظرون اٿس ۽ هو مرندي تائين مُنهن نه مٽيندو.

نفس منهنجو سنگت سان به نٿو وڃي. ننڊو نيٽو کائي به نٿو. اهڙي کا نينهن جي نوڪ لڳي اٿس، جو صفا چٽ ٿي ظاهر ٿي پيو آهي. هاڻي سر جو به خيال نٿو ڪري. رڳو پرين جي پچار اٿس.

(٢٥)

وِهــي مَنــجهــين وڳَ، ڪَتوريءَ ڏارَ چَري،
مــاءِ مُنهــنجي ڪَرَهــي، پَڏَرِ پڳَ م لڳِ،
جڳ سِين جِهڙو جڳَ، هيين سين هُتِ چَري.

(٢٦)

پُورُ نــہ چَري پُورُ، چِڏِيــو ثُورُ تِڪُو ڪَري،
مُونِين هَٽــي مــوتِيــو، ڪَرَهــو راتِ ڪَپُورَ،
مَيــو ٿِيــو مَعمُورُ، چَنــدَنُ چڪــي آئِيــو.

(٢٧)

اَڄُ نہ اَڪِينءَ ڍارَ، ڪَرَهو جيئن ڪالهہ هُئو،
اڱڻ آيــو نــہ ڪــري، پــاهــوڙي پچارَ،
جيڪي مَنجِهہ قطارَ، ڪا وَلِ چِنائين وِهہ جي.

(٢٨)

مَيــي مــاڪــائــي، وِڏو واتُ وَلِين ڪــي،
خَبَرَ ٿــي ڪــيــتَ ڏَٽِين ڪــي، وَڏوڙا واهــي،
ڪَرَهــي ڪــاڪَت چِڏي، وَرِيَسِ نــہ وائــي،
چانــگــي چَرِيــائِي، ويــئــي وِيچاري وِ ســري.

نفس منهنجو سنگت سان بہ وهي ٿو. ۽ نيڪيءَ جهڙا ڪم بہ ڪري ٿو. ماءُ دعا ڪر تہ منهنجي نفس کي عشق ظاهر نہ ڪري. سنگت سان جهانَ سان جهان جهڙو. باقي دل تہ پنهنجي معشوق ڏي اٿس.

منهنجي پورل نفس ڪائڻ صفا ڇڏي ڏنو. نرم ڪاڏو ڏيانس ٿو تہ ڪائڻ بدران معشوق ڏي خيال هليو ٿو وڃيس. پاڻي بہ نٿو پئي رات هڪ ڏڪ پري موٽيو منهنجو نفس مجبور ٿي پيو آهي جو حسن جو تجلو ڏسي آيو آهي.

منهنجو نفس اڄ اڳئين وانگر نہ آهي. جيئن ڪالهہ هئو. جيئن گهر ٿو اچي تہ ڪائڻ پيئڻ جي بہ نٿو ڪري. شايد سنگت سان پندي ڪا مجاز جي چوٽ لڳي وئي اٿس.

نهنجي نفس زوردار، بيپرواهہ حسن وارن سان پيار ڪري ڳاپا ٽوڙڻ جي ڪئي. حسن ڏٺين کي خبر پئي جو هو پاڪ امن آهن. جڏهن انهن ڳالهايو، تڏهن نفس ڪئون سڀ خيال لجي ويا ۽ ڳالهائي بہ نہ سگهيو. نوجوان ڪان مستي بہ ڏائي وئي.

(۲۹)

مِنون لَهي مهاءِ، جي تو چانگا چُنيون،
وليون وِهہَ ساءِ، اجا تو مُوهِينديون.

(۳۰)

وَٺي سيٽَ سُوَٽَ، پاءِ پَنهنجي ڪَرَهي،
وليون واس وَرَنيُون، ڀَهريون مَٿي ڀَٽَ،
چانگي چڪي چِٽَ، تہ پوءِ رَهندو پَڌريءَ.

(۳۱)

ڪي جو ڪيڏانهُن، چانگو چڪي آئيو،
نا ٿِيو تيڏانهن، نِيٽَ چِنايو نِڪِري.

(۳۲)

ڪَرَهي ڪي ڪيئَن، وِڌَمِ پيئَڊ پلڻ جا،
ليڙو لاٽيءَ ڪي چَري، نِيَرُ ساڻُ تئِين،
چانگي سندي چِٽ ۾، صاحب وِجهہَ سيئَنِ،
اوياهيوسِ ايئن، لُطفَ ساڻُ لطيف چئي.

(۳۳)

ڪَرَها توکي ڪامَ، سَچو پَسي سُجي،
مانَ پَرُوڙي مامَ، ساگاهي سَئِينءَ وَهِين.

منهنجا نفس حسن وارن سان لالچ واريون مٺيون ڳالهيون نہ
ڪر. ڇو تہ عشق مجاز جيڪو انهن اکين مان ملندئي سو فڪر
فراق ڏئي وڏيڪ رئاريندئي.

پنهن جي نفس کي لنگ ۾ ٻڌي شناخت ڪرائي قابو ڪرينس،
ـ تہ جڏهن سهڻو حسن وارو سينگار ڪري خوشبوءِ لائي
ايندو. ۽ تنهن جي نفس کي اها صورت وڻي وئي ۽ انهيءَ جي
مجاز ۾ اڇي ويو تہ پوءِ انهيءَ عشق ۾ ڦاسڻ ڪانسواءِ نہ رهي
سگهندو.

نوجوان نفس کي لنگ ٽوڙڻ جي اهڙي تہ ڪا لڳي وئي آهي جو
مردم تارا اوڏانهن اٿس، جو ڪيترائي مضبوط ٻنڌڻ ٽوڙي ٿو
ڇي.

مون پنهنجي نفس کي ڪيئي ربّ پاڪ جا فرض ٻڌائي لنگ
ثابوتيءَ لاءِ بار وڌا، مگر ٻڌل ٿي وڃي حسن جي پويان پيو.
مولئٰ پاڪ منهن جي نفس کي حق ڏي هلڻ جي لاءِ ڪا دل ۾
اِهہَ ڏئي. خراب خيالن کان توهان روڪيوس. لطيف ٿو چوي
نہ توهان راضي ٿيوس، هدايتون ڪيوس.

ي نفس مان توکي سچو سمجهي ڳالهہ لنگ ثابوت رکڻ جي
ڏائي. تہ مَنَ اِها مام پَرُوڙي حق جي راهہ تي هلين.

(٣٤)

ڪنياتڙي تَڙِ وَري، اُيسي تَڙِ واجهاءِ،
مانَ اَچِئو ڪاءِ، سُواڏائي سڄڻين.

(٣٦)

اُتي آڙائِينس، ڇڏيو تہ ڇيڪ ٿيو،
ڪارايان، ڪِريو وَڃي، ڀلاٽي ڀائينس،
ڏاوَڻُ تنهن ڏائينس، جيئن، چري ۽ چنگهي ڀِٽون.

(٣٧)

دودَسِتي، ڏَوڀِيرَ، سِيني سَنگهَرَ رُڪَ جِي،
ماءِ مُنهن جي ڪَرَهي، تازِي ڦَلَنِ هِيرَ،
تنهن ڪامڻ ڪندي ڪير، جو منهين وٽ مس رهي.

عاشق انتظار ۾ محبوب جي طرف بيٺو ٿو ڏسي تہ من ڪا خوشخبري اچي ڏئي تہ محبوب اچي ٿو.

پنهن جي نفس کي شادي ڪرائي قابو نہ ڪندين، تہ رلي ويندءِ، پوءِ ڪنهن بہ طرح هٿ نہ ايندءِ. جي ڪارائڻ جي ڳالهہ ٿا ڪيونس تہ ناراض ٿي ٿو وڃي. گهڻو بار رکينس زال گهر ٻار جو بار وجهينس تہ انهن کي ڪارائڻ، لٽو ڪپڙو، مٽ مائٽ ۾ ڦاسائينس جيئن ڪم ڪري ٿڪجي پئي.

جهڙي نموني اٺ کي قابو ڪبو آهي، تيئن پنهنجي نفس کي بہ قابو ڪرڻ جو طريقو اهو آهي تہ هن جي شادي ڪرائي پئسو ڏوڪڙ ڏئي، گهر جو بار رکي قابو ڪرينس. اُن منهن جي نفس کي تازو مجاز جي هوا لڳي آهي. تنهن کي ڪابہ عورت چا ڪندي جو هو قبول ئي نہ ٿو ڪري ۽ مون وٽ ئي ڏکيو ٿو رهي ۽ اوڏانهن لنگ ٿوڙي وڃڻ جي ٿو ڪري.

(۳۸)

ڪني ڪامڻ ڪياءِ، ڪيئن پنيولئين ڪرها؟
اکين مـتـي اکـيـا، پڙ ۾ پيـر گـتـاءِ،
وڳُ ڪِ وِسرِياءِ، ٻَڌو جيئن گهاٽي وَهين.

(۳۹)

نوَ نِيرَ پـائـي، جان مـون هِنيَڙو جهَلـيـو،
وِئَڙو چِنـائـي، پـوئِينءَ راتِ ٻِريـنءَ ڏي.

(۴۰)

نوَ نيرَ ڏهـ ڏاوَٽيون، ٻَندرهَن پئڌ پياس،
سڄڻ ياد پياس، چِرڪ چِنائي هيڪڙي.

(۴۱)

ڪـائِي نـہ ڪَنَتـهـارَ، چَندَنَ جا چَوپاڪَري،
اَگر اُوڏَو نـہ وَجي، سِرِ ڪَندَ لَهي نـہ سـارَ،
لاٿِيءَ جَي لَغارَ، مَيـوَ مـتـارو ڪَيـو.

اي نفس توکي عورت ڇا ڪيو. ڇو پريشان لڳو ٿو وتين، ڇڻ ڪنهن اڪيون ٻڌي توکي پڙ ۾ ڇڏيو آهي. جو سنگت ٻه وسري وئي اٿئي. ڦريو ڦريو انهيءَ عورت مجازيءَ جي ڏسڻ لاءِ پيو ٿو گول چڪر لڳائين.

مون پنهنجي نفس کي قابو ڪرڻ لاءِ نفسي عيش عشرت، ڪاڏا خوراڪ اهڙا نَوَ نمونا ڏئي قابو ڪيو. پوءِ به سڀ ڇڏي پنهنجي مجازي محبوب ڏي هليو ويو.

جهڙي نموني اٺ مستيءَ ۾ ايندو آهي ته ان کي بند ڪرڻ لاءِ نير، ڏاوٽيون، پئد وجهي ٿلهيءَ متاريءَ شيءِ کي به انسان قابو ڪري سگهي ٿو. مگر انسان اهڙي شئي آهي جو ڪيتري به پلڻ جي ڪوشش ڪبي ته به جڏهن هن کي پنهنجي مجازي محبوب جي يادگيري آئي ته ڪابه طاقت هن کي جهلي نٿي سگهي.

اٺ اهڙي شئي آهي جنهن کي قيمتي شيون خوشبودار شيون يا ٻوٽا نه کائيندو آهي، هن کي صرف لاٽي وٽندي آهي، جنهن کي کائي متارو ٿيندو آهي. تهڙي طرح نفسي خواهشون به آهن عبادت کان پري. نيڪيءَ وارو ڪم به نه وٽيس. پير فقير کي نه مڃي، غريب جي سار نه لهندو. زال گهر هوندس ته خوش هوندو. حسن جي صورت جيڪو عشق مجاز جي لغار هٽي منهنجي نفس کي مجبور ڪيو آهي، جنهن ۾ پاڻ خوش آهي.

(۴۲)

چانگا چندن نہ چرين، ميا، پئين نہ موڪَ،
اَگر اوڏو نہ وَڃين، ٺڪيو ڇڏين توڪَ،
لائي وِڃان لوڪَ، توکي ڪَهڙي ليکي آئڙي ؟

(۴۳)

جيئان ڪوڙ پہ ڪاتيون، پنجين لکين پاءُ،
ميو تنهن ماڳاءُ، ڏيهاڙي ڏار چري.

(۴۴)

جيئان ڪوڙ پہَ ڪاتيون، پنجين لکين پَنُ،
تئان ڇاڻي ڇڳيون، ميي رتو منُ،
تنهن ول سندو پَنُ، ڪوماڻو ڪوڙين لهي.

(۴۵)

لکَ لاکيٽو کَرهو، کَوڙئين ڏيئي ڳِدومِ،
اَنگنِ، سُونهنَ تِيومِ، مُلِ مَهانگو مَ ڇَئو.

(۴۶)

لِکَ لاکيٽو کَرَهو، ڪوڙين ڏيئي ڄوڙِ،
اِها سٽَ سيَد ڇَئي، جهين تَهين جوڙِ،
ٽُرتَ رَسائي توڙِ، جُہ پَلاٽيو تہَ پِرينءَ مِڙي.

ي منهنجا نفس! خوشبودار ڪاڏا ٻه نٿو ڪائين، جالارو پاڻي ٻه
ٿو پٽيين، نيڪيءَ جهڙو ڪم ٻه نٿو ڪرين، طرحين طرحن جا
ڪاڏا ٻه نٿو ڪائين. باقي برائي هيترن ڏنڌن مان توکي ڪهڙي
حساب سان وٺي ٿي.

حسن بي بها شئي آهي. جنهن جون ٻه اکيون ڪروڙ ٿيون
هن. جنهن جي گفتگو ٻه پنج لک ٿو لهي. منهنجو نفس انهيءَ
ر بري نظر ٿو وجهي. قدر نٿو ڪري.

نسن بي بها آهي، جنهن جون ٻه اکيون ڪروڙ ٿيون لهن. ۽
نو وڻ جو پنجين لکين جو آهي منهن جو نفس بيدريءَ سان
ڙي محبوب جي گلا ڪري پنهن جي دل وڏائي ڇڏي، تڏهن
، عاشق لاءِ ته اهو گلا سان مايوس ٿيل ڪروڙن جو اَمَلُ آهي.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي خريد جو هجي ته ڪروڙ
ئي وٺان، مان انهيءَ نفس ڪانسواءِ اظهار نه ٿيان ها. تنهن
ڪري اهو مهانگو نه ڇٺو.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي ملهه ملي ته ڪروڙين ڏئي
جي. سيّد ٿو چوي ته رڳو منهنجو نفس مهانگو نه آهي، مگر
ي ڪنهن جو نفس هڪ رحمت آهي اظهار جي. جيئن روح
ڻ نفس جي بوتي ۾ آيو ته جلد حق سان ملائيندو.

سر سريراڳ

داستان پهريون

(۱)

مانَ ڀُڄَنَئِي سُپَرِين، چِتا لاهِ مَ چُرَ،
اَنهَنِ جا اَمُرَ، ڪڻ تہ خالي نہ ٿِئين.

(۲)

مانَ ڀُڄَنَئِي سُپَرِين، چِتا چُرَ مَ لاهِ،
پرينءَ اڳيان پاءِ، پَلءُ مڱڻهار جيئن.

(۳)

مانَ ڀُڄَنَئِي سُپَرِين، چِت ۾ رکج چيتُ،
سِرَهَ ڏٿاري صافُ ڪَري، صابُڻ ساڻُ سُپيتُ،
ساموندي سچيتُ، ٿيءُ تہ پهچين پارَ ڪي.

(۴)

مانَ ڀُڄَنَئِي سُپَرِين، چِتَ ۾ چَتيا رِيجِ،
ڪَڍِجِ ڪائي ڪَڄَ ڪي، ڪُوڙ مَ ڪَمائيجِ،
وَٽِجُ وِهائيجِ، سَڀُ سوداگَرَ سَڄَ جو.

ِن اکيون ﭘوتي محبوب جو تصور ڪري فراق سان يادگيري
ڪندو رَهُ تہ محبوب ضرور ايندو. تون صبر تحمل سان فڪر
اق ۾ سڪ ۽ پيار سان رهہ تہ نااميد نہ ٿيندين.

ِن اندر ۾ تصور ڪري پيار ۽ حب مان ياد ڪندو رهہ تہ
حبوب ضرور ايندو. پر تون فڪر فراق سان محبوب اڳيان
يون نيازيون ڪندو رَهہ.

ِن اندر ۾ تصور ڪري محبوب جي يادگيري رکُ، تہ پرين
رور سار لهندو. تون مجازي محبوب جي تصور اڳيان پنهنجي
ت صاف ڪري هوشيار رهہ. جيڪي سدائين پاڻيءَ ۾ ٿيون
ن. تنهن ڪري اکين کي ٿو چوي تہ توهان هوشيار ٿيو تہ
ن پار حقيقي محبوب کي هلي پهچين.

هنجي اندر ۾ محبوب جو تَصَوَرُ رکي ڏسندو ۽ ياد ڪندو
ہُ، حقيقي محبوب ضرور ايندو. پر نفس کان پري رهہ،
هيءَ ۾ کوڙ جي ڪوشش نہ ڪر. تَصَور کي حقيقي محبوب
؛ سمجهي انهيءَ لاءِ سڀ عبادت ڪر. (چو تہ تصور جي
ورت جو پاڇو زمين تي نٿو اچي ۽ هن جي منهن تي مک نہ
، وهي، تنهن ڪري هو پاڪ سيّد (محمّد) جي صورت آهي.)

(٥)

مـــانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـــن، چِتـــا لاهـــ مَ چورُ،
ڪَڍِي چِڏِ تون قَلَبَ مان، ڪَتي ڪُوڙو ڪورُ،
هُنَ پِرِ سَندو هورُ، مـتـان تـو مـعـاف ٿـئـي.

(٦)

مـــانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـــن، چَيـــتـــاريـــج چِتُ،
دائِمـــا دُوربـــيـــنـــيءَ ۾، پَســين وِلاتَينِ وِتُ،
نِيـهُن سـيـڪـاري نِتُ، مَلاحُ، گَڏُ مُعَلمَ سين.

(٧)

ڪـائـو ڪَـمـايـومِ، مـوتـي مـون نـہ وَڻجيـا،
ســيـــهـي جو سَيدُ چَئـي، وڪَرُ وِهـايـومِ،
هَهِڙو حـالُ سنـدومِ، تـوهـ تـنـهـنجي اَبَهـان.

(٨)

ڪَچُ ڪَمـــــايُم ڪُوڙُ، پِڳَمِ عَهدَ اَللهَ جا،
پــيـجرو پــاپَنِ جو، چوتــيءَ تــائــين چُورُ،
مَعلومَ اتـئي مـور، ڳوڙها انهـيءَ ڳالهـ جو.

اندر ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪري انهيءَ ۾ گم ٿي وڃ تہ محبوب حقيقي ضرور توکي ياد ڪندو. تون پنهن جي دل مان غير ڳالهيون ڪڍي ڇڏ تہ حقيقي محبوب جو نااميديءَ وارو خيال توتان ترڪ ٿي ويندو ۽ ملڻ جي پڪ ٿيندئي.

تون اندر ۾ يادگيري ڪيون اچ متان پرين بہ تنهن جي پڇا ڪري، تون صفاتي محبوب جي تصور ۾ حقيقي محبوب کي سمجهندو رهہ. ڇو تہ عشق ۾ پڌائي ٿو تہ صفات مان ذات ملندي.

صفاتي محبوب سان پيار ٿيو. حقيقت جي لاءِ مون ڪڏهن روئڻ جي عبادت نہ ڪئي. مان صرف صفاتي محبوب سان پيار ڪيو. موليٰ منهنجو هي حال تو کان لڪل نہ آهي، مون کي صرف توهان جو آسرو آهي.

صفاتي محبوب سان پيار ڪيم مگر حقيقت ڏي هلڻ لاءِ قالو بليٰ وارو حڪم پورو نہ ڪيم. هي بشري جسم سڄو گنهگار آهي. موليٰ! توکي منهنجو حال سڄو معلوم آهي، تون سڀ ڪجهہ ڄاڻين ٿو.

(۹)

ڪُوڙُ ڪَمــــاءِ مَ ڪَچُ، آتــي اَورِ الله سِين،
ڪَڍُ تُون ڏَغا دِلِ مـــان، صـــاحَبَ وَٽِي سَچُ،
مَحَبَتَ سَنـــدو مَنَ ۾، مَاٽِڪَ پـــارِ مَچُ،
اِنَ پَرِ آتــي اَچُ، تــ سَودو تِيئـــي سَفِرو.

(۱۰)

سَودَو اِهــوئِي سَفِرو، ســـو مُون پَلَئِہ پــاءِ،
وَسَ ويچارِيءَ ناهِ ڪِي، تون آگا عَرَضَ اَگهاءِ،
رِيءَ هَمِراهِيءَ هادِيءَ جي، مُورُ نــ مِڙي مــاءِ،
لطُفَ ســانُ لنگهــاءِ، لَهــرو لَهــرِنِ وِچِ مــان.

(۱۱)

لَڙَ لَهَرِيُون، لَسَ، ليٿَ، جتي اَنتُ نــ آب جو،
الله اَت مَ اولــئــين، پــيــڙا مَتــي پــيــٺ،
جَوڪَو ٿئي مَ جَهازَ ڪي، ڦَرَهيءَ اَچي مَ ڦيٿَ،
لڳي ڪـام لَپـيـتَ، هِنَ غارَيـبـي غُرابَ ڪـي.

(۱۲)

سڙهــ سنوان لاجو نــوان، اولا سندن عــاج،
ســـاٿِي سَفَرِ هَلِيـــا، پَري جُنــگَ جَهــاجَ،
حــاصُلَ ڪَرِيــن حــاجَ، واحِدَ وَٽِجارَنِ جي.

انسان فنا آهي انهيءَ سان پيار هڪ مفاد آهي، جنهن ۾ عاشق جي دل صاف نٿي رهي. تون الله وارو عشق ڪر، جنهن ۾ پاڪائي آهي. تون دل مان غير ڪڍ ڇو تہ ملڪ جي مالڪ ڪي سچ وٽندو آهي، تنهن ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري محبت ڪي وڌاءِ. فڪر فراق جو مچ ٻار تہ توسان مولي جلد موتو قبلَلَ وارو سودو ڪري. انهيءَ طرح ٿي اچ، اها آسان راهہ آهي.

عشق ۾ فڪر فراق وارو رستو آسان آهي. مولي تون مونکي اهو ڏي. اهو سودو منهن جي وس ۾ ناهي. تون پنهن جي مهرباني ڪر مجازي محبوب جي ڪَرَمَ ڪانسواءِ حقيقت سان ملي نٿو سگهان، هي منهنجو ٻيڙو تون پنهنجي رحم ڪرم سان پار ڪَر.

جتي پاٽيءَ (گناهہ) جون لهريون ۽ جنبش هڪ ڪري ۽ اَٿل جي پاٽيءَ جو ڪو ڪاٿو ناهي، اتي ڪنهن ڪُن ۾ ٻيڙو مولي نہ ڦاسي. متان جهاز جسم جي ڦرهي ڪي ڪا چوٽ نہ لڳي. ڪنهن لهرن جي ڇپيٽ نہ لڳي، هن مون غريب مسڪين جي ٻيڙي جي مولي توڪي پارت آهي.

محبوب صفاتي جو تصور ڪري ٻنهي هٿن سان ڳوڙها اگهندا. ارادو حقيقي محبوب نُورَ واري سان ملڻ جو رکي انهيءَ وڏي سفر تي ٻئي اڪيون ٻوٽي هليا آهن، تن جي مولي پاڪ محنت صاب وجهجانءِ.

(۱۲)

سِڙَهہ سَنواَن لاڄُو نَوان، مُهاڻا سَندَنِ ميرَ،
ساٿي سَفَرِ هَلِيا، ٽِيا سَڏاوا سِيرَ،
جي اڇن ساڻُ اُڪِيرَ، ٻيڙا رڪين ٻاجهہ سين.

داستان ٻيو

(۱)

جيڪي منجِهہ جَهانَ، سو تارِيءَ تڳي ٿُنهنجي،
لُطفَ جي لَطِيفُ چَئي، تو وَٽِ ڪَمي ڪانَ،
عَدُلَ ڇُٽان آنءُ نہ، ڪو ڦيرو ڪَج فَضُل جو.

(۲)

سارِي راتِ صُبُحانُ، جاڳِي، جَنِ يادِ ڪَيو،
اُن جي عبداللطيف چَئي، مِٿيءَ لَٿو مانُ،
ڪوڙِين ڪَنِ سَلامُ، آڳَهِ اَچو اُنَ جي.

(۳)

سيوا ڪَر سَمُندَ جي، جِتي جَرُ وَهي ٿو جالَ،
سَوِين وَهَنِ سيرَ ۾، ماڻِڪَ موتِي لالَ،
جي ماسو جُڙَئي مالَ، تہ پُوڇارا پُرِ ٿئين.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري ٻئي هٿ اکين جي ڳوڙهن جي اڳهڻ لاءِ رکي، اهو ٻيڙو حقيقت جي حوالي ڪيائون. ساٿي انهيءَ سفر تي توڪل رکي هليا. (اي الله!) تون انهن جو سفر آسان ڪجانءِ، ڇو تہ هو گهٽي سڪ پيار سان محبوب جو تصورڪري اکين ۾ ويهاري ٻيڙي وانگر اچن ٿا. ڪين پنهنجي رحمت ۽ ڪرم سان امانَ ۾ رکجانءِ.

هن جهان ۾ جيڪي بہ آهي سو تنهن جي سهاري آهي، تون رحمت العلمين آهين. لطيف ٿو چئي تہ تنهن جي مهربانيءَ ۾ گهٽتائي ڪانهي، تون پنهنجو ڪرم ڪر، باقي انصاف سان تہ آءٌ آزاد نٿو ٿي سگهان.

سڄيون راتيون نندون ڦٽائي جن پنهن جي رَبَ کي راضي ڪيو، عبداللطيف ٿو چئي انهن جي مِٽي بہ وڏي اهميت واري آهي، جو انهن جو سهارو وٺڻ لاءِ ڪروڙين ماڻهو اچي ٿا سلام ڪن.

روئڻ واري عبادت ڪر جو اها موليٰ پاڪ وٽ مقبول آهي. سڪ فراق ۾ روئڻ سان ڳوڙها ڪٽندا ناهن، ڇو تہ تنهن جي اندر ۾ وڏو سمنڊ آهي، جو ڪٽڻ جو نہ آهي. پيار ۾ روئڻ ويل هڪ هڪ ڳوڙهي جي موليٰ پاڪ وٽ اهميت موتيءَ ۽ لعل برابر آهي. جيڪڏهن اهو ڳوڙهو قبول پوي تہ حقيقت ملي وڃي، جنهنّ جي ديدار سان فيضياب ٿي ويندين.

(۴)

سـي پُوڄارا پُرِ ٽِيـا، سَمُنڊَ سـيـوِئـو جَنِ،
آنـدائـون عَميـقَ مـان، جوتَي جَواهِرنِ،
لَڏائـون لَطِيـفُ چَئـي، لـعـلون مـان لَهَرنِ،
ڪـانهـي قـيـمَت تَنِ، مُلهـ مَهـانگو اُنَ جو.

(۵)

سـيـوِ جَنِ صُبُحـانُ، وِيـرِ نـہ وِڙهـي ٽَنِ سِين،
تـوبَهــ جي تـاثِيـرَ سِين، تَرِي وِيـا طُوفـانُ،
ڏِيـئـي تَوَڪَلِ تَڪِيـو، آرُ لـنـگـهِيـا آسـانُ،
ڪـامِلُ ڪَشِتـي بـانُ، وِچَ ۾ گَڏِيَنِ واهِرُو.

(٦)

سـارِي راتِ سُڄانَ، سـودو ڪَنِ صـاحَب سِين،
پـانهَپَ يَري پِيـڙِيـون، هَلـيـا جُوپَ جُوانَ،
پـاٿـي پَهـلـوانَ، لَحَظـي مَنجهـ لـنـگِهـي ويـا.

(٧)

پـانَهـپَ جو پـيـــڙِيــن ۾، وڪَرَ وِڌائُون،
مَوتـي مَعِرفـتَ جا، سَچا سـودِيـائـون،
اَلتَائِبُ مِنَ الذَّنبُ، ڪَمِنَ الذَنبَ لَهُ اِيُ ڪَٿُ ڪتيائون،
اَنهـنِ جي آءُ، بَرِڪَتَ پـارَ لـنـگـهـائِيـا.

انهيءَ عبادت وارا فيضياب ٿيا، جن روئڻ جي عبادت ڪئي، انهن جي اندر مان جيڪي سڪ پيار مان ڳوڙها آيا، سي مولي پاڪ وٽ موتين جي برابر آهن. فراق وڌڻ سان جڏهن انهن ڳوڙها ڳاڙيا سي لعلن جي برابر آهن. لطيف تو چئي، انهن جي قيمت ناهي، اهي قيمت جي ڪٿ کان مٿي آهن.

عشق ۾ جن عبادت رَبَ جي ملڻ لاءِ ڪئي، تن کي فراق تڪليف نہ ڏيندو. نياز، نوڙتَ سان عشق جو طوفاني حملو اُڪري ويا. عشق جڏهن ارادو ڪيو تہ حقيقت ڏي عاشق هلي، تڏهن عاشق توڪل سان سَهنجو هلندو، تہ اتي موتو قَبلَل ٿي ويندي ۽ حقيقت وارو محبوب پيڙيءَ جو مالڪ وچ تي ملي ويندو ۽ سڀ منزلون پوريون ٿي ويندون.

عشق وارا ۽ ڄاڻڻ وارا پنهنجي حقيقي محبوب سان سر ڏئي پيار جو سودو ڪندا آهن. اهي بهادر نياز ۽ نوڙت سان تصور اکين ۾ ٻيڙي وانگر رکي هليا تہ موتو قبلل ڪري عشق جو درياءَ جلدي پار ڪري ويا، جنهن ڪانپوءِ روئڻ وارو پاڻي بند ٿي ويو.

عاشقن پاڻ کي ڀانهو سمجهي عشق کي آمين چيو، يا قبول ڪيو. صفاتي محبوب جي معرفت حقيقتي محبوب لاءِ روئي پنهن جي ڳوڙهن جو ملھہ سچن موتن جهڙو وڌايائون. حديث ۾ آيو آهي گناهن کان توبهہ جنهن ڪئي، تن ڄڻ گناھہ نہ ڪيو. اهڙو نفعو ڪمايائون. انهن روئڻ وارن ڳوڙهن جي ڪري منزل طئي ڪيائون جو مُوتو قبلل انت مُوتو ٿين ۽ ديدار ڪيائون.

(٨)

جَنِين سودو سَچَ جو، وَکَرُ وِهايو،
بَخِرَ و لَهَمُ البُشرِيٰ، جو اَنَهنَ لَئہ آيو،
اَنَ کي لالَنَ لنگهايو، ساندارو سَموندَ جو.

(٩)

اِيَ گت غَواصَنِ، جِيئَن سَمنڊُ سوجِهيائُون،
پيهِي منجهہ پاتالَ ۾، ماڻِکَ ميڙِيائُون،
آڻي ڏِنائُون، هِيرا لعلُ هَٿَنِ سين.

(١٠)

آڇارا، عميق جا، گڏِيا غَواصَنِ،
جُهوريئُون جهاڳي آئِيا، کارُونيارُ کُنَنِ،
سمنڊُ سوجهي جَنِ، آڻي اَمُلَ اَوِليا.

(١١)

وِئا جي عَمِيقَ ڏَي، مُنهن کائو ڏِيئِي،
تَنِ سِپُون سَوجَهي کَڍِيُون، پاتاران پَيهِي،
پسندا سيئي، امل اکڙين سين.

جن عشق جو سودو پنهن جي محبوب سان سچ سان نڀائيو. تن کي بَشَرَ جو جامو انعام طور مليل آهي. جنهن لاءِ هِنَ ۽ هُنَ دنيا ۾ ڪوبہ حساب ناهي. انهن کي عشق جي سمنڊ مان پاڻ موليٰ پار ڪري ڇڏيو، يعني قبلل انت موتو.

عشق وارن جو دستور آهي تہ اڪيون ٻوٽي پاڻ ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪري انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏسندا آهن. اکيون ٻوٽي حقيقي محبوب لاءِ روئڻ جي عبادت ڪندا آهن، اهي ڳوڙها ماڻڪ موتي آهن، انهن صفاتي محبوب ۽ ذاتي محبوب جو مشاهدو ڪري اچي ڏنائون. (موتو قبل انت موتو ڪري).

عشق وارا اکيون ٻوٽي پنهنجي اندر جي سمنڊ ۾ حقيقي محبوب کي ملڻ جي ڪوشش ڪندا آهن تہ اتي عشق جون تيز لهرون عاشق کي روئاريندين آهن. روئي موج ۾ (ڪارا ڪن) اندر جو پاڻي اڏما ڏئي ٻاهر نڪري ايندو اٿن، اتي حقيقي محبوب اچي ملندو اٿن، جو هنن جي روئڻ واري عبادت قبول ٿيندي آهي.

جيڪي عاشق صفاتي محبوب جي صورت جو تصور اکين اڳيان ڪري هليا، تن پنهنجي اندر ۾ سمنڊ مان حقيقي محبوب جي صورت اکين ۾ ڪندي اندر جي پاتال مان سپن وانگر ڪڍي آيا، جيڪي اهڙي نموني ويا اهي حقيقي محبوب کي اکين سان ڏسي ايندا.

(۱۲)

آڌو ڇڪڻ چاڙَ، مــــوج نہ سَهـــي مَڪڙي،
مـــيـــڙي مَتــايُن جو، بيـــحَدِ چاڙهِيَمِ بــارُ،
ڇوَنُ چارو نـاهـہِ ڪـو، بَديـون بـيـشـمَار،
ڪـَپَرُ ڪـارُونـيـارُ، اُڪـارِيـن اِحِسـانَ سِينِ.

(۱۳)

وَيــرَ مِ لاهــي وَيــهُ، مَتــي آرَ اُوڙاهــَ جي،
پَسـي پـاڙيـواريـون، ڪَجِ اَنـديـشـو اِيُهــُ،
وِيـنـدو نـہَ پَسـيـن ڏِيـهـُ، پَتـڻِ هُنَ پـارِ مَٽـي.

(۱۴)

اَنَئِي پَهَرَ اوڙاهـہ تـي، منجهـہ گـهـرِ گـهـاري،
وَسُ نـہَ وِيـچارِي، تـہَ ڪا مـاڳِ، ڏُڪَندي مَڪُڙِي.

(۱۵)

هِڪـي ٻـانـهـي ڇِتَ ۾، ٻي صـاحُب سـنـواري،
دُنـڳـي هِنِ دَريـاءَ مــان، هَلائـي هــاڪـاري،
تَرازو تـــاري، سُتَڙِ سَيـــيــــئِي ڪَري.

مونکي عشق جي موجب روئاري ملڻ لاءِ پريشان ڪيو آهي، مگر مونکي محبوب جو ميلاپ نٿو ٿئي، تنهن ڪري منهنجو خيال اتي ٿاسي پيو آهي. شايد مون ڪي گهڻا گناهه ڪيا آهن جو ميلاپ نٿو ٿئي. موليٰ مان ڇا چوان توکي منهنجي بداعمالن جي، سڀ معلوم آهي. هاڻي تون پنهنجي ٻاجهه سان هن اونداهه واري ڪپر تان مونکي پار ڪر.

اي عاشق غفلت ڇڏ، هن اونهي وڏي عشق جي سمنڊ مان اميد نه لاهه، ڇو ته ٻين عاشقن جي ميلاپ کي ڏسي انتظار ڪر. انهيءَ مجازيءَ محبت جي پتڻ ڪان هن پار حقي ميلاپ لاءِ سچو ڏيهه پيو ملندو آهي.

عاشق، عشق جي (وڏي اونهي سمنڊ) اندر اکيون ٻوٽي محبوب جي ملڻ لاءِ فڪر ۾ آهي. ميلاپ موليٰ جي وس آهي، مون عاشق ٻانهي جي وَس جي ڳالهه نه آهي.

هڪ انسان نفس جي خواهش جو ٻنڌار آهي، ٻيو رَبَ پاڪ انسان کي روح ۾ عشق ڏنو آهي. انهيءَ جي عشق حقيقيءَ سان ملڻ جي خواهش هوندي آهي. هي جهان هڪ درياءُ آهي. جنهن مان محبوب ٻن ارادن واري ٻيڙيءَ کي هَڪِلي ٻيڙيءَ وانگر هلائي ٻئي مقصد انسان جا پورا ڪري پار پهچائيندو آهي.

(١٦)

هِڪي ڀانِهي چِتَ ۾، ٻِي سِٽِي صاحبُ،
ڪڏي اُونهي ڪُنَ مان، اِيُ آڳي جو عَجبُ،
اِيُ سائينءَ جو سَبَبُ، جِيئَن ٻُڏا اُڪاري ڀارِ مان.

(١٧)

هِڪِي ڀانِهي چِتَ ۾، ٻي جا ڪَري اَللهُ،
پاٿهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاٿهين اُڪاري اَوڙاهُ،
تَنهِن واحِدَ کي واهُ، جو سُتَرِ سَيِيئي ڪَري.

(١٨)

هِڪي ڀانهي چِتَ ۾، ٻي جا اللهُ ڪَري،
پاٿهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاٿيهي ڪَنڌيءَ ني،
سُتَرِ سي ڏوئي، جي تَرِ تَوائي تَڪِڙا.

هڪ انسان جي دل ۾ نفسي خواهش هوندي آهي ٻي روح جي خواهش هوندي آهي. عشق حقيقت سان ميلاپ ڪجي. ربَ پاڪ روح جي التجا پوري ڪرڻ لاءِ هن اندر جي اونهي ڪُنَ مان ڪڍي حقيقت جو ديدار ڪرائي. اهو انهيءَ موليٰ جو احسان آهي، اهو سائين سبب ٿاهيندو آهي جو پاڻ ۾ گم ٿيل کي ديدار ڪرائي اهو درياءَ پار ڪرائي.

ٻانهي جي اندر ۾ نفس جي هڪڙي خواهش هوندي آهي. ٻيو موليٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي. پاڻ عاشق کي تصور اندر ۾ ڏئي ۽ پاڻ ئي انهيءَ اُونهي سَمُنڊَ مان ديدار ڪرائي ٻاهر ڪندو آهي. تنهن واحد جو انصاف آهي جو ٻنهي جون مرادون پوريون ٿو ڪري.

ٻانهي جي اندر ۾ هڪڙي نفساني خواهش هوندي آهي، موليٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي ۽ انهيءَ کي فراق ڏئي اڪيون ٻوٽائي پاڻ ۾ ڳولهائيندو آهي ۽ پاڻ پنهنجو ديدار ڪرائي ڪنڌيءَ تي نيندو آهي. جيڪي عشق ۾ چريا ٿيا يا اجا پوئتي هٽا، سي سڀ ڊوئي اڇي هڪ هنڌ گڏ ڪري، ديدار ڪرايائين.

(١٩)

هِڪِي ٻـانِهي چِتَ ۾، ٻِي ڪَري جَوڙَ جَبـارُ،
ڪَڍي اُونـهـي ڪُنَ مـان، اِيُ آگـي جو آڌارُ،
جهازُ جوهَرِن جو، تَنهِن کي ٻِڙُ نـَ ڏِئي ٻِيـارُ،
نـــنـديا وڏا مَڪَڙا، سَڀُ پَـســنـدا پـارُ،
جيڏانهن مُنهن مَديني جو، سُجهي محمّد موچارُ،
سَـٻـاجهـو سَتـارُ، سُتَرِ سَـيـئـي ڪـري.

داستان ٽيون

(١)

ڪُوهـا ڪـاَلهـــــ ڪَـٽـي، اَنَ وِڏا اُتَرَ آسِري،
الا، جهُري ۾ اَنَ جِي، اَوَلِي جَي آٽــــــي،
وَڻِجارَنِ وَٽـي، وکـــر وڏو ٻـيـــڙئـين.

(٢)

وَکَرُ ســو وِهـاءِ، جو پَئـي پُراڻـو نَـ ٿِئـي،
ويـچِيـنـدي وِلايَتَ ۾، ڏَرو ٿِئـي نــَ ضــاءِ،
ســا ڪــا هَڙَ هَلاءِ، آگهَـ جَنـهَن جي اَبـهِين.

هڪڙي ٻانهي کي نفس جي خواهش هوندي آهي. ٻي الله روح جي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ عشق ڏيندو آهي. عشق وارو اکيون ٻوٽي صفاتي محبوب جو تصور اندر ۾ پچائيندو آهي، سو آڳي جي آڌار يا آسري اندر اونهي ڪُنَ مان نڪرندو آهي، جيڪي روئي محبوب کي اندر ۾ ڳوليندا آهن. انهن کي مولي ڪوبہ خوف نہ ڏيندو آهي. انهن جا وڏا ننڍا ٻيڙا هلي پار ديدار ڪندا، ڇو تہ انهن جو منهن محبوب محمّد ڏي هوندو آهي ۽ هو اندر مديني ۾ آهن. مهربان ٻاجهارو مولي سڀيئي انهيءَ تڙ تي پهچائيندو.

عاشق پنهن جون نظرون صفاتي محبوب جي تصور ۾ ٽڪايون تہ مونکي روئڻ ايندو. انهيءَ اميد تي روئڻ جي عبادت تي مولي راضي ٿيندو ۽ مون کي ديدار ڪرائيندو. مولي جيڪو پنهن جي ٻيڙي ورائي آيو. تنهن جي ديدار لاءِ انهيءَ کي نقصان نہ ٿئي. عاشق محبوب جو تصور وارو وڪر سر جو سودو ڪري اکين جي ٻيڙي ۾ آندو آهي.

عشق مجاز کان حقيقت تائين اهڙي شئي آهي جو (مُوتُو قِبلَل) ڪرائيندو آهي جو مري وڃڻ کانپوءِ بہ سلامت هوندو آهي. قيامت ۾ ربّ جي اڳيان بہ ثابت قدم هوندو. تنهن ڪري تون عشق جي رهبري وٺ تہ اڳتي بہ تنهن جو ڇوٽڪارو ٿيندو.

SOORIH SINDHI ADAB

(٣)

اوَرِيـائـين آٽِين مــيــڙِيـو مُعَلَم خَبـرُون،
سَا ڪَا سُدِ نَہ ڏِيَنِ، جِتي وَهُ وَيڌ ڪَري.

(۴)

ٻَيڙِي تِنهِن جي ٻاجَهہ، وڪَرُ تَنهَن وِصالَ جو،
ڪـوها، اوڻا، تو ڪَيـا، سَـڀُ سُونـهـارا سـاج،
اَتِ ڪـا مُعلِمَ حاجَ، جِتِ ٻُورِڻُ وارو پاڻَهِين.

(۵)

ٻـيــــڙي پُراڻـي، وڪَرُ ٻـاهِم مَ وِتَرو،
تَري مِ ڻُنَ پـيـــا، پـاسَنئُون پــاڻِي،
هيءَ هَڏِ وِهاڻِي، ڪَڙُهُ ڪـالهوڻِي ڏِينهَن ڪي

(٦)

تَري ڻُنَ پِيــاسِ، پـاسَنَئـــوُن پـاڻِي وَهِي،
ڪـوهـو جهرُ جهنو ٽِيـو، لاڄُو سَڀِ لَڙِيـاسِ،
جَيلاهُن سَدَرُ سُڪائِياسِ، وَهي تـي وَهَہ سـامُهِين.

SOORIH SINDHI ADAB

علم وارا پنهنجي عقل سان دنيا ۾ سنو تي هلڻ جون خبرون ٿا ٻڌائين. الله واري خيال کان اوري آهن، اها سڌ نٿا ڏين، جتي هن جهان جو وڃي انت ٿيو.

عاشق جون اکيون ٻاجهہ واري ٻيڙي آهي جنهن ۾ صفاتي محبوب جي تصور جو وکر ڪري ٻيڙيءَ ۾ وجهي اکيون ٻوٽي تصور ۾ حقيقي محبوب جي ڏسڻ لاءِ کوهي وانگر نهار. اهي سڀ ارادا اميدوار آهن. جتي موليٰ پاڻ عاشق کي اکيون ٻوٽائي ۽ ميلو ڪرائي اتي معلمن جي جاءِ ناهي. علم وارن کي خبر ناهي.

اي عاشق اها اکين واري ٻيڙي تمام پراڻي آهي. هن ۾ عشق جو فڪر ۽ فراق جو گهڻو بار نہ وجهينس. هن کي روئڻ جي عادت آهي. سُمَهڻ، وهڻ سان پيون روئنديون آهن. جو جڻ تہ کو تري ۾ تنگ ٿيو اٿس. جو سمهڻ سان بہ پاسن مان پاڻي ٿو وهيس، هيءَ اڄ جي ڳالهہ نہ آهي (اَلستَ) کان وٺي انهن اکين جو اهو ڪم آهي.

عاشق کي روئڻ تمام گهڻو ٿي ويو. جنهن ڪري اکين ۾ گهٽي پاڻيءَ ڪري نظر بہ گهٽجي وئي اٿس. ٻاهون بہ ڳوڙها اُگهي اُگهي ٿڪجي هيٺ ٿي ويون اٿس. مگر تَصَوَرَ صحيح سلامت سڙهہ جو ڪم ٿو ڏئيس. تڏهن حقيقت جي سامهون پئي ويو.

(٧)

وينـــو ٹُنَ ٹُنيَسِ، مُکَ ڏِيهـــاڙِي مَکڙِي،
سنبـاهي سَيَدُ چَئي، مَتّي نِينَدِؤ نئـينسِ،
وَتـــائـي وَڏانـدَرا، لاڄو لــڳائِيـنـس،
آخِرِ اُهرائينسِ، تہ جوکو ٿِئي نہ جهازَ کي.

(٨)

ٹُنَ ٹُنيـنـدو آءُ، مکَ ڏِيهــاڙِي مَکـــڙِي،
ســانـبـاهـي سَمـونـڊ جي، مَنا مُورُ مَ لاهـہ،
اَڄَ کِ سَنجِهہ صُباح، اُهرَندِي اَتانگَ تَڙِين.

(٩)

اَچي ســو ڏِنوءِ، جو کَپَرُ، ســو کنَنِ سِين،
سُتي لَوکَ لَطيفُ چَئي، يادِ نہ زَرو کيوءِ،
غافِلُ ٿِي غورابَ کـي، اَوڙاهــَ تـي آنــدوءِ،
سو چِتَرُ چوهِي کان رکِينِ، جو پيو پُراٹو پوءِ،
جَهـــازُ ضـــعِيــفَنِ جو، پــاٹـيءَ م پِرِتـوءِ،
سَيَدَ ســات سَندوءِ، پُرِ بَندر پهــچِائيـين.

(١٠)

جُتــــو وَانءُ جَهــــازَ، گَڏِيــو غُرابَنِ سِين،
پُورِيــنــدي هُنَ پــارَ ڏي، سَدَرَ کَنج ســازَ،
اَچَنِ ٿــا آوازَ، ســيـتــاٹـي ســمــونـڊَ جا.

اي عاشق ڪوشش ڪري رئڻ کي روڪ ۽ اکين کي اڳهي صاف ڪري تيار ڪري پوءِ اکيون ڀوتي اندر اونهي سمنڊ تي وڃي وڃينس، وري ڦيرائي ڦيرائي پاڻهن هتن سان اکيون صاف ڪر، پوءِ ڏڪائي ٻيڙيءَ کي هلاءِ ته ڪوبه نقصان نه ٿيندو.

اي عاشق روئڻ کي روڪيندو آءُ، اکين کي اُگهندي تيار ڪري اکيون ڀوتي اندر جي سمنڊ تي اَچُ ۽ اُميد نه لاهه ته اڄ يا سڀاڻي ڏڪرائي وڏي سمنڊ مان تڙ تي پهچندين. يعني تنهن جو حقيقي محبوب سان ميلو ٿيندو.

اي عاشق تو ذاتي محبوب جو ديدار ڪيو ته محبوب جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون. اهڙي محبوب کي لطيف تو چئي ته، لوڪ ستي سڄي رات تو ياد نه ڪيو. بيخبريءَ ۾ اکيون ڀوتي وڏي اونهي سمنڊ تي پهتين. صفاتي محبوب جي صورت تو وٽ جيڪا گهٽي وقت ڪان آهي، فراق جي ڇوهه يا زور مهل انهيءَ صورت کي آڏو رک ۽ پوءِ اهو پاڻيءَ ۾ ٻيڙو موليٰ جي حوالي ڪر، سيد ٿو چوي ته موليٰ هي ساڻ انهيءَ محبوب وٽ پهچاءِ، جن جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون.

اي عاشق تون صفاتي محبوب جي صورت جي تصور سان گڏيو وڃ، جو انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ توکي سڀ سامان يا عبادت سڄي مضبوط دل سان ڪرڻي پوندي. ڇو ته حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ اونهي سمنڊ اندر تڪليفن جون گهٽيون خبرون ٿيون ملن.

(١١)

دَنگي وِچ دَرياءَ، ڪي ٻُڏِي ڪِي اُڀِرِي،
هُو جي واڍي واٽيا، سي سُونهَنِ سَبُ سَرِيا،
مُعَلمَ ماڳِ نہ اَڳيين، ڦِلنگي مَنجهہ ڦَريا،
مَلاح تَنهُنجي مَکِڙي، اَچي چورُ چڙهيا،
جتي ڍِينگ ڍريا، تِتي تارِي تنهنجِي.

(١٢)

دَنگيءَ ۾ داٽا، وَتي وِجهہُ وکَرَ جا،
وِيرِ وِڙهندَئِي ويسرا، وِيهُہ ۾ ويڳاٽا،
هيءَ نِندَ نہ جاٽا، ڪَڏَهِن هَٽندِئي تارِ ۾.

(١٣)

وکَرُ وَٽِجارا، پاڻَ پَرائو چاڙهيو،
اَچي لَهَرِيُون لڳيون، پيڙيءَ ٻِپارا،
جاڳو جي يارا، تہ تَڙِ تَوائِي نہ تِئي.

(١٤)

ٻيڙِياتا! ٻيئِي، تو نہ ڦَبنديُون ڳالَهڙِيُون،
سِجُون راتيرَن سُمَهِين، ٻَرِ سُکاڻُ ڏيئي،
صُباحَ سِيئِي، پارِ پُڄندَئِي خَبرُون.

اي عاشق تو جيڪا عشق جي ٻيڙي حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ
هن درياءَ ۾ هلائي، سا ڪڏهن نااميد ٿي ٿئي ته ڪڏهن اميد
سان ٿي هلي. تو ٻيڙيءَ کي پار پهچڻ لاءِ جيڪي فرض ڪيا.
يعني زيارت، نياز، نوڙت، روئڻ، فڪر، فراق، اهي سڀ قبول
نه پيا. محبوب حق پنهنجي اکين ۾ نه ڏسي عاشق جي ٻيڙيءَ ۾
چي چور چڙهيا. جڏهن عشق جي ٻيڙيءَ ۾ خودي، بي
شڪري، بيپرواهي اچي وئي ته عاشق لاءِ ته سچ ٿي وئي جو
عشق ٿو موڪلائي، تڏهن موليٰ کي ٿو ٻاڏائي ته موليٰ تون
مدد ڪر.

ي عاشق تون اکين جي ٻيڙي ۾ محبوب جي تصور جون اکيون
پنهنجن اکين ۾ ٽڪاءِ، اوچتو عشق جو امارو ٿيندئي. تنهن
ڪان آسرو لاهي نه ويهه. باقي مونکي خبرناهي ته اها غفلت
نوکي ڪڏهن اهڙيءَ گمراهيءَ ۾ ڇڏيندي جو نڪري نه سگهندين.

ي عاشق تو ٻئي جي صورت پنهن جي اکين ۾ رکي آهي. انهيءَ
کي محبوب چوندو ٿو رهين، نفس جي بري نظر جو حملو توتي
ٿيندو. تنهن لاءِ توکي هوشيار رهڻ کپي، متان محبوب واري تڙ
ٻا مڪان تان توائي ٿيو اڳتي نه هليو وڃين.

ي عاشق اکيون ٻيڙي ڪري محبوب جو تصور ڪري حقيقي
حبوب ڏي هلڻ وارا، توکي ٻه ڳالهيون ڪامياب نه ڪنديون.
وح کي راضي ڪرڻ لاءِ اکيون حقيقت ڏي ڪري ۽ پنهنجي
فس کي راضي رکڻ لاءِ سڄي رات ننڊ ٿو ڪرين، انهيءَ
ڪري سياڻي جڏهن موليٰ وٽ پهچندين ته سڀ پڇاڻو ٿيندئي.

(١٥)

وَهَ تِک وَهُکِرا، جِت نَنگَرَ نَ ٿَهَرَنِ،
وَڏاندُرِيوُن، وَهَ سامُهون، جَجهي زور جُنبَنِ،
نِيڊوءَ ۾ ناتارِيُون، وَٽِجارا وِجهَن،
مُدد مُعَلِمَنِ، مون ڳَرِي سُئِي ڳالَهڙي.

(١٦)

وَٽِجارا، وِيٺي، تو نَ سَرَندي شاهَ رِيءَ،
مَکِ پَنهَنجِي مَکِڙي، چَڱي کَرِ چِيٺي،
پاسا پاکَڙِيُنِ جا، سَمُنڊُ ٿو سَيکي،
جي لنڊا ۾ ليکَي، وِيرِ وِڙَهَندِي تَنِ سِين.

(١٧)

ناکُئو نِگَهَبانُ، مُعَلِمُ مُجي خَبِرُون،
جَني سارَي کَنيون سَمُنڊَ تي، سَفَرَ جو سامانُ،
لطَفُ ساڻ لَطِيفُ چَئي، تَنِ لنگِهيو طوفانُ،
سَنِيارِي صُبُحانُ، وَجي عادِنَئُون اَکَتا.

حقيقي محبوب ڏي هلڻ سان عشق جو هڪڙو اهڙو تيز وهڪرو ايندو آهي جو ڪابہ عشق جي ٻيڙي ٻيهي نہ سگھندي آهي ۽ وڏا پهتل عاشق بہ انهيءَ وهڪري مان مشڪل سان سامهون ويندا آهن. انهيءَ سمنڊ ۾ عاشق صفاتي محبوب جو تصور ڪندا آهن. اڳين عاشقن علم وارن ڪان معلوم ٿيو آهي تہ انهيءَ ۾ ڪاميابي نہ ٿي تہ جنم ويندو.

ي عاشق تنهن جي حقيقي محبوب ڪانسواءِ نہ سرندي، تنهن ڪري محبت ڪر، ويهي نہ رَهُہ. تون پنهنجون اکڙيون ڳوڙهن سان ڌوئي صاف ڪر ڇو تہ اندر سمنڊ ۾ اڪين جي ٻيڙي ڪي ڪر ۽ فراق سان منهن ڏيڻو آهي. جيڪي عشق جي منزل ۾ بدخيال پورا نٿا اچن. اندر سمنڊ ۾ عشق جو امارو انهن سان مقابلو ڪندو.

شق جي سفر ۾ ٻيڙي توڪل تقوا سان حقيقي محبوب جي نگهبانيءَ ۾ هلندي آهي. علم وارا انهيءَ جي دک، سک جو حوال ٻڌائيندا آهن. جن عشق جي سفر ۾ تصور ڪري فڪر راق سان هليا. لطيف ٿو چوي تہ اهي محبوب جي رحم ڪرم سان اهو عشق جو طوفان پار ڪري ويا. پنهن جي حقيقي محبوب کي ياد ڪندا. مُوٽُو قبِلَل ڪري جنات عَدَنِ وجي پهتا، حقيقي محبوب جو ديدار ڪيائون.

(١٨)

بَنـدَرَ جان پَئِي، تـہ سُڪـاڻيـا مَ سَمَهـو،
ڪَپَرَ ٿـو ڪَنَ ڪَري، جِيئَن ماٿِيءَ مَنجهہ مَهِي،
آيـڏو سُورُ سَهِي، نـنـدَ نہ ڪَجي نـاڪَئـا.

(١٩)

سُتـا سَبُ پَئـي، سَنـدي مُعَلِمَ آسِري،
اَوَهِين پُڻُ سَمـهـو ناڪَئـا، بَنـدَرِ نـاهِ پَئـي،
جن جي سَيَدَ لَجَ ڪنئي، سي سبِ لنگهيندا لڪيون.

داستان چوٿون

(١)

سَيَئي سَئِينءَ ڪَرِين، ڪو مَ مُنجهائِين واٽَ،
سـپـريـان جي سـاٿ، لائـو لـڳو مـيـڙئـين.

(٢)

سَيَئـي صُبُحـانَ جي، ڪَرِ حَوالـي ڪَمَ،
ٿـيءُ تَحَقيـقَ تَسـلـيـمَ ۾، لاهِي غَمَ وَهَمَ،
قـادِرُ سَانُ ڪَرَمَ، حـاصُل ڪَري حـاجَتـون.

ميلاپ لاءِ توهان جڏهن انهيءَ مجازي صورت تي پهتا آهيو، جتي محبوب حقيقيءَ جو ديدار ٿيڻو آهي ته غفلت ۾ نه رهه. آرام نه ڪر، ڇو ته تنهن جي اندر ۾ ميلاپ لاءِ فراق ۾ روئڻ اندر ۾ مانداڻ مچايو آهي. ڇاڻ ٿا ڳوڙها ٻاهر نڪرن. اهو اندر جو سور توکي ننڊ ڪرڻ نه ڏيندو. مگر تون هوشيار رَهه.

محبوب حقيقيءَ جي رحمت ۾ اميد سمجهي، صفاتي محبوب جو تصور ڪري اکيون ٻوٽي ويٺا. عاشق مجازيءَ جي صورت جي بندر تي ڪوبه خوف نه آهي، جڏهن محبوب مهربان ٿيندو ته موتوا قبل ٿي ويندي.

مولٰي سڀ انسان جي واٽ سڌي ڪر، عشق جي راهه ۾ گمراهه نه ڪرين. محبوب جي ملڻ وارا عيدار، گنهگار سيني جو ميلو ٿئي.

عشق جو سفر جيڪو حقيقي محبوب ڏي هلڻ جو ارادو هوندو آهي، اهو سفر محبوب جي مدد ڪانسواءِ نه ٿيندو، ڇو ته اڳ ۾ انهيءَ جي هيڪڙائيءَ کي قبول ڪري. انهيءَ ۾ ڪوبه گمان نه هجي ۽ انهيءَ ڪانسواءِ ٻئي جي مدد جو انتظار نه هجي، ته پوءِ محبوب پنهنجي رحم ڪرم سان توکي ديدار ڪرائيندو.

(٣)

چگنِ ســانُ چگائِيــون، اِئين سِپڪــو هــوءِ،
تو جِيئن ڪَري نہ ڪوءِ، ٻَچَنِ سانُ ٻَلائِيون.

(۴)

چگا ڪــن چگايــون، مـــتـــايــون مَتَنِ،
جو وڙ جڙي جن سين، سـو وڙ سيئي ڪَنِ.

(۵)

مَيَن مَتــــي سَمَرا، ڪُهِيَنِ سَڏ ڪَرِيـــــنِ،
ســاٿُ نِبــاهِيــو نِينِ، اِيَ پَر، سَندي سَڄَڻينِ.

(٦)

وِتُ وِليمي جو جَي لَهِين، ٻِي ڪارِ نہ ڪَرِين ڪا،
ســـــا پَرُ وڙج ڳالَهـــڙِي، وَڻجارَنِ وَٽــا،
مــوتِي جَنِ هَٿــا، آنـدَئِي گــهَـٽي اَدَبَ سـينِ.

چڱن ڪمن وارن سان هرڪو چڱائي ڪندو آهي. پر مولئي اهڙو مهربان آهي جو ڪهڙي بہ رنگ نسل جو هجي يا گنهگار هجي تہ مولئي انهيءَ سان پنهن جو ڪرم ڪندو آهي.

ڀلائي ڪرڻ وارو سڀ ڪنهن سان ڀلائي ڪندو، ظالم سدائين ظلم ڪندو رهندو. سڀ انسان جي پنهنجي فطرت آهي، جهڙي خيال جو هوندو، ڪم بہ اهڙو ڪندو.

ڪي عاشق پنهنجي نفس کي ماري محبوب جي ملڻ لاءِ عبادت رياضت ڪندا آهن. پر ڪي عاشق سڪ ۾ وينا هوندا آهن، ڪابہ رياضت عبادت ڪري نہ سگهندا آهن. محبوب اهڙو مهربان آهي جو سڀن کي سڏي سڀ ساٿ گڏ ڪري پاڻ سان وٺي ويندو آهي.

اي عاشق تون جڏهن پنهنجي محبوب جي سڪ ۾ روئندو آهين تہ محبوب بہ تنهن جي سڪ وفاداري ڏسي، رئندو آهي ۽ پنهن جي وفاداريءَ جو اظهار ڪندو آهي. اها ڳالهہ وڏيڪ انهن عاشقن مان پڌري ٿيندي، جيڪي روئي پنهنجي محبوب سان سودو ڪندا آهن. ۽ محبوب جي روئڻ وارا موتي گهٽي ادب سان آڻيندا آهن، اهي عاشق وڏي ادب وارا آهن.

(٧)

اَمُلَ آڇ مَ اُنَ ڪــي، جي نـــَ پَرُوڙِنِ مَٽِ،
جِتِ ڳَڏِجِيَئـــي جوهَرِي، تِتـــــهِمَ مَٽِ،
جَنِين ســونَ سِين سَٽِ، تَنِ هَٽِي رِيَ رَدِ ڪَيو.

(٨)

ســـونـا وَانءُ صَرافَ سِين، لَڌو لاهِہ مَ لَڌِ،
سودو سوئي ڇَڏِ، جَنهِن ۾ جَوَاهِرُ ناهِہ ڪِي.

(٩)

ســونـا وَانءُ صــراف سـين، لَڌو هَڌِ مَ لاهِہ،
آهي تـن اونـداهـہ، جن جواهـر ضـايع ڪـيـا.

(١٠)

جَہ صَرافَنِ لَڌِيــو، تــَ تُون پُڻُ لَڌِج ســـونَ،
قدر لـهنـدئي ڪونہ، نيئي ڳڏيندئي ڳڏونءَ سين.

اي عاشق تون محبوب کانسواءِ ٻئي جي اڳيان نہ روءُ، ڇو تہ هو اها محبت نٿو چاهي جو پاڻ بہ روئي. اهو سودو پنهنجي محبوب سان، جاتي گڏجئي انهيءَ سان ڪرِ. ڇو تہ هو سچائيءَ کي پرکڻ وارو آهي. تن کوڙن کي پري کري ڇڏيندو آهي.

اي سچا عاشق تون پنهنجي محبوب وٽ وڃ جو هو تنهنجي وفاداريءَ کي چاهي ٿو. ٻئي هنڌ آسرو نہ ڪرِ. ٻئي ڪنهن سان محبت نہ ڪر. نہ ڪنهن لاءِ روءُ. صرف پنهنجي محبوب جي لاءِ روءُ، ڇو تہ هو بہ تنهنجي لاءِ روئندو آهي.

سچا عاشق تون پنهنجي محبوب سان وڃ، ٻئي هنڌ پيار نہ ڪر نہ ڀروسو ڪر. انهن وٽ ڪوبہ فيض نہ آهي، جن محبوب کي نہ سڃاتو ۽ ٻين اڳيان ڳوڙها وهائي ويٺا.

جي تنهنجي چاهڻ وارو هليو ويو تہ عاشق تون بہ نہ رهہ، ڇو تہ تنهن جي پيار جو قدر ڪوئي نہ ڪندو. توکي بيڪار سمجهندي، گنهگارن سان گڏي ڇڏيندا.

(۱۱)

آگهيو ڪائو ڪَڇَ، ماڻڪن موٽ تِي،
پَلَئَہ پايو سَچُ، آچيندي لَجَ مَران.

(۱۲)

وِيا سي وِينجهارَ، هِيرو لَعلُ وِنڌن جي،
تَنين سَندا پويان، سيهي لَهَن نہ سارَ،
ڪُٺين ڪَٿُ لهارَ، هاٿِي اَنين پيٽيين.

(۱۳)

وَڃن نہ وينجهارَ، پاٿِيَتَ جي پَرِکنا،
ڪَنيرُ پايو اَکيين، لَهَن سَپ ڪنهن سارَ،
موتِيءَ جي مَزاجَ جو، قَدُرُ مَنجهہ ڪنارَ،
صَرافَنِئُونَ ڏارَ، ماڻڪَ مُلاحِظ تِئي.

(۱۴)

تا صَرافَ سُڄَنِ، پاڻُ ڪوٺائِن جوهَرِي،
ماڻڪَ ڪَري مُٺِ ۾، وَاڻءُ وَنِي وُٽِ تَنِ،
سَندُسِ ئِي سَيَد چَئي، ڪَهڙو قَدُرُ ڪَنِ،
پاٿِيَتُ ئِي پَرِکَنِ، ڪِ ڪَئَنچِلُ گَڏِنِ ڪَچَ سين.

عام حسن کي لنگ ٽوڙي ڪچو ڪاٺو سمجھيو. سچي عشق ۾ روئڻ کي اهميت نہ ڏنائون، جنهن ڪري مجاز کي حق ڏي هلڻ جو رستو پڌائڻ ۾ شرم ٿو اچي.

اهي عاشق جيڪي پنهنجي محبوب جو قدر ڪندا هئا. انهيءَ مان حقيقت جو پنڌ ڳوليندا هئا ۽ حق سان ملي درويش، فقير ٿيا. هاڻي انهن جا پويان انهيءَ هيري لعل کي سيهو بہ نٿا سمجھن. انهن حسن وارن کي لوهہ سمجھي ساڳي ئي جاءِ تي نوڪر سمجھي انهن کان پيا ڪم ڪرائين.

اهو حسن وارو محبوب شل نہ وڃي، ڪنهن کي پنهن جي عاشق جي روئڻ جو قدر هوندو آهي. انهن جي عيوض پير ٿيا، جيڪي محبوب واري عينڪ پائي هر مريد جي سچائي پيا ڏسن تہ منهنجو سچو عاشق ڪهڙو مريد آهي. عاشق جي ڳوڙهي کي صرف معشوق ڪٺي ٻاهرَئون ئي پرڪيندو آهي. سڃاڻڻ واري ڪانسواءِ تہ انهيءَ موتيءَ کي بہ ڊپ ٿيندو آهي، جيڪو عاشق جي اکين مان سڪ پيار سان ايندو آهي.

اهڙا انسان موجود آهن، جيڪي ظاهر زُهدَ عبادت وارا پير پاڻ کي انسان جي پرکڻ وارو ڪوٺائيندا آهن. تون انهن وٽ وڃي روئي انهن جي قدمن تي پئہ. تہ توکي خبر پوندي تہ هو توکي سڃاڻن ٿا، يا عام مريدن سان توکي ڳڏن ٿا. سچي ۽ ڪوڙي جي خبر پوندي.

(١٥)

اُمَلُ، آسـاري پئـي، پورِي پڳہ جِتِ،
ڪُهُہ نہ رُتئي تِتِ، ٻئي اڏ هٿ ڪري.

(١٦)

آمَلُ آسـاري پئي، پورِي، پڳہ جيئن،
وآنءُ صرافن سينءَ، ٻئي اڏ هٿ ڪري.

(١٧)

مـاڻڪُ مُندَ هَٿـا، پيتـيءَ ۾ پُرزا ٿِيـو،
سَچو تـان سَيَد چئـي، لَهـي لڪُ سَوا،
ڀڳي ڀُڃاڻـا، پَدِ مـان ئِي پَرِي ٿِيـو.

(١٨)

جِتي مـاڻڪَ مـاڳُ، تِتي چوران تَڪِيو،
سـونُ تَنِ سَيـاڳُ، اَمَلُ جَنِ اوبـاهِيـو.

عشق مجازي جنهن محبوب کان اچي ٿو. اها حق جي صورت آهي، جيڪو بيوقوف هن کي نفس جي صورت سمجهي نفس جي ڪم لائي ٿو، ته هن کي به اڏ ڪري ٿو. روح کي، نفس سمجهي ٿو. تنهن تي فقير ٿو انهيءَ کي چئي، تون ٻئي اڏ هٿ ۾ ڪري روئي نه ويٺين، افسوس ڪري توبهه تائب ٿيءُ.

محبوب جي صورت کان مجاز جو عشق ٿو اچي. جيڪو حقيقت سان ملائيندو آهي. انهيءَ امل کي بيوقوف ڪيئن به اڏ ڪيئي. اهو روح ۾ نفس ڏار ڪري نفسي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ ائين ڪيئي. هاڻي ٻئي اڏ هٿ ۾ ڪري، ڪنهن فقير وٽ وڃ ۽ توبهه تائب ٿيءُ، ته من اهو امل توکي سچو ڪري ڏئي.

جڏهن عاشق پنهنجي محبوب صفاتي جو تصور ڪري، پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان مُوتُو قِبلَلُ ڪري حقيقي محبوب کي ڏسندو آهي. يتائي شهنشاهه انهيءَ جي ڳالهه ٿو ڪري ته صفاتي محبوب لک سوا لهي ٿو، مگر جڏهن اهو ماڻڪ حقيقي صورت اختيار ڪندو آهي يعني ٻيو حصو هن جو بي بها آهي جو ٻدمن کان به گهڻو ملهائتو آهي.

جتي حقيقي محبوب ملندو آهي، انهيءَ حسن جا دشمن به گهڻا هوندا آهن. تنهن ڪري قرآن پاڪ ۾ فرمان آهي ته: (وَمَنِ عَرَفَ نَفسَه فَقَدِ عَرَفَ رَبَّه معنيٰ جن پنهنجو نفس سڃاتو، تن پنهنجو ربُ سڃاتو)، تڏهن ڀٽائي شهنشاهه چيو ته انهيءَ جو اهو سڻو نصيب آهي جو آخر تائين پنهنجي محبوب کي حق جي صورت سمجهندا آهن.

(١٩)

چورُ اُيــو اِيـٺَن چوءِ، تــہَ آءُ اُهـوئِي آهيـــان،
جي آسي اکين هوءِ، تہَ لِکي کي کونہ لَهي.

داستان پنجون

(١)

مُون ٽــي ڇيَئِي ڪانـڌَ، ڀُٽِي ڀــاڙِ مَ مَڪَڙِي،
سِڙَهہ پُراڻان پاندَ، لَهَرِيُون صحيح لڳنديون.

(٢)

لَهَرِنِ ليکو ناهِہ کو، جِتِ ڪَپَر ڪُنَ ڪارا،
آڇارا عــــمـــــيـــق جا، اڇنَ اوڀـــــارا،
اُٿــي آســـارا، ويــر وڙهــنــدئــي ويــســـرا.

(٣)

وِيــر وِڙَهــنــدَئــي وَيــسِرا، اُٿِي تَوهــہُ طَلَبِ،
ســائِرَ ڪَنهِن سَبَبِ، ڪــالَهہ نــہَ وِڏءِ ڪُنَ ۾.

نفس خوديءَ ۾ هَٺَ وارو ايئن ٿو چوي تہ مان اهو آهيان جنهن رَبَ جو بہ چوڻ نہ ورتو هئو ۽ آدم کي سجدو نہ ڪيو هو. تڏهن چوي ٿو تہ توهان کي جيڪڏهن آسي اکيون هجن تہ بہ مونکي لهي نٿا سگهو، تہ مان ڪٿي ٿو رهان.

اي حقيقي محبوب سائين توهان انهيءَ عاشق تي اعتبار نہ ڪيو، ڇو تہ انهيءَ جو عشق سچو نٿو لڳي. هيءُ عاشق تصور بہ سهي نٿو رکي، اڌورو ٿو ڪري، جڏهن فراق ايندو بہ ضرور تہ هي گمراهہ ٿي ويندو.

اي عاشق عشق جي سمنڊ جون لهريون تمام گهٽيون ايندئي. تنهن جي اکين ۾ ڳوڙها بہ نٿا اچن ۽ تصور تي بہ اونداهہ لڳو پيو آهي. اونهي سمنڊ مان ابتا ڪُنَ ڦاٽندا آهن. تون اَسُرَ جو اٿ هوشيار ٿي، وير عشق جي جڏهن ايندي تہ تون غافل نہ رهہ.

اي عاشق عشق جي وير توتي امارو ڪندي، تون اٿي پنهن جي محبوب جي سڪ وڌاءِ، يادگيري ڪر. تون ڪنهن نموني اندر جي درياءَ مان ڪالهہ ئي روئڻ شروع ڪرين ها.

(۴)

ڪالھہ وِڌائين ڪُنَ ۾، جاڏا جُنگ جَھازَ،
تُنـــھـــنجي اَڄُ تَرازَ، آھــي آر اڪِينِ ۾.

(۵)

آھـي آرَ اَڪـينِ ۾، نـاڪُئـا ڪَرِ نِگـاھـہَ،
وڏا ٻـيـڙا ٻـوڙيا سـائِرَ ڏيـئـي سـاھـہَ،
مُلاحِظو مَلاحَ، ڪَڄ ڪو اِنھيءَ ڪُنَ جو.

(٦)

مَلاحِظـو مَھـــرانَ جو، مُورَمَ لاءِ مَنـاءُ،
سـاموندي سَنيـالِ ڪِين! سُمَھَڻَ آئيي ساءُ،
جاڳِي جرَ مَتــاءُ، تــاري وَنـئُن تَرازَ ڪــي.

(٧)

تـاري ونئن تَرازَ ڪي، منجھان موجَ مَلاحَ،
دانُھون ڪَنِ دَرياه جُون، اُونھي جا آگاھہَ،
سونھَنِ جي صَلاحَ، وَٺُ تہَ وِيرَ لنگھي وَڃِين.

اي عاشق جيڪڏهن تو ڪالهہ پنهنجي محبوب جو تصور اکين ۾ وجهي روئڻ شروع ڪيو تہ اڄ تنهنجي ٻيڙي يا جهاز جو وارو آهي، محبوب جو ارادو تنهن جي اکين ۾ اچڻ جو آهي.

محبوب مهر جي نظر ڪري اکين ۾ اچڻ جو ارادو ڪيو آهي، نہ تہ عشق جي سمنڊ وڏن عاشقن جا ٻيڙا ساهہ ڪڍڻ سان ٻُڏي پوڙي ڇڏيا. محبوب تون منهن جي روئڻ جو قدر ڪجانءِ نہ تہ عشق جو امارو منهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي غرق ڪندو.

اي عاشق تون روئڻ وارو خيال ڪڏهن بہ نہ گهٽائجان. عشق جي سمنڊ وارا تون هوشيار رهہ. توکي آرام يا غفلت ۾ رهڻ کهڙو مزو ڏنو آهي، تون انهيءَ پاڻيءَ مٿان هوشيار رَهہُ. جو اوچتو اهڙو عشق جو ڇو هو واءُ ايندو جيڪو تنهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري ويندو.

اي محبوب هن عشق جي درياءَ جي موج مان منهنجي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري وڃ. ڇو تہ جيڪي هن عشق جي اُونَهِنِ رازن جا واقف آهن، سي ٻاڏائيندا ويا آهن. انهن کان مشورو وٺي عشق جي اماري مان پار ٿي وڃڻ منهنجي لاءِ ضروري آهي.

(۸)

سُونهان سَدَيُون ڏِينِ، هِنَ ديواني دَرياءَ جُون،
ڪُوڙَ اَوڏائي ڪِينَ ڪِي، رُڳو سَچُ سوڏَينِ،
عَجزَ جو اَدَ رات ڪـــي، وکَرَ وِهـــائينِ،
سـاٿُ نِبـاهِيو نِينِ، ثابِتُ اِنَهيءَ سِير مـان.

(۹)

ثابِتُ لَنگهِيا سِيرَ، لَهَرِنِ اوڏا ڪِينَ ڪِيِ،
وَجي پَهُتا پارَ ڪي، نِرتَئُون مَنجهـان نِيرِ،
ماءِ پَهُتا مِيرَ، پارِ لنگهِيائُوَن پاڄَهہ سِين.

(۱۰)

ٿون وَيسِيرو وِيرِ، ساٿِيُنِ سَنبَتِ پَندَ جي،
جوڙي جُنگَ جَهازَ ڪي، ڪوڏَ هٽائڄِ ڪِيرِ،
وَهــي وڻــجارَنِ جي، بَنــدَر ڏانــهَن بَهِيرِ،
گهَرِ تَنِين جي ڪِيرِ، جَنِ لاڳيدارَ لنگهائِيا.

(۱۱)

قَرَ قُلي، قــوتـا، پـارِچا، پـاٽِيَتَ پـاتـائُون،
ڪونِيُون قِيمَتَ سَنديون، تَرَ ءِ تاڪيائُون،
لاڄَنِ مَنجهِ لَطِيفَ چَئي، بِيــڙا ٻَڌائُون،
نَذرُ نــبــي ڄامَ جو، چڙهنــدي چيــائـون،
جي جُهي جوڙِيائون،سي ٻيڙا رکين پاڄهہ سِينِ.

هن عشق جي درياءَ جون اُهي خبرون ڏيندا آهن، جيڪي انهيءَ جا واقف هوندا، جو تہ اهي رڳو سچ ڳالهائيندا آهن. ڪوڙ جي ويجهو نہ آهن. هو اڪيون ٻوٽي پنهنجي محبوب کي ٻاڏائيندا آهن، تڏهن پنهن جي محبوب سان پيار ڪندا انهيءَ عشق جي تيز وهڪري مان حقيقي محبوب وٽ پهچندا آهن.

اهي عاشق پنهنجي محبوب سان گڏ انهيءَ عشق جي وهڪري مان لنگهي ويا، ڏک سک جي پرواهہ نہ ڪيائون، پنهنجي اکين مان پاڻي هاري وچي حقيقي محبوب وٽ پهتا. محبوب جي مهرباني سان ڪاٺي وچي ماڳ تي پهتا.

عشق جي وير توڪان وسري وئي، تنهن جي سنگت تہ پنڌ جون تياريون ڪيون آهن. تون پنهنجي محبوب سان اهڙو پيار ڪر جو هوبہ تو ۾ نظرون ڪيرن وانگر ڪپائي. عاشقن جون قطارون محبوب ڏانهن وڃن پيون، اهي مبارڪ جا حقدار ٿيا جن صفاتي محبوب سان قرباني ڏئي ان کي راضي ڪري ۽ حقيقت ڏي هلي پهتا.

عاشق پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃڻ جي تياريءَ ۾ صفاتي محبوب جي صورت جو تصور جون لؤنگ ڦوٽن جي خوشبوءِ واريون اکيون تصور ۾ آڻي پنهن جي اکين ۾ ڍڪيائين. اهي اکيون قيمت واريون اندر ۾ بند ڪيائون. ڳوڙهن اگهڻ لاءِ هٿ اکين تي رکيائين. اندر واري صورت محمّد جي ڀڏاياٺون، پوءِ جڏهن عشق چوهہ ڏنو تہ انهيءَ ۾ هليا ويا، اها ٻيڙي مولا جي حوالي ڪري توڪل تقوا سان پار پهچندي معنيٰ موتو قبَلل انت موتو ٿيندو.

(۱۲)

وچينءَ جان ويـهـي، جَو پَلَءِ پـائـيـان،
تَڙ ہيـڙا، گـهَرِ سُپَرِيـن، اوسَهَ اِيئَن پيـئي،
جيئَن وَڻجارو سِين وگرِين، سُرَها سِيئي،
حُرِمَتَ سانُ حَبيبَ جي، سُونگيا نـَ سيئي،
پاڻِهـئي اوءِ پيهي، كنب، كـيـڙائو آئيـا.

داستان ڇهون

(۱)

تانـگهي ۾ تـاڻـي، پَدَ پـنـهـنـجو تَرهو،
اونهي ۾ آڻي، كـونـہ ڏينـدئي كو پيو.

(۲)

تــارُو تَرئــو وَڃَنِ، نـــنـــديا وَڏا واهَڙا،
هــيءَ پَرِ، آتــارَنِ، جيـئـن ڳَرا مَتَنِ مُولهــيــا.

(۳)

ڏوري لَهـــُ، ڏاتــارُ، جِمَ وِهــين وِيــسـرا،
هَكِيو هوئج هُشِيارُ، كِوِنْ كِوندَئِي اَوچِتو.

عاشق صفاتي محبوب کان حقيقيءَ محبوب ڏي هلڻ لاءِ پنهنجي اندر ۾ اکيون ٻوٽي تصور ڪري ٿو. روئڻ جي عبادت فراق سان ڪندو آهي. مگر حقيقت وارو محبوب تہ مون وٽ هوندو آهي، مان وري اجا تصور پيو ڪيان، انهيءَ ڪري وڃوڙو اچي ويو. باقي محبوب جو ديدار تہ شفا آهي، تنهن ڪري عاشق سيئي خوش ٿيندا آهن. صدقي محبوب جي پڇاڻو ئي معاف هوندو آهي. تڏهن محبوب حقيقي پاڻهئي فڪر جا ڏکيا لنگهہ لنگهي اچي ديدار ڪرائيندو آهي.

اي عاشق عشق جو سفر نوجوانيءَ ۾ ڪر، لنگهہ ثابت ڪري اهو ترهو ٻڌ. پوءِ جڏهن عمر وڏي ٿيندي تڏهن هي عشق جو درياءَ ٻہ اونهو ٿي ويندو، پيو ڪوبہ مدد انهيءَ سفر ۾ نٿو ڪري سگهي.

هي عاشق جيڪي دنيا ترڪ ڪري پنهنجي محبوب ڏي هن :نيا جي درياءَ ۾ نندين وڏين لالچ لوڀ کان آجا ٿي تري ٽا ;جن. ٻيا جيڪي اڻ تارو ۽ پڳدار عزت ماڻ ڳولهڻ وارا نہ ;جي سگهندا.

ي عاشق تون پنهنجي مهربان محبوب کي پاڻ ۾ ڳولهہ. غافل ي نہ ويهہ. هوشياري ڪر هڪ خيالو ٿي ويهي اندر ۾ تصور ڪر. محبوب ضرور نور جو تجلو ڏيکاريندئي.

(۴)

سُتين ڪَهڙيءَ سارَ، وِجُ ڪَنوَندِئي ويسِرا،
تـو جِيــڏا تَو يـارَ، لَهــرِنِ لَهَوارا ڪَيــا.

(۵)

سُتين سَنجهـيـئـي، وِجُ ڪِوَنـدِئي وِيـسِرا،
وِيـرِ وَرِي وَيـئـي، اَســارَنِ تـان اُوچِتـي.

(٦)

ڪِوڻِ ڪِنـوايـو، آيَئـي نِنـدَ اَيــاڳَ جِي،
جَنِين نَہ پِوَ پـاَنـيـو، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

(٧)

ساموَندِي تو سَنبَهِين، ساڃو جهَل سُڪانُ،
لَڳي واءُ وَڏانـدِرو، مَنــجهــا ئِي مَهِراڻُ،
جَنِين پاَنيــو پـاڻُ، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

اي عاشق اها توکي محبوب جي کھڙي سڪ آهي جو رڳو ستو پيو آهين. محبوب تجلو ڪري ايندئي غافل نہ ٿيءُ، تو وانگر جن آرام پسند ڪيو تن کي عشق جي موج ٻاهر اڇلائي ڇڏيو.

اي عاشق، تون ساجهر ئي آرامِ پيو ڪرين. محبوب ٻہ اوچتو تجلو ڪري ايندئي. تون غفلت ۾ پيو گذارين. جن کي محبوب جي يادگيري يا سار نہ هوندي تن کي عشق جي اهڙي وير ايندي جو کين ٻوڙي ويندي.

اي عاشق! محبوب تہ تجلو ڪري آيو، مگر توکي ننڊ جي ننڊ هئي. جن کي انتظار يا خوف نہ هئو، اهي خوديءَ غرور ۾ هليا ويا.

اي عاشق تنهنجون اکيون جيڪي پاڻيءَ ۾ ٿيون رهن. اُهي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃن ٿيون، تنهنڪري صفاتي محبوب جو تصور مضبوط ڪر. عشق جي درياءَ جي موج طوفان وانگر ايندي. ويسرو يا غرور ڪندين تہ اها موج توکي لوڙهي ويندي.

(٨)

نَڪـــو سُڪُ نڪَتِئِين، نَہ وِيســـاَنـدِ نَئِين،
جيـڪـا اَچَئي سـامُهـون، پـائِين سـا سَئِين،
مُوڙِي ڪَوهہُ مُئِين، جِيئَن سَچِيون راتيون سُمَهِين.

(٩)

اَهُڪـــي راهـــ الله جِي، اَهُڪـــي اَهُڪـــيءَ يَتِ،
هوءِ جي ڏِهائِي ڏيهہَ جا، تَنِ پَڻُ مُوڙهي مَتِ،
آڃاران آ بُتَ، کِهـڙِج گـهـاٽـي نِيـنـهَن سِين.

(١٠)

مَ ڪِي هِيـــج مَ هــــوجَ، تَرِسُ، مَ تـــاڻِ،
جِئو ڪَلمہ محمَدَ تي، تہَ اِڳيان اَچَئي اوجَ،
سَهُڪي يَتِ سَہوجهہَ، تُنهنجِي مَڪي ڍُڪي مَڪِڙِي

اي عاشق حقيقي محبوب سان پيار ڪرڻ ۾ ڪنهن به طرف سان نفس ڪي سڪ نه ملندو. ڇو ته محبوب جو پيار اهڙو آهي جو انهيءَ مان هڪ دم به واندڪائي نه ملندي. انهيءَ ۾ جيڪا تڪليف اچي اها محبوب جي طرف کان ڀلائي سمجهي آهي. باقي جي سڄي رات ننڊ ڪرين تنهن کان مري وڃ ته اهو بهتر آهي.

عشق الله وارو تمام ڏکيو آهي. ڏکيءَ کان به ڏکيو آهي، جيڪي عشق وارا عاشق حق ڏي هلڻ وارا آهن سي به ڪن هنڌن تي منجهي پيا هئا. عشق جي التي بازي آهي. اڪيون ڀوني وڃڻو آهي، اڪيون پير ڪري هلڻو آهي، اکين کي ٻيڙي ٺاهي عشق جي سمنڊ ۾ هلڻو آهي، اها ٻڌڻ ۾ مشڪل آهي مگر گهاٽي فراق نينهن سان آسانيءَ سان هليو وڃبو.

اي عاشق هيڏي هوڏي خيال نه ڪر. تَرِسُ جهاز کي نه هلاءِ. پهريون جنهن محبوب جو تصور ڪيو اٿئي، انهيءَ کي محمّد جي صورت سمجهه ۽ اهو رب ۽ الله جي ميلاپ جو پيغام آهي. تڏهن تو ۾ ادب ايندو ۽ عشق به پنهنجي موجب ۾ ايندو. ۽ آسانيءَ سان تنهنجي ٻيڙي ربّ جي طرف هلندي رهندي.

(١١)

تَنَ ۾ تَرازَ توھَ جِي، گھـٽِو لَھہُ گھوڙي،
آبَ ۾ اِخِلاصَ جا، سِڙَھہ ڀَڏج سـوڙِي،
وکَرَ وَڻِتـين جو، تَنـھِن ۾ پـاءِ تـوڙِي،
تہ عـادَنِئون آوري، تُنھِنجو تَوائِي نَہ ٿِئي.

(١٢)

تـوٽـي تـوائـي، تـوءِ تـنـھـنجو آسـرو،
سـڄڻ ڳرلائي، کِيرون ڏيـندس جيـڏيـن.

اي عاشق تون پنهنجي اکين جي ٻيڙيءَ کي حق ڏي هلڻ لاءِ ٻين خيالن کان بچائي وڏي پيار سک سان روئي صفاتي محبوب جو تصور جو ترهو ٻڌي نياز نِوڙتَ جو وکر وجهي هلائينس تہ حقيقي محبوب، جيڪو جذت عدوً آهي انهيءَ کان اڳ ۾ ٻئي پاسي نہ وڃي.

جيڪڏهن ڀلجي وڃان يا گمراهہ آهيان، مگر محبوب تنهنجو سهارو نہ ڇڏيندس. جيڪڏهن پرين مونکي پنهنجو ڪندو تہ هڪ جيڏيون مبارڪون ڏيندس.

سر ساموندي

داستان پهريون

(١)

پڳهه پاسي گهار، آيل، ساموندين جي،
وجهي جيءَ جنجار، جم وڃني اوهري.

(٢)

پڳهه پاسي پچ، آيل، ساموندين جي،
من ۾ ٻاري مچ، جم وڃني اوهري.

(٣)

پڳهه پاسي ويهه، آيل، ساموندين جي،
تون ويسري وڪ ڪئين، هو پورينديا پرڏيهه،
سمنڊ جن ساٺيهه، ڪوهه نه وئين تن سين.

(٤)

جي ايندين تہ آءُ، هٿي هٿ پڳهه ۾،
لڳي واءُ سواءُ، سڙهه سنيائي نه سهي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون انهن سان رهي محبوب جو تصور ڪر. اهي عاشق محبوب سان تنهن جو پيار وڌائيندا ۽ حقيقي محبوب ڏي پيرين پنڌ وٺي ويندا.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون ٻه انهن سان رهي پنهنجي مجازي محبوب جو تصور ڪر. اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائي فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندئي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون عشق واري ڏيءُ انهن سان گڏ رهه، ته جيڪڏهن تون عشق جي راهه ۾ ڪاٻه ويسر ڪندينءُ ته توکي ٻه گڏ محبوب حقيءُ جي ڏيهه وٺي هلندا. جن جي روئڻ عبادت آهي، تون انهن سان نه وٺينءُ.

اي عاشق جي اچڻو اٿئي ته جلدي صفاتي محبوب جي تصور کي سڙهه ڪري هٿ هٿي تازو ڪري اچ. جڏهن عشق جو تيز امارو واءُ وانگر ايندو، پوءِ تصور جو سڙهه سنباهي نه سگهندين.

(۵)

نَنگَرَ جان نَہ کَتَنِ، وانءُ وَهَلِي نِکري،
مَيَڻُ ڏيهہِ وَڃَنِ، ناڙِيُون پُوري ناکئا.

(٦)

نَنگَرُ ءِ ناڙِيُون، پِڳهَہ کَتي پَنڌِ پِيا،
بَندَرُ بازارِيوُن، سُڃا ساموُنڊِينَ رَيءَ.

(٧)

نَنگرئون نيٺين، مَنَ اُولِيءَ نَہ اوهَري،
سَباجهي سيٺِينِ، پائي ڳَڻُ ڳِهيو، هِنيُون.

(٨)

سَيئِي جوِيَنَ ڏِينهَن، جَڏَهِن سَڄَڻَ سَفَرِ هَليا،
رُئان رَهَنِ نہ سُپَرين، آيل کَرِيان کِيئَن،
مونکي چاڙِهي چِينءَ، وِيو وَڻِجارو اوهَري.

(٩)

نَہ سي تَڙِ هَوڙاڪَ، نَہ وايُون وَڻِجارَنِ جُون،
سَرتِيون ساموندِينَ جا، اَڄُ پُڻُ چِڪِيمِ چاڪَ،
مارِيَنمِ هِنَ فِراقَ، پاڙيچِيون پَرِيَنِ جا.

اي عاشق تون جلدي وڃ متان هو عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي اکيون ٻوٽي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي نہ هليا وڃن.

مجازي محبوب وٽان اکيون کڻي تصور ڪري حق ڏي هليا. مجازي محبوب جون اکيون عاشق روئڻ وارن ڪانسواءِ سڃون آهن.

مجازي محبوب ڪانپوءِ منهن جو من ورائڻ سان بہ نٿو وري. مهربان مجازي محبوب پنهنجن نوازشن سان مونکي قابو ڪري ڇڏيو آهي.

اهي جوانيءَ جا ڏينهن هئا جڏهن پرين ديدار ڪرائي، پوئتي سفر تي موٽيو. مان روئان پئي تڏهن بہ نہ رهيا. اديون هاڻي مان ڇا ڪريان. مونکي ديدار ڪرائي فراق جي مچ ۾ وجهي پاڻ پرڏيهہ هليو ويو.

ڪوبہ عاشق اکيون ٻيڙي ڪري مجازي محبوب جي تصور جي تڙ تي نہ آيو آهي. محبوب حقيقيءَ جي ڳالهہ بہ ڪونہ ٿو ڪري، تنهن ڪري مونکي حقيقي محبوب جون يادگيريون ڏکائن ٿيون. جيڪي مونکي پنهن جي فراق ۾ وجهي ماري ويا آهن.

(١٠)

وِيا اُوهَرِي اوءُ، مُونکي ڇڏي ماڳهِرُ،
جُڳَنِ جا جُڳَ تِيا، تنئان نَہ مُوٽِيو ڪوءِ،
ڳُونڌَرُ مارِيندوءِ، وِيچارِيءَ وِئَنِ جو.

(١١)

اُونِهي ۾ اُهَري، جَڏَهِن جي وِيا،
سانداري سَمُونڊَ جي، نِهوڙَي نِيا،
وَڃي تِتِ پِيا، جِتِ نِهايَتَ ناهِ ڪا.

(١٢)

اُونِهي ۾ اُهِري، جَڏَهِن وِيا جي،
موٽي ماڳِ نَہ آئِيا، ماءِ، سامونڊي سي،
ڪارو تَنِين ڪي، جَيَڪُسِ وَهُ وَرِي وَيو.

(١٣)

اوڙاهِ وِيا نَہ وَرِيا، آءُ تَنهِن ماري وِيڻَ،
ڪَري سامونڊِي سيڻَ، جُسي جارُ پرائيو.

(١٤)

جي وِئَڙَمِ اَڄُ، سَي ڪَڏَهن اِيندا مان ڳَرِي،
پِريان جِي هُنَ پارَ ڏي، وَڃي وَنِڪي ڏَڄُ،
سامُونڊِي ڪو ڏُجَهہ، ماءِ، مارِيندُمِ ڪَڏَهِين.

حقيقي محبوب مونکي هن ماڳ تي صفاتي محبوب وٽ ڇڏي پاڻ پري هليو ويو. جڳاندر گذري ويا، وري ميلو نہ ٿيو جو ويل کوبہ نہ موٽيو آهي. انهن جو فکر اندر ۾ مون مسکين کي ماريندو. منهنجي اندر ۾ اڄ محبوب نہ آهي.

(موتو قبلل) کري، مون وٽان جڏهن ويا. محبوب حقيقيءَ جي جيکو تجلو ڏيکاري تنهن اهڙو لطف ڏنو ۽ عبرت ۾ وجهي ويا، اتي وڃي پهتا. جت پهچڻ کان ڳالهہ پري آهي.

(مُوتُو قبِلَل) کري مونسان ملي. جڏهن جيکي پرين ويا موني منهنجي اکين ۾ نہ آئيا. ماءُ حقيقي محبوب منهنجي شايد روئڻ جي کاري پاٹيءَ تي ناراض ٿي ويو.

حقيقي محبوب اهڙيءَ کنهن سکون واريءَ جاءِ تي ويو، جو ري نہ موٽيو. مون حقيقي محبوب سان ناتو لائي ڏاڍو ڏک رايو.

قيقي محبوب جيکو (مُوتُو قبِلَل) کري مون وٽان اڄ ويو هي سو وري الائي کڏهن مون وٽ ايندو. اي صفاتي محبوب ون حقيقي محبوب جي طرفان وڃي اکين جي بيرق وانگر مکو کر. حقيقي محبوب مونکي اهڙو سوز ڏئي ويو آهي. اءِ خبر نہ آهي تہ کڏهن مونکي وري (مُوتُو قبِلَل) کرائيندو.

(١٥)

اَمَريا جِئائين، ڏُکَنِ تَنِ تَڙائيين،
سامُوندِيَن سائين، واءُ تَهائو وارِئِين.

(١٦)

سامُونڊِي ساري، مَٿي تَڙَ گذارِيان،
مُونکي تِي ماري، اَنهَنِ سنڌِي ڳالهڙِي.

(١٧)

سامُونڊِي ساري، ماءُ، مُنهِنجو جِندڙو،
بَندَرِ وِيچاري، وَڃِي لايا ڏِينهڙا.

(١٨)

سامُونڊِيکَو سکُ، آهي گوندرَ گاڏئون،
آنگنِ چاڙِهي اَنکُ، وِئو وَڻجارو اُوهِري.

(١٩)

وَڃَئِي وِسِري شالَ، جو تَو سودو سِکيو،
آجان آئِين کالَ، پُڻُ تو سَفَر سَنبَهِين.

(٢٠)

ڳِريو جَهليو روءِ، مَٿي مَهري هَتڙا،
کوءِ سودو سندوءِ، جو تون ڍولِيا سِکيو.

منهنجو محبوب جنهن تڙ تان ويو. اڄ انهيءَ تڙ تي اچڻ جو ارادو اٿن. مولا تون واءِ سهنجو ڪجانءِ ته جلد اچن.

حقيقي محبوب کي ياد ڪندي صفاتي محبوب وٽ پئي گذاريان. مونکي حقيقي محبوب جي پيار ماري ڇڏيو آهي.

حقيقي محبوب کي، ماءُ، منهنجو جسم به پيو ٿو ياد ڪري. خبر نه آهي ته انهن صفاتي محبوب وٽ ايترا ڏينهن ڇو لايا آهن.

حقيقي محبوب جيڪڏهن ناتو ڳنڍيجي، ته ويٺو انتظار ۾ روءُ. ڇو ته هو فراق کي به فراق ڏئي هليو ويندو آهي.

اهو سودو جيڪو تو سکيو آهي ته عاشق کي ديدار ڪرائي ۽ موٽبو. اهو شال وسري وڃئي. مجازي محبوب تون ڪالهه آيو آهين. وري اڄ سفر جون تياريون پيو ڪرين جو انسان ڦنا آهي.

صفاتي محبوب جي ڀنهي پيرن تي هٿ رکيون روئي ڇنگهن ۾ ياڪر وجهي ۽ ڇئي تي. ڏوليا هي تنهن جو سودو سٺو ناهي، جيڪو تو موٽي وڃڻ جو سکيو آهي.

(۲۱)

اَلوڙڻ نہ ڏئي، ورَ وِڏائِين وَنجهَ کي،
رَهَہ اَچوکِي راتڙي، لالَن مون لائِي،
وَڃُ مَ قوڙائي، اَيڏي سفَرِ سپَرِين.

(۲۲)

جيکُسِ نِہَرَ نينهَن سَندومِ، جِيئَن مُون أيي هُنَ تِيلهِيو،
سَعيو سامونڊِينِ سين، اِڱهِم کونہ کَيومِ،
وِجهَڻُ منجهہ هُئومِ، پاڻَ وَراکي رَسِ کي.

(۲۳)

ٻَيڙِيءَ جي ٻُوڻَنِ، نيهہ نہ کَجي تَنِ سين،
اُپِيُون ڏَنبَ ڏِسَنِ، جَہ سِڙَهہ ڏيئي سِيو تِيا.

(۲۴)

هِنيَڙو ٻيڙِيءَ جان، ڏُتَڙ پَئي ڏِينهَن تِيا،
پُڇِيو تان نہ پِرِيان، کَرَ لاهُوتِي کَڏهين.

(۲۵)

تَنِ جَنين جِي تانگَ، سي سَڄَڻَ سفرِ هَليا،
لَئِنج لاتِ لَطيفُ چَئي، کَڏهن ايندَمِ کانگَ،
کنهن سِتائي سانگَ،، پِرِين پَرڏيهي کَيا.

حقيقي محبوب کي هلڻ نٿي ڏني. اکيون بند ڪري چنبڙي پئي تہ منهنجي ڪري اڄوڪي رات رَهہُ، منهن جا پرين مونکي جدائي ڏئي وڏي سفر تي نہ وڃ.

حقيقي محبوب سان منهن جو نينهن شايد پختو نہ هئو، جيئن مان بيٺي رهيس تہ مونکي زوريءَ ڏکي هليا ويا. مون حقي محبوب سان اڳ ۾ اهڙو پيار نہ ڪيو هو. نہ تہ مونکي ايئن ڪرڻو هئو جو محبوب جي سواريءَ کي پاڻ سان ويڙهي ٻڌي ڇڏيان ها.

حقيقي محبوب عاشق جي اکين تي ٻيڙي ڪري سفر ڪندو آهي، تنهن ڪري اهڙي محبوب سان نينهن نہ ڪجي، ڇو جو حقي محبوب عاشق جي اکين تان پنهن جي صورت سڙهہ وانگر اڏايون هليو ويو.

جيئن ٻيڙي درياءَ ۾ هوا ڪانسواءِ تڙ تي نہ پهچندي آهي تيئن دل کي ٻہ ڏولاون ۾ گذاريندي گهڻا ڏينهن گذري ويا. پر محبوب ڪڏهن حال پائي تي نہ اچي پڇيو آهي.

منهن جي دل کي جنهن جي سڪ آهي، اهي پرين وڏي سفر تي ويا آهن. اي ڪانگ لطيف ٿو چئي تہ اهڙي ٻولي ڪر تہ ڪڏهن منهنجو سڄڻ ايندو. ڪنهن سبب سان اهو سانگ ڪيو اٿن، پرديس جو، مونسان ناراض تہ نہ آهن.

(٢٦)

تانِ ڪِي لَئنج ڪانگَ، ڪَڏَهن ايندا مان ڳري،
سِيٽنِ ڪارڻِ سانگَ، مونتان گهٽيئي ڪَيا.

(٢٧)

سَرَ نسِريا پاندَ، اَتَرِ لڳا آءُ پرينِ،
مون تو ڪارڻ ڪانڌَ، سَهسين سُڪائون ڪَيون.

(٢٨)

سَرَ لوهيڙا ڳپيا، ڪُسَرَ نسريا،
تو ڪِيئَن وسِريا، ڍولِيا ڏينهَن اَچڻَ جا.

(٢٩)

جيڪَرِ اَچن هاڻِ، تہَ ڪَريان رُوحَ رچنديون،
آيل ڍولئي ساڻُ، هُندَ ڳرِ لڳي ڳالهيون ڪَريان.

(٣٠)

آيَلِ، ڍولئي ساڻُ، اَچي تہَ جهيڙِيان،
لائيي ڏِنهن گهڻا، مون سِين ڪَيئي تورِڙا.

اي ڪانگ ڪجهہ تہ ڳالهاءِ تہ پرين ڪڏهن مون وٽ ايندا. مون پنهنجي پرينءَ لئہ ڪيترائي سانگ ڪيا آهن.

اڄ منهنجي اکين کي تنهنجي سار تي آهي جو اکين ۾ ڳوڙها ائين تري بيٺا آهن، جيئن سرَ جو ٻوڙو ڇيون سراڻ سان ڪيندو آهي. تنهن ڪري پرين تون اڄ.مونتنهن جي اچڻ لاءِ ڏاڍيون سڪائون باسيون آهن.

اي محبوب منهن جون اکيون پاڻي هارڻ يا روئڻ جون تياريون پيون ڪن، جيئن سرَءِ لوهيڙا ڳپ ڪندا آهن. ڪُسرَ نسرندا آهن. انهن وانگر منهنجي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا آهن. مونکي تنهنجي ياد ستائي ٿي، توکان الائي ڇو اچڻ جا ڏينهن وسري ويا آهن.

منهنجو محبوب جيڪڏهن هينئر اچي وڃي تہ جيڪر روح منهنجو راضي ٿي وڃي، اي آئي! جي منهنجو محبوب هت هجي تہ ڳلِ لڳي پيار وندبيون.

جڏهن روح کي حڪم ٿيو تہ هن بوتي انسان ۾ وڃ تہ مان اتي جلد ايندس. اي آئي! منهن جو پرين اچي تہ انهيءَ سان جهيڙو ڪريان تہ ڇو گهٽا ڏينهن لائي آيو آهين. مونسان تہ تورن ڏينهن جو وعدو ڪيو هيئي.

(٣١)

ڊولئـــو وڙو ڏور، تـــي ٿي سِيءَ گذاريـــان،
مادر، مون مَ چورِ، ناتہ پَڌَرِ پوندي پرينءَ ريءَ.

(٣٢)

لاهيـنـدا ئـي ڪَنِ، ڳالهيون هلَڻَ سنـديون،
ڏيـنـدا مون ڏڪَنِ، وَهِ وِجهـنـدا جنـدڙو.

(٣٣)

مُونـکـي جيـارئـو، پرين جي ڳالهہ ڪَري،
ڏنـو اڄُ اڏيـو، هنيڙو ڪوٽَ بُرِجَ جيئن.

(٣٤)

وانءُ وَجي وائُٽِ، هنـيڙا، مـــاڳُ پرين جو،
ڇُميـو ڇُرِ چائُٽِ، هـوءِ جا سنـدي سـڄڻين.

(٣٥)

آءٌ جَنِ آســـــاري، مَٿـــي تَڙِ گذاريـــان،
مـــونـکـي وِســاري، ٿـــالَ مَ وَجَنِ اوهَرِي.

منهنجو محبوب پري پنهنجي ملڪ ويو آهي، تڏهن مون ۾ عشق تڏو لڳو پيو آهي. آمان مونکي نہ چور نہ تہ مان ظاهر ٿي پنهن جي محبوب کي سڏ ۽ واڪا ڪندس، تہ مان ٿيءُ تون آهيان پوءِ تو دير ڇو لاتي آهي.

منهنجو حقيقي محبوب اچڻ سان ٿي وڃڻ جون ڳالهيون پيو ڪري، جڏهن ويندا تہِ مونکي ڏکن جي وڏي وهڪري ۾ وجهي ويندا.

اي سهيليون پرينءَ جي ڳالهہ ڪري منهنجي مَنَ کي تسلي ڏيو. ڇو تہ فراق ۾ منهنجو هنئڙو ڪنهن واريءَ ڪوٽ جي ڪنگرن وانگر ڊهي پيو آهي. تنهن ڪري دلداري ڏئي سڌير ڪيو.

عاشق پنهنجي دل کي چوي ٿو تہ پرينءَ جي ملڪ تي وڃي ۽ سڏ سماءُ ڪر ۽ محبوب جي دروازي جي چائنٽ چمجانءِ. تيئن عاشق جي اندر ۾ محبوب جو ماڳ آهي، تنهن جي جاچ لهہ تہ انهيءَ ۾ محبوب جي اچڻ لاءِ ڪيتري سڪ فڪر فراق آهي، پوءِ محبوب عاشق جي اکين مان اندر ايندو. جيڪي سڪ جو اظهار ڪندي رئنديون تن کي چميون پيو چمجانءِ.

آءُ جنهن حقيقي محبوب جي انتظار ۾ صفاتي محبوب جي تصور ۾ نظرون وجهي ويٺي آهيان. مونکي وساري پاڻ پري پنڌ تي هليا نہ وَڃَنِ.

(٣٦)

سَنهي لَڪِ، نَڪِ سَئِين، ڪَجلِ ڀَنِ نينڻ،
سامُونڊِي، مونَ سينڻَ، ڪِ تو ڪالَھَه لَنگھائِيا.

(٣٧)

ھي سَڄَڻَ سيئي، جي مُون ڪوڏِ نِھارِيا،
اِيندَمِ جان پيھي، تَہ سَڀُ لاھيندَمِ ڏُڪَڙا.

(٣٨)

چَمَڪِيون چوڏارَ، ڏَڄُون ڏاريچَنِ جيون،
ماءِ، سامونڊِي آئيا، سَھَسين ڪَري سينگارَ،
اَنھِن جي پَچارَ، ڪالھوڪَر ڪانگُ ڪَري.

داستان ٻيو

(١)

اَڄُ پَڻُ وايون ڪَنِ، وَڻِجارا وَڃَڻَ جُون،
آئَيي پَھرَ اَتَنِ، سعيو ڪَنھِن سَفَرَ جو.

(٢)

اَڄُ پَڻُ وايُون ڪَنِ، وَڻجارا وَڃَڻَ جون،
مون اُپيئِي ھَلِيا، بَندَرَ جَنِ تَڙَنِ،
سَرتيون سُورَ سَندَنِ، مون مارِيندو جِندڙو.

منهنجي اکين مان منهنجو حقيقي محبوب جيڪو مون کان هه ڏنو هئو، تنهن جو نڪ چوپو، چيلهه سنهي، اکيون ڪجل سان ڀنل ڏاڍو سهڻو هئو.

هي منهنجو محبوب اهو آهي. جنهن کي مون اڳي ستر هزار ورهه تمام پيار مان ڏنو هو، هاڻي منهنجي اکين ۾ پيهي ايندو ته هِن هُن جهان جا ڏک لاهيندو.

چوڏاري سهڻن جون اکيون تجلا پيون ڏين. ماءُ، پاڻيءَ واريون اکيون حقيقي محبوب جون نوري تجلي سان سوين سينگار ڪري آيون. صفاتي محبوب انهن جي اچڻ جون واڌايون ڏئي، پيار سان وفاداريءَ ڪرڻ لاءِ چوي پيو.

حقيقي محبوب اڄ ڻي اچي وڃڻ جون تياريون ڪري پيو. چڻ سندس ارادو سدائين سفر جو آهي. ڏينهن رات ۾ اٺ پَهَرَ آهن، مگر هڪ پهر به ويهي نٿو رهي، انئي پهر سفر ۾ تو رهي.

حقيقي محبوب اڄ ڻي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري. محبوب صفاتي جي تصور واري تڙ تي بيٺو ڻي رهيس ته هو هليو ويو. سرتيون! منهن جي جان کي سندس سڪ فراق ڻي مارينداا.

(٣)

اَڄُ پُڻَ وايون ڪَنِ، وَڻِجارا وَڄَڻَ جو.ن،
هَلَڻَ هارا سُپَرين، رُئان تان نہ رَهَنِ،
آءُ جَهَليندِي ڪيتِرو، آيَل سامُوندِنِ،
پڳهَہ چوڙي جَنِ، وِڌا ٻيڙا ٻار ۾.

(۴)

لاهِيان جي نہ چِتان، اَنِ مَ وِسِران،
مَرِّهِيو مَنجهاران، جيءُ مَنهنجو جَنِ سِين.

(۵)

چِتاءَ جي نہ چِرَنِ، آلا اَنَ مَ وِسِرانَ،
مون مَنَ آهي تَنِ، مُڙهيو مَنُجهَاران هنئين.

(٦)

تَڙِينِ تَنوارِينِ، ماءِ، سامُوندِي آئِيا،
مونکي جِيارِينِ، وايُون وَڻِجارَنِ جُون.

(٧)

اولا ڪِني اوءِ، پڳهہ چوڙي پَندِ تِيا،
آيَلِ، سامُندِينَ جِي، آهِ آڙانگي جُوءِ،
ڪَڏهِن ڏِسنديَسِ رُوءِ، وَري هِنَنِ اکِينِ سِين.

حقيقي محبوب اڄ ٿي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري، هو جڏهن منهن ورائي هلڻ جي ٿا ڪن ته منهن تي به محبوب حقي نٿو رهي. آيل آءُ انهن حقيقي محبوب کي ڪيترو جهليندس، جن صفات جي تصور ڪان منهن موڙي پاڻ تار اونهي سمنڊ ۾ هليا ويا.

جيڪو حقيقي محبوب منهن جي دل تان لهڻ جهڙو ناهي، سو شل مونکي نه وساري. جيڪي منهن جي اندر ۾ اچي ۽ ويا هليا تن سان اندر ۾ ٿي پيار تي وڃي ٿو.

جيڪڏهن غور سان ڏسان ٿو اندر ۾ تڏهن به نظر نٿا اچن. شل محبوب حق واري ڪان وساري نه وڃان، ڇو جو هو منهنجي اکين ۾ اچي منهن جي دل پيار ۽ مِهر سان قابو ڪري ويا آهن.

حقيقي محبوب ايندو ائين آهي ڄڻ پاڻ کي عاشق جي ملڻ جي ضرورت اٿس. وري ويندو ائين آهي ڄڻ عاشق کان بيزار آهي ۽ وري نه موٽندو مگر انهيءَ تي تعزيت ڪرڻ ۾ منهن جو جياپو آهي.

صفاتي تصور جيڪو رويو ڪري مونکي اندر ۾ ديدار ڪرائي پوءِ اولو ڪٿي لاڳاپو ڇڏي ۽ هليا ويا. آيل! حقيقي محبوب جي جوءِ ڏاڍي اڙانگي يا ڏکي آهي. خبر نه آهي ته وري هنن اکين سان حقيقي محبوب جو ديدار ڪڏهن ٿيندو.

SOORIH SINDHI ADAB

(٨)

لڳي اُتَرَ هِيرَ، ساموندِيَنِ سِڙَهَ سنباهِيا،
نَنگَرَ کَنّي ناڪئا، ٿِيا سَٿاوا سِيرَ،
هنئَڙي نِتَ اُڪِيرَ، ڪارَي ڪيڙائُنِ جي.

(٩)

لڳي اُتَرِ اُهَرِيا، واهُندي وَرَنِ،
آءُ گهَٽُوءِي گهورِيان، سودو ساموندِنِ،
اَڱڻِ جَنِ اچَنِ عِيدَ وَرَتي اَنَ ڪي.

(١٠)

اَڱڻَ آئيا جان، تَہ سَرَتِيُون مون لک ٿِيا،
اَمَل پِرينءَ مَٽان، ٻَرِ ڪِيو ٻِيَنِ ڏِيان.

(١١)

آئي اُتَرَ مُندَ، هِنئِين اُدَڪو نَہ لَهي،
وَٽِينِ لاڄوبَندَ، ٻيهَرَ مڪِين ٻيڙِيُون.

(١٢)

لاڄو ٿا لَوَنِ، اَچَنِ، سِڙَهَ اُپَٽِيا،
ڪارڻ تَنِ پِرِينَ، ويٺي واٽَ نهاريان.

SOORIH SINDHI ADAB

منهنجي روئڻ جي خبر ٻڌي حقيقي محبوب مون ڏي اچڻ جي
لاءِ صفاتي محبوب جي تصور کي سڄڻ ڪري مونڏي اچڻ جو
رخ ڪيائون. اکڙيون ڪٺي سڌ منهنجي طرف ڪيائون. منهن
جي دل ۾ اکيون حقيقي محبوب جي ديدار جي انتظار ۾ آهن.

جڏهن منهنجي روئڻ جي خبر پين تہ تيار ٿيا. ڇو تہ جيڪو
سڪ فراق مان روئندو آهي، انهيءَ ڏي ويندا آهن. آءُ تہ حقيقي
محبوب تان، سر ٻہ گهورڻ لاءِ تيار آهيان. جڏهن راضي ٿي
جن وٽ اچن تہ انهن لاءِ عيد يا اهو وڏو ڏينهن هوندو آهي.

مرتيون، جيئن جو حقيقي محبوب مون وٽ ايندو تہ منهن جي
ءِ سڪ ٿيندا. روئي روئي املهہ ڳوڙها پرينءَ جي خوشيءَ ۾
ٺاڙي ماڻهن کي ڏيکاريان.

نهنجو فڪر فراق وڏي روئڻ جي مند اچي وئي آهي. منهن جي
ل جي ڌڙڪن بہ وڏي وئي آهي تہ اجهي ٿا اچن، تنهن ڪري
ڪيون اگهي وري اکين کي صاف ڪري انتظار ۾ وهان ٿي.

ت مون روئي ڳوڙها ٿي اگهيا، هوڏانهن حقيقي محبوب
نهنجي صفاتِ جي محبوب جي تصورن جو سڄڻ کولي اچن ٿا.
ن انهن پرين لاءِ واٽ وٺيون انتظار ۾ ويٺي آهيان.

(١٣)

سِڙهہ سُجاڻي ڇوءِ، ، ماءِ سامونڊي آئيا،
مــانَ مُنهــنجو هوءِ، جانـي هِنَ جهــاز ۾.

(١۴)

سِڙَهہ تــي سِبِيــائون، بَنـدَرَ جَنِ تَڙَنِ تـي،
سِڙَهہ سِبي ساڇا ڪَري، ڪوها ڪنيائُون،
بيــرقــون بَحَرَ ۾، ڇوڙي ڇَڏيـائــون،
لهريون لنگهيائون، لطف ساڻ لطيف چئي.

(١۵)

سِڙَهہ تـي سِبيـائون، بَندَرِ جَنِ تَڙَنِ تـي،
مُلا مُعَلِمَ خَبِرون، پُڇي پُورِيـــائـــون،
سُتَڙُ سـوٽـائـون، اَوَتَڙِ ڪـنهـن نَہ اولِيـا.

(١٦)

بَندرَ دِيسـان ڏِيسِ، مُلهہ نہَ مِلِيَنِ وارِئِين،
فــقـيــراڻـي ويسِ، اَمُلَ ڏِيَنِ اَڻ تورِيـا.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري، مون سچاتو تہ اگ بہ انهيءَ تصور مان ديدار ڪرايو هين. شايد اڄ بہ حقيقي محبوب اچي ويو. هاڻي بہ شل منهن جو حقيقي محبوب انهيءَ تصور واري جهاز ۾ هجي.

صفاتي محبوب وٽ جڏهن تصور پئي ڪيائون تصور ڪري اکيون ٻوٽي فراق مان حقيقي محبوب ڏي اکيون ڪنيائون. انهن اکين کي روئڻ لاءِ ڇڏي ڏنائون. لطيف تہ چئي تہ پوءِ اهڙي مزي سان سڀ جذبا پار ڪرايائون.

صفاتي محبوب جي صورت ۾ جڏهن تصور پئي ڪيائون. جيڪي عشق جو علم ڄاڻندا هئا، انهن کان پڇي اکيون ٻوٽي ڳولهڻ لڳا، تہ انهيءَ صفاتي محبوب جي تصور سان حقيقي محبوب ملين. ڪنهن بہ پاسي نہ ويا. (مولي چيو آهي قرآن شريف ۾ تہ مان سهڻو آهيان، مونکي سونهن ۾ ڳوليو.)

حسن هر جاءِ تي آهي پر ملن کي نصيب ناهي جو هو حسن کان نفرت ڪندا آهن. باقي هيڻاهيڻ وارا جيڪا هوندا ۽ انهن کي فقير جو لباس هوندو، تہ حسن وارا انهيءَ سان پيار ضرور ڪندا. جنهن جو ملهہ نہ هوندو آهي. پيار اَمُلُ شئي آهي جيڪا فقيرن کي گهٽي ملندي آهي.

(۱۷)

پَتَڻَ پوءِ پَچارَ، آن ڪِي سِڙَهہ ويندا ڳڏِيا،
اُڪَنڊَ مون اَپارَ، شالَ منهنجا موٽِيا.

(۱۸)

اُيـــون تَڙَ پُوڇِين، وَهـون وَڻجارَنِ جون،
آٽيـو اکـا ڏِيَنِ، ڪَٿـوري سـمـونـڊَ ڪي.

(۱۹)

جَنِين ڪـارَڻِ مـون، تـي تَڙَ پُوڇارا پُوڇِيـا،
پُنِيمِ اُمـيـدون، سـيـئـي سَڄَڻَ آئِيـا.

(۲۰)

وَٺَنِيون تيون وَرڪَنِ، اَجا سِڙَهہ نہ پَڌِرا،
سـيـئِي تـيـون مَرڪَنِ، جَنِين سندا آئـيـا.

(۲۱)

ڪُوهَنِ سِرِ وائـنـتـيـونَ، واڻُنَيِنِ سِرِ ڪَنـڊَ،
ڪَيـڙِي ڪَيـڙِي ڪَنڊَ، مـاءِ، سـامـونـڊِي آئِيا.

صفاتي محبوب وٽ ويهي عاشقن هڪبئي کان پڇيو تہ تنهن جي تصور ۾ حقيقي محبوب توسان مليو. مونکي فراق ڏاڍو وڏي ويو آهي.شال منهنجو محبوب مون ڏي موٽي اچي.

اهي عاشق جيڪي سر جو سودو پنهن جي مجازي محبوب کي ڏسڻ لاءِ ڪندا آهن، انهن جون اکيون صفاتي محبوب کي پيون ڏسن ۽ سجدا ڪن. اهي عاشق پنهنجي اندر سبمنڊ ۾ روئي محبوب جي تعريف ڪن ٿا.

جيڪي محبوب سان پيار ڪندا هئا، انهن عشق وارن جي مون خدمت ڪئي. منهن جي بہ اميد پوري ٿي جو محبوب مون وٽ بہ آيو.

منهنجي اندر صفاتي محبوب جي تصور ۾ سندس اکيون پيون ٿيون چمڪا ڪن، مگر حقيقي محبوب اڃان آيو ناهي. سي خوش ٿا ٿين، جن وٽ محبوب آيو آهي.

عاشق جي جڏهن مُوٽو قَبلل ٿيندي آهي تہ صفاتي محبوب جو تصور ڪندو آهي، جنهن مان حقيقي محبوب جو ديدار ٿيندو آهي. اهڙيءَ طرح ٻئي سر اهڙا ڳنڍيل هوندا آهن، جو هڪ نظر ايندو آهي. محبوب اهڙي نموني دنيا سڄيءَ جو سير ڪري پوءِ، ماءِ مون وٽ آئيو.

(۲۲)

جَرِ تَرِ ڏِيا ڏِي، وَڻِ ٽِڻِ ٻِڏي وائِنٽيون،
الا ڪانڌُ اَچي، آسائتي آهيان.

(۲۳)

جا جَر جا ٽون نہ ڏِئي، ڏيا نہ موهي،
سڏون ڪوهہ ڪري، سا پنهنجي ڪانڌ جون.

داستان ٽيون

(۱)

پَران مان نَہ پُڄان، بندرَ مون ڏورِ ٿيا،
نہ مون هَڙَ نہ هنجَ ڪِي، جو آءُ چَئي چَڙهان،
اِئين ڪَج پاتِئي، جنهن پَرِ پريِنءَ مڙان،
ڪارُون ٿي ڪريان، تو دَرِ اَيي ناڪئا.

(۲)

هَڙَ ۾ ڪينَ هُئونِ، هنئين هُنَ نہ چاڙهيا،
سارو ڏِينهُن سمُنڊَ تي، لَهي سجُ وَيونِ،
جڏهنِ سائينءَ سَبَبُ ڪَيونِ، تڏهنِ سُتَرِ ٿِيا سَيد چَئي.

جيڪو عاشق روئي مجازي محبوب کي روشن ڪري ۽ هر انسان ۾ محبوب ڏسڻ لاءِ اک اٽڪائي. ته شل ان جو محبوب اچي جو هو سڪايل آهي.

جيڪا پنهنجي محبوب مجازيءَ لاءِ نه روئي ان جو شان روشن نه ڪري سا اجايون سڏون نه ڪري ته ڪو مونسان محبوب ملندو.

پيرن جو پنڌ ناهي جو مان پڇان، صفاتي محبوب به مونکان پري آهي، منهن جي ڪابه زيارت عبادت عشق ۾ ناهي، جنهن ڪري آءٌ چڙهي پوان. مجازي محبوب تون مهرباني ڪر ته جيئن حقيقي پرينءَ سان ملان. تنهن ڪري ئي تنهنجي در محبت مان التجائون ٿي ڪريان.

عشق اهڙي شئي آهي، جنهن ۾ جيتري سڪ محبت فڪر فراق هوندو، اوترو ديدار ملندو. هن ۾ بغير سڪ جي ته ڪجهه به نه ملندو. پوءِ پل ويئي عمر گذري وڃي، پر جڏهن اکيون روئي انهيءَ رات ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪبو ته پوءِ محبوب راضي ٿيندو. تڏهن وڃي ميلو ٿيندو. سيد ٿو چئي جڏهن سبب ٿيو، پوءِ وڃي حقيقي محبوب سان پهتا.

(٣)

آســـان اُڏارا، آٽـــي اَونـــگَ، چاڙهِـيـــا،
مُنـهـن ڏيـئـي مُون آئِيــا، سُهَمـــان سِيـــارا،
اُڀِرَنِ ســـيـكـــارا، پَسِيـــو وَرَ ڀِينِ جا.

(۴)

مُون اُپِـــي تَڙَ وَٽِ، پِرِيَنِ پڳهـــــ َ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِين ۾ گهٽِ، ناتـہ سَجَڻُ سِپاجها گهڻو.

(۵)

مُون اُپِي تَڙَ هيــٽِ، پِرِيَنِ پڳهـــــ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِين ۾ ڏيٽِ، ناتـہ سَجَڻَ سَپاجها گهڻو.

(٦)

مُون اُپِـــي تَڙَ جهَلَ، پِرِيَنِ پڳهـــــ َ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِيين ۾ آلَ، ناتـہ سَجَڻُ سِپاجها گهڻو.

(٧)

مُون اُپِي تَڙَ پـــاسِ، پِرِيَنِ پڳهـــــ َ چوڙِيـــا،
هو الله هارَ اُوهَرِيا، آءُ دمِدَمِ دُعا ڪنديـاس،
آهـ َ نـہ َ لاهِينـديـاسِ، مـوتـي ايندا مـان ڳري.

ڀين کي عشق ڪندي ڏسي، اسان ٻه هڪ سهڻي کي وٺي آياسين، پر اسان جو عشق رهندو ماڻي تي ويو. جو ڇڻ سياري جي موسم اچي وئي، پوءِ جڏهن ڀين وٽ پنهنجو محبوب آيو، انهن انهيءَ سان پيار پئي ڪيو ته اسان ويٺا ويچار ڪيون ۽ ٿڌا شوڪارا ڀريون.

مون ڪوشش ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري جان ڪٽي ڏسان ته حقيقي محبوب هليو ويو. مون کان اها گهٽتائي ٿي نه ته پاڻ ته وڏا مهربان آهن.

مان صفاتي محبوب جو تصور ڪري هيٺ ويٺس ته پرين حقيقت وارو اتان هليو ويو، مون سان نه مليو. پوءِ مون سمجهيو ته ڪا مون ۾ گهٽتائي ڏٺائين. نه ته محبوب ته تمام پيارو مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري ڪيس ڏٺو ته حقيقت وارو محبوب هليو ويو. هن مون ۾ ڪا گهٽتائي ڏٺي نه ته منهن جو محبوب ته تمام مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري اتي بيٺس ته حقيقي محبوب اتان هليو ويو. هو الله جي آسري هليا ته مان دمدم دعا ڪندس، اميد ته نه لاهيندس ته موٽي مون وٽ ضرور ايندو.

(٨)

ڪيـڙائنِ ڪارو، سنجهيـئِي سارِيو،
آيَلِ، امـــارو، آتَنِ پَرِيـين پارَ جو.

(٩)

ڪـاري ڪـيـڙائو، مَتي مِتي موتِيا،
سـودو ڪَنِ نَہ سـون جو، وَڏا وِهائو،
مـوتـي جي مهرانَ جا، تَنِ جا طـامـاعـو،
سامـونـڊي سـائو، لنـڪا لوتـي آئيا.

(١٠)

لَنڪا لَنڪا ڪَنِ، لَئہ لَنڪا جي اوهَرِئا،
سٽي سونُ لَنڪا جو، سُکَ نَہ سامونڊِين،
پِرهَہ پَڳهَہ چوڙِيا، ڪارِي ڪيڙائنِ،
وڏي ڀاڳِ ڀِڙَن، جي ڪَهِيا ڪارُنيارَ ڏي.

(١١)

وَڻجارَنِ وَري، پِرَهَہ پَڳهَہ چوڙِيا،
اولِيُون، پَسي اَنَ جون، پيـڙَمِ ڳَچَ ڳَري،
وِينديَسِ ماءِ مَرِي، سارِي سامُونڊِيَنِ ڪي.

حبوب اڳيئي سمجهيو تہ هي عاشق جيڪو روئي نہ ٿو سو
چو ناهي، تنهن ڪري هن ارادو بدلائي ڇڏيو. آيل هن منهن
اسي ڪيو ۽ موٽي ويا.

يڪي ڪوڙي روئڻ واري عاشق جا ڪاوڙيل هٿا سي سچي
ئڻ واري عاشق ڏي موٽي آيا، جيڪي سر جا سودا ڪرڻ وارا
هن. اُهي دولت جو سودو نہ ڪندا آهن. ڇو جو عاشق اهو
چو جيڪي فراق ۾ رئندو آهي، حقيقي محبوب انهن ڳوڙهن
ي موتين جي اهميت ڏئي قبول ڪندا آهن. جڻ تہ ڪنهن کي
ي اچي پنهنجون جهوليون ڀريندا آهن.

اشق جي سچائي، سچي عاشق جي طلب ڏسي حقيقي محبوب
ون اڪيون بيقرار ٿينديون آهن. انهيءَ ڪري روئڻ واري
اشق لاءِ سوير نڪري هليا. انهيءَ عاشق ڏي ايندا جيڪو
کيون ڀوٽيون اندر ڪارونيار ۾ رئندو رهي. انهيءَ جا وڏا ڀاڳ
هن، جي محبوب ملينَ.

قيقي محبوب وري سچي عاشق لاءِ سوير ئي هليو آهي. جنهن
صور ۾ اچي ميلو ڪندو آهي، انهيءَ کي ڏسي مونکي سڪ
ان ڳوڙها ڪري پيا. ماءُ مان انهيءَ حقيقي محبوب جي اکڙين
ي ياد ڪري مري ويندس.

(١٢)

وَٽجارَنِ واري، پِرِهہَ پڳهہَ چوڙِيا،
ڪيڙائُو ڪارِي، سَنِيوڙا، سيد چَئي.

(١٣)

وَٽِجاري جِي ماءِ، وَٽِجارو نہ پَلٽيِنِ،
آيو ٻارهِين ماهِ، پَڻِ ٿو سفَرِ سَنبِهي.

(١٤)

وَٽجارِي ڪانداءُ، مون وَرَ ويٺي ڳهاريو،
لڳي اٿر واءُ، ڊوليو هلڻ جون ڪري.

(١٥)

جي تون وٽجارو ڪاند، تہ مون هَڏَمِ لائون لَڏِيون،
پَرڏيهہ متي سانگَ، آٿِي پهرَ جنهِن ڪَيو.

(١٦)

پَرڏيهہ پُوريائون، سامُوندِيَن سِڙَهہ سَنباهِيا،
ماءُ تَنَ مارِيائون، پاٿا وِجهي ڳوندَرِئين.

حقيقي محبوب سچي عاشق سان سر جو سودو ڪرڻ لاءِ نڪتا آهن، سيد چئي ٿو تہ هو روئڻ مان پرڪيندا آهن ۽ ان لاءِ سنبرندا آهن.

صفاتي محبوب تو وٽ حقيقي محبوب اچي ملي ٿو تہ تون هن ڪي انهيءَ فطرت ڪان جهَلِ، جيئن ڪيتري عرصي ڪانپوءِ اچي ٿو ۽ اچڻ سان پوئتي موٽڻ هن جو لازمي ٿي ٿو پوي.

حقيقي محبوب ڪي مان پنهنجو ڪاڻ سمجهي وينئي گهاريو، جڏهن ڪنهن عاشق جو روئڻ پڌائين تہ مونڪان هليو ويو.

مونکي جي اها خبر هجي تہ تون منهنجو پيار خريد ڪري هليو ويندين تہ مان شادي نہ ڪريان ها. ڇو جو تنهن جو ائئي پهر پرڏيهہ وڃڻ جو ارادو آهي.

حقيقي محبوبَ مون ڪي مجازي محبوبَ جو تصور ڪندي ڏسي پنهنجي ڏيهہ تيار ٿي هليو ويو. تنهنڪري مان روئي پنهنجو حال تَنُ ماري ڇڏيو.

(١٧)

ڏِنِي ڏيارِي، سامُوندِيَنِ سِڙَهہ سنباهِيا،
وِجهيو وَرَ وَنجَهہ کي، روئي وَڻِجاري،
مارِيندءَ مارِي، پرهہ سُورَ پِرِيَنِ جا.

(١٨)

ڏِنِي ڏيارِي، سامُوندِيَنِ سِڙَهہ سنباهِيا،
اَنَ کي مُندَ اَتَرَ جي، اوچتو آئِي،
وَڻجارِنَ وائي، آهي پَرِيئين پارَ جِي.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي مجازي محبوب جو تصور ڪئي تيار ٿيا ته مون روئي اکيون ڀوڻي صفاتي محبوب جو تصور ڪيو. پر ڀوءِ اهو محبوب جو سور توکي صبوح جو ماريندو.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي عاشق مجاز جو تصور ڪٿي تيار ٿيا. ڪنهن عاشق جي روئڻ جي مند به اوچتو اچي وئي. محبوب ڪي سدائين روئڻ واري عاشق ڏي من پار وڃڻ جي تياري هوندي آهي. تنهن ڪري اوڏانهن هليا ويا.

SOORIH SINDHI ADAB

SOORIH SINDHI ADAB

شاهه جي شعر جي شرح (فقيراڻي انداز ۾)   شارح- فقير يار محمد پيرزادو   9   سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي

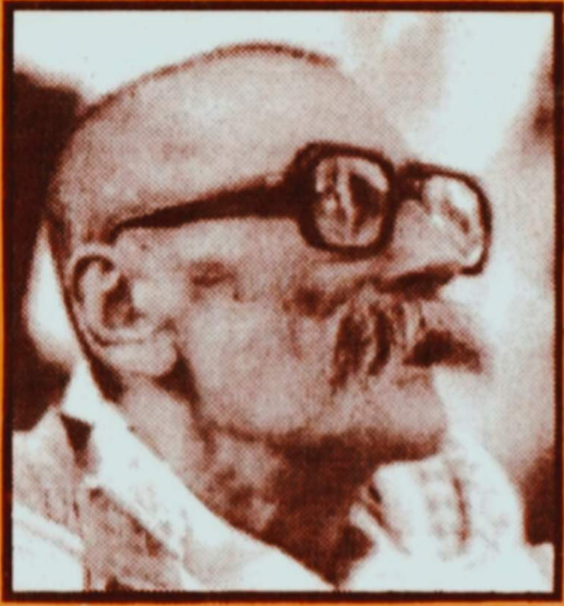

ڏيٺ

فقير يارُ محمد پيرزادو، غريب خاندان جو روشن ڏيئو، ڳوٺ فيڊر ضلعي لاڙڪاڻو (هاڻوڪو نوابشاهه) ۾ ۱۹۲۷ع ۾ جنم ورتو. پر جوانيءَ موهين جي دڙو لڳ ڳوٺ حاجي لال بخش شيخ، (ٻلهڙيجي) ۾ گذاريو.

تعليم سنڌي ڇهه درجا پاس ڪري ۱۹۴۲ع ۾ معلم ٿيو. ۱۹۴۸ع ۾ فائنل پاس ڪيائين پر ڪيس ماستريءَ ۾ نہ رکيو ويو. ۱۹۵۲ع ۾ ڪيس داروغي جهڙي دل خوش ڪندڙ نوڪري ملي. ان نوڪريءَ سانگي درياهه ڪپ ۽ واهڙن جا وڏا سير ڪيائين. ماڻهن سان ميل ملاقاتون، ڪچهريون، ۽ انهن جي خيالن مان حاصلات ڪيائين. پر اها نوڪري بہ ڪيس راس نہ آئي تہ گهرو ڪم ڪار ۾ لڳي ويو. ان دوران عشق سندس در پيهي آيو تہ سندس دنيا ئي مٽجي وئي. پوءِ جيڪي راز عيان ٿيس، انهن جي اپٽار هن شاهہ لطيف جي بيتن جي شرح لکندي ڪئي. ڪيس صحت وڌيڪ مهلت نہ ڏني جو هي ڪتاب بہ ڏسي نہ سگهيو ۽ پاڻ ۲۳ جولاءِ ۱۹۹۸ع تي هن جهان کي ترڪ ڪيائين.

جيسين هُئي جِيئري، وِرچِي نَہ ويٺي،
وَڃِي يُونِ پيٺِي، سارِيندي ڪَي سَڄڻِين.

- ستار

Soorih Sindhi Adab

جي لهوارو لوڪ وهي ، تون اوچو وهہ اويار

SAHIB KHAN “SOORIH” MIRANI

0344 3919786 & 0300 3404488